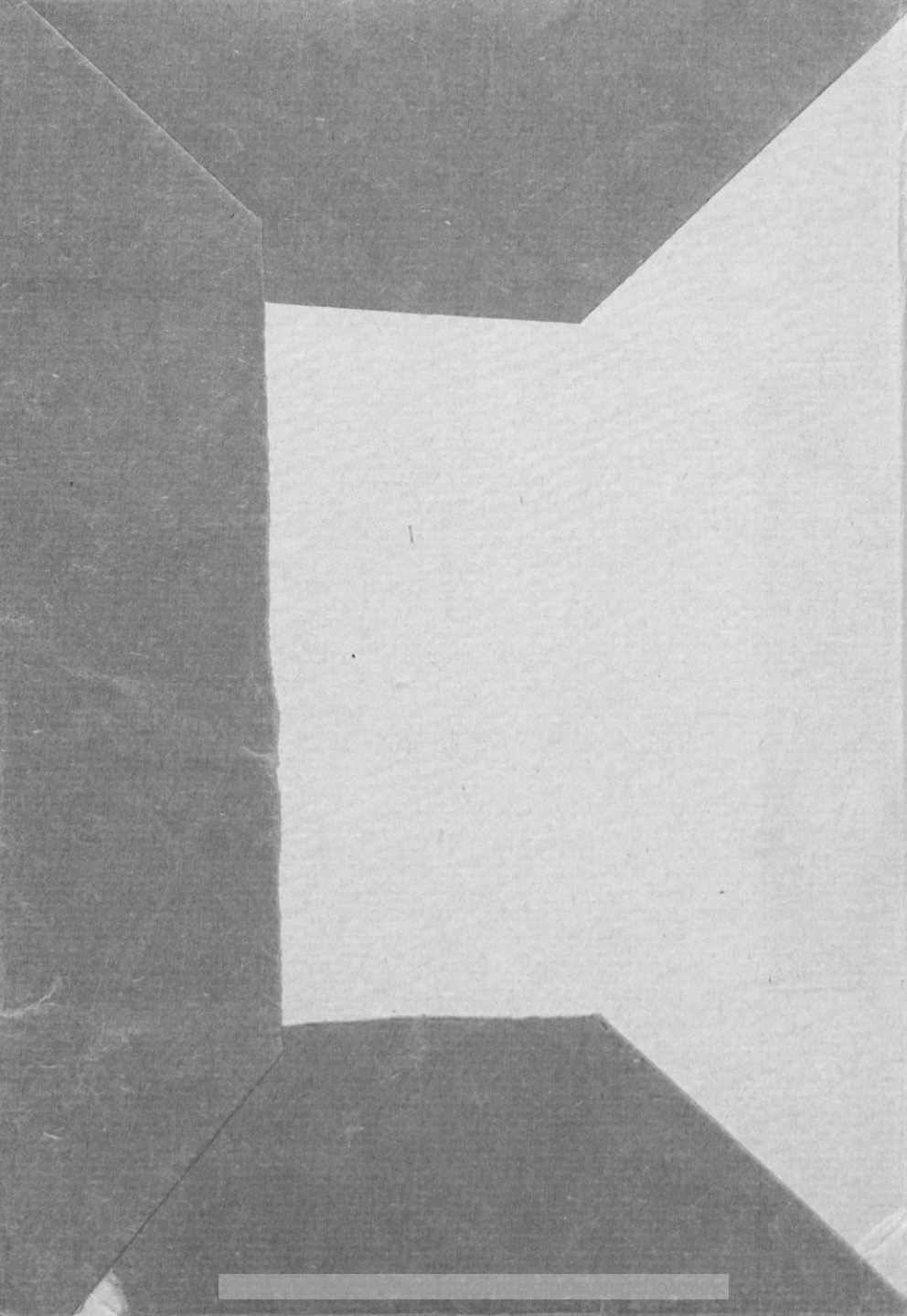

Τ.Δ.Τ.Α. Τάξη Ε'
Εμπειροπαιική Σχολή
Ρενα Α. Σκουραμάκη
Σχολ. έτος 1993-94

Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

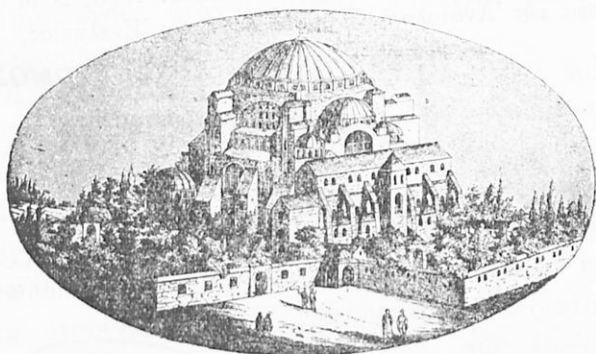
Δημοδιδασκάλου - Εισηγητού

έν τῷ Πρωτότῳ τοῦ Μαρμαρίου Διδασκαλείου

ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ
 ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
 Γ' ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΜΕ ΠΡΩΤΟΤΥΠΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ
 ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟ ΑΝΑΛΓΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
 ΚΑΙ Μ' ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ
 52 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ
 ΑΘΗΝΑΙ
 1932

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
—
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθ. } Πρωτ. 1741/2047
} Διεκπ. 1308/1310

ΑΘΗΝΗΣ 13 Σεπτεμβρίου 1932

Π ρ ό ς

Τὸν κ. Χαρίλαον Ἀθ. Δημητρακόπουλον

Ἐνταῦθα

Ἀπαντῶντες εἰς τὰς ἀπὸ 18 Ἰουλίου καὶ 9 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. αἰτήσεις ὑμῶν, δι' ὧν υπεβάλετε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸς ἔγκρισιν τὰ ἑξ τεύχη βιβλίων τῆς Σειρᾶς «τὰ *Θρησκευτικὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου*» ἦτοι: Α') *Παλαιὰ Διαθήκη*, Β') *Καينὴ Διαθήκη*, Γ') *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Δ') *Δει- τουργικὴ*, Ε') *Κατήχησις* καὶ ς') *Εὐαγγελικαὶ Περικοπαί*, γνωρίζομεν ὑμῖν, Συνοδικῇ διαγνώμῃ, ὅτι, παρακλήσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐξετάσας τὰ βιβλία ταῦτα ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος αὐτῆς Κύριος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, ἀπεφάνθη, ὅτι οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτοῖς τὸ ἀπᾶν πρὸς τε τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

(Τ. Σ.) Ὁ Ἀθηνῶν **ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ** Πρόεδρος

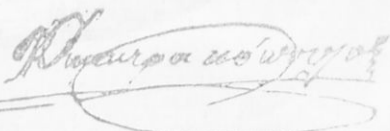
Ὁ Ἀρχιεραγματεὺς

Ἀρχιμ. ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΡΟΥΜΠΑΝΗΣ

Ἀντιγραφὴ

Χ. Δημητρακόπουλος

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα ἔχουν τὴν ὑπογραφή τοῦ κ. Χ. Δημητρακοπούλου.

ΤΥΠΟΙΣ, ΑΘΑΝ. Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
=ΩΔΟΣ ΛΕΚΑ—ΣΤΟΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ=

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

“Υστερα ἀπ’ τὴν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ γεννήθηκαν πάρα πολλά ζητήματα γιὰ τὴν τύχη τῆς νέας θρησκείας.

Καὶ πρῶτα, πρῶτα, ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, ποὺ περιοριζόταν στὴν Παλαιστίνη, ἔπρεπε νὰ ξαπλωθῇ σ’ ὅλο τὸν κόσμο σύμφωνα μὲ τὴν παραγγελία τοῦ Χριστοῦ. Γιὰ νὰ κατορθωθῇ ὅμως αὐτό, ἔπρεπε νὰ βρεθοῦν οἱ κατάλληλοι ἄνθρωποι, ποὺ θὰ γίνονταν κήρυκες κι ἀπόστολοι καὶ θὰ θυσίαζαν καὶ τὴ ζωὴ τους ἀκόμη γιὰ τὸ ξάπλωμα καὶ τὴ στερέωση τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ.

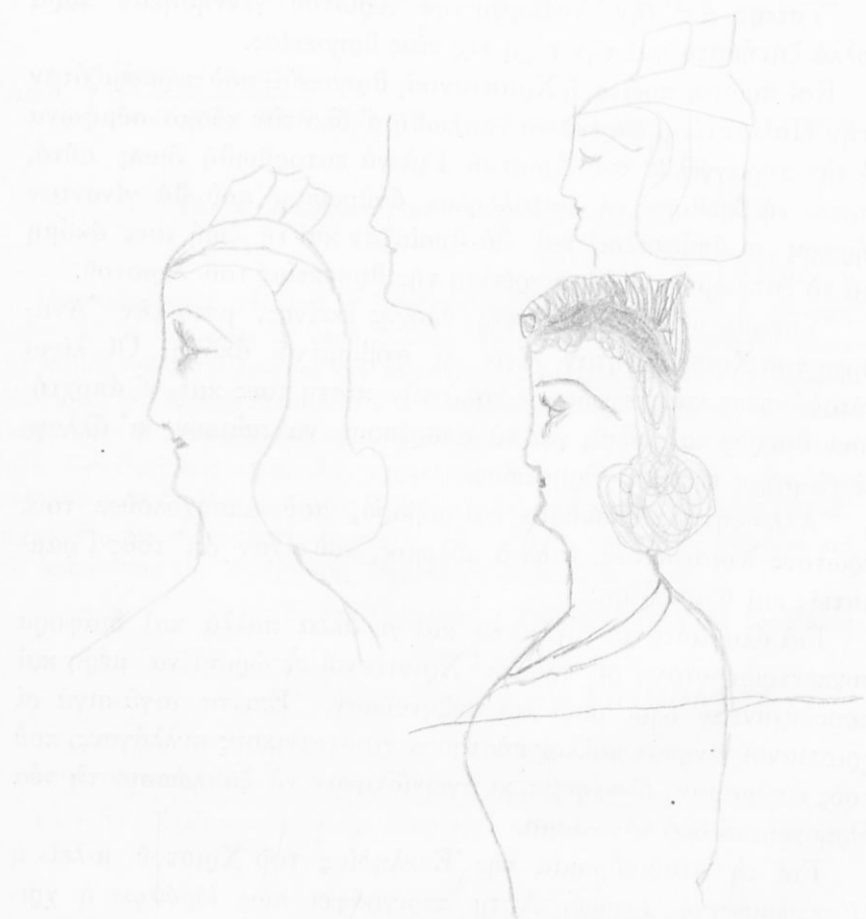
“Υστερα, οἱ Χριστιανοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μετὰ τὴν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ, ἦταν λίγοι κι φοβισμένοι ἀκόμη. Οἱ λίγοι αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ στερεώσουν καλὰ τὴν πίστη τους καὶ ν’ ἀποχτήσουν θάρρος καὶ τόλμη γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ πάρουν κι’ ἄλλους μὲ τὸ μέρος τῆς νέας Θρησκείας.

“Ἄλλο ζήτημα σπουδαῖο καὶ σοβαρό, ποὺ ἀπασχολοῦσε τοὺς πρῶτους Χριστιανούς, ἦταν ὁ πόλεμος, ποὺ εἶχαν ἀπ’ τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους.

Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα καὶ γι ἄλλα πολλὰ καὶ διάφορα συγκεντρώνονταν οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ σὲ ὠρισμένα μέρη καὶ προσεύχονταν ὅλοι μαζὶ καὶ συζητοῦσαν. “Ἐπειτα σιγὰ-σιγὰ οἱ χριστιανοὶ γίνηκαν πολλοὶ· σύστησαν χριστιανικοὺς συλλόγους, ποὺ τοὺς ὠνόμασαν Ἐκκλησίες, κι ἀγωνίστηκαν νὰ ξαπλώσουν τὴ νέα Θρησκεία σ’ ὅλο τὸν κόσμο.

Γιὰ τὴ σταδιοδρομία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ μιλεῖ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Αὐτὴ περιγράφει πῶς ἰδρύθηκε ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία· πῶς διαδόθηκε σ’ ὅλο τὸν πολιτισμένο κόσμο πῶς ἀναπτύχθηκε· πῶς ἔζησε γενικά· καὶ ποιά μορφή ἔχει σήμερα.

Ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ πράγματα θὰ ἰδοῦμε σ’ αὐτὸ τὸ βιβλίο, μὲ χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες.

ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
Γ' ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

§ 1. ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ
ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

α'. *Πολιτική κατάσταση*: 'Ο περισσότερος κόσμος, από κείνον, που ήταν τότε γνωστός, αποτελούσε μέρος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι ήταν οι πιο πολιτισμένοι λαοί.

β'. *Επικρατέστερη γλώσσα*: 'Η ελληνική γλώσσα και η ελληνική φιλολογία ήταν σ' όλη σχεδόν τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία διαδομένη. 'Αληθινό δείγμα ευγενείας και καλής ανατροφής ήταν τὸ νὰ ξαίρη κανείς νὰ ἐρμηνεύη τοὺς ἀρχαίους Έλληνες συγγραφείς, νὰ μιλή και νὰ γράφη στὴν ἐλληνική γλώσσα.

γ'. *Θρησκευτική πεποίθηση*: Οι ἀρχαίους ἐθνικὲς θρησκείες, που θεοποιούσαν τὰ δημιουργήματα, τὴ φύση ὅλη, και λησμονούσαν τὸ Θεό, τὸ δημιουργὸ τοῦ Κόσμου, στὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν ἀρκετὰ ξεπεσμένες στὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων.

δ'. *Ἠθικὴ κατάσταση*: 'Αθλία και ἐλεεινὴ ἀπὸ κάθε ἄποψη ἦταν ἡ ἠθικὴ κατάσταση τοῦ κόσμου σ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ· ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου και μάλιστα τοῦ δούλου, τοῦ αἰχμάλωτου ἢ τοῦ κατὰ-δικου, ἦταν στὴ διάθεση τοῦ ἀφέντη, τοῦ νικητῆ, τοῦ θηρισμά-χου. 'Η περιουσία και ἡ τιμὴ ἦταν φυσικὰ πὺς κάτω ξεπεσμένες. 'Ο λαὸς ἐδούλευε στὴ κακὴ του μοῖρα και πολλοὶ σοφοί, που σήκωσαν φωνή, μολοντί πλησίασαν πολὺ στὴν 'Αλήθεια, δὲν ἔφεραν ἀποτέ-λεσμα.

Μέσα σ' αὐτὲς τίς προσπάθειες ξεχωριστῇ θέσῃ κρατοῦν οἱ σοφοὶ τῆς Πατρίδας μας· ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, κι ἄλλοι.

Ἐξαίρεση σπουδαία, ἀνάμεσα στὸν ἄλλο κόσμος, ἀποτελοῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι. Αὐτοὶ πίστευαν στὸν Ἕνα καὶ Μόνο Ἀληθινὸ Θεό· μὰ τὸν ἐπίστευαν, γιὰ Θεὸ μόνον τῶν Ἰσραηλιτῶν· τὸν ἐλάτρευαν μὲ ἀιματηρὲς θυσίες· ἀκολουθοῦσαν τὸ Θεῖο Νόμο, κι αὐτὸν παραμορφωμένο καὶ διαστρεβλωμένο ἀπ' τοὺς Γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους· καὶ περίμεναν τὸ Χριστὸ-Μεσσία, καθὼς τοὺς εἶχαν προφητέψει οἱ Προφῆτες.

Αὐτῇ, σὲ κάθε δυνατῇ συντομία, ἦταν ἡ κατάστασις τοῦ κόσμου, λίγο προτοῦ γεννηθῇ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ὁ Χριστός,

Μὲ τὴ θεϊκὴ του ἐνσάρκωση,

Μὲ τὰ μεγάλα του θαύματα,

Μὲ τὴν οὐράνια διδασκαλία του,

Ἐγίνε ὁ ὁδηγὸς τῆς νέας θρησκευτικῆς ζωῆς, τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς· ἔγινε ἡ ἀπαρχὴ καὶ ἡ ὑπόσχεσις τῆς μελλούσης ζωῆς.

Μὲ τὸ σταυρικὸ του μαρτύριο καὶ μὲ τὴ ζωηφόρο του Ἀνάστασις ἔγινε ὁ Ἰδρυτὴς κι Ἀρχηγὸς τῆς Ἰδικῆς του θρησκείας, ἐθεμελίωσε τὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησίαν.

Ι. ΠΩΣ ΙΔΡΥΘΗΚΕ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

§ 2. Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΦΟΙΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Δέκα μέρες ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου δηλ. στὶς 50 ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν (στὸ ἔτος 33 μ. Χ.) οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου ἦταν συγκεντρωμένοι σὲ μιὰ οἰκίαν

Ὁ νοῦς τους ἐφωτίστηκε . . .

τῆς Ἱερουσαλὴμ. Εἶχαν κατάκλειστες θύρες καὶ παράθυρα, γιὰ τὸ φόβο τῶν Ἰουδαίων.

Ἦσαν οὖν καὶ ἀσφαλισμένοι καὶ μέσα οἱ μαθηταί, συζητοῦσαν ἥρεμα καὶ ἐσχεδίαζαν πῶς νὰ ἐκτελέσουν τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου: *πηγαίνετε νὰ διδάξετε ὅλο τὸν κόσμον καὶ νὰ τοὺς βαπτίσετε σὲ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.*

Καὶ δὲν κατάληγαν σ' ἀπόφαση, γιατί ἔρχονταν στὸ νοῦ τους τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Χριστοῦ: *Νὰ μὴν ἀπομακρυνθῇτε ἀπ' τὴν Ἱερουσαλήμ, ὥσπου νὰ σᾶς ἔρθῃ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ποὺ θὰ σᾶς δώκῃ δύναμη καὶ φώτιση στὸ ἔργο σας!*

Ἐπάνω στὴ συζήτηση αὐτὴ γίνηκε μιὰ βοή μεγάλη! κι ἄκουσαν ἓναν ἤχο παράξενο καὶ δυνατὸ, σὰν ἤχο σφοδροῦ ἀνέμου, ποὺ γέμισε τὴν κατοικία, ποὺ ἦταν μαζεμένοι. Κι ἀκόμα, ἐπάνω στὴν!.. κεφαλὴ τοῦ καθενός, ἐφαινόταν κάτι... παρόμοιο μὲ πύρινη γλῶσσα! Ὁ νοῦς τους ἐφωτίστηκε· ἡ καρδιά τους ἐγέμισε θάρρος! ἡ γλῶσσα

Ὁ Πέτρος ἐπρόβαλε καὶ εἶπε...

τους ἐλύθηκε! Ἐπληρώθηκαν⁽¹⁾ ἀπὸ Ἅγιο Πνεῦμα! κι ἄρχισαν νὰ μιλοῦν σὲ διάφορες γλῶσσες! Οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ, στὸ ἄκουσμα τῆς παράξενης βοῆς, πετάχτηκαν ἀπ' τὶς κατοικίες τους κι ἔτρεχαν πρὸς τὸ μέρος, ποὺ ἀκούστηκε ἡ βοή. Συγκεντρώθηκε ἅπειρος κόσμος γύρω ἀπ' τὴν κατοικία τῶν Μαθητῶν κι ἔλοι βεβαίωναν, πὼς «ἐδῶ...ἐδῶ γίνηκε ἡ βοή!». Οἱ μαθητὲς ἀνοίξαν θύρες καὶ παρὰ-

(1) = γέμισαν.

θυρα κι ἄρχισαν νὰ μιλοῦν σὲ διάφορες ξένες γλῶσσες, γιὰ τὴ Ζωή, γιὰ τὴ Διδασκαλία, γιὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου !

Οἱ ἄνθρωποι, ποὺ συγκεντρώθηκαν, ἐθαύμαζαν κι ἔλεγαν ἀναμεταξύ τους : Δὲ βλέπετε, πὼς ὅλοι αὐτοί, ποὺ μιλοῦν, εἶναι Γαλιλαῖοι ; καὶ πὼς γίνεται ν' ἀκοῦμε ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς στὴ γλῶσσα, ποὺ γεννηθήκαμε, τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ; ὅλοι ἐμεῖς, ποὺ εἴμαστε Μῆδοι καὶ Μεσοποταμίτες, Ἰουδαῖοι καὶ Καπαδοκῆτες, Ἀσσιῶτες καὶ Αἰγύπτιοι, Ῥωμαῖοι καὶ Κοῦρες κι Ἀραβες ;

Ὅλοι ἀποροῦσαν ! καὶ κανένας δὲ μποροῦσε νὰ δώκῃ ἐξήγηση σ' ἐκεῖνο, ποὺ εἶλεπε κι ἄκουε. Μερικοὶ μάλιστα κι ἐχλεύαζαν ἀκόμη τοὺς Μαθητὲς κι ἔλεγαν, πὼς εἶναι μεθυσμένοι !

Τότε ὁ Πέτρος ἐπρόβαλε στὸν ἐξώστη τοῦ σπιτιοῦ, ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους μαθητὲς καί, μὲ φωνὴ δυνατὴ καὶ σταθερὴ, τοὺς εἶπε : Ἄντρες Ἰουδαῖοι, κι ὅλοι, ὅσοι κατοικεῖτε στὴν Ἱερουσαλὴμ, μὴν παραξευρόσαστε γιὰ ὅ,τι βλέπετε καὶ ἀκοῦτε ! Σεῖς, τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ἄνθρωπο σταλμένον ἀπ' τὸ Θεό, ἄνθρωπο, ποὺ ἔκαμε τόσα θαύματα μπρὸς σὰς μάτια σας, τὸν ἐσπλάξατε μὲ ἄνομα χεῖρα, καὶ παρόνομα τὸν ἐσταυρώσατε ! — Αὐτόν, τὸν ἀνάστησε ὁ Θεὸς ἐκ νεκρῶν ! Ὅλοι ἐμεῖς εἴμεθα μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ! Ὁ Κύριος ἀνέβηκε στὸν Οὐρανὸ καὶ μᾶς ἔστειλε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ποὺ βλέπετε νὰ μᾶς φωτίζει ! Ἀδελφοί Ἰσραηλῖτες, ὅλοι πρέπει νὰ γνωρίζετε, πὼς ὁ Θεὸς ἔχει τώρα σὰ δεξιὰ του, Αὐτὸ τὸν Ἰησοῦ, ποὺ σταυρώσατε σεῖς !

Τὰ λόγια αὐτὰ ἔκαμαν δυνατὴ ἐντύπωση καὶ μεγάλη κατάπληξη στὸ συγκεντρωμένον κόσμον. Πολλοὶ ρώτησαν τὸν Πέτρο καὶ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους : τί νὰ κάμουμε ; — Ὁ Πέτρος τοὺς εἶπε : Νὰ μετανοήσετε καὶ νὰ βαπτισθῆτε στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Πολλοὶ παραδέχτηκαν μὲ χαρὰ μεγάλη τὴ συμβουλὴ τοῦ Πέτρου.

κι ἐβαφτίστηκαν ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὡς *τρεῖς χιλιάδες ἄνθρωποι*.

Ἡ Ἐκκλησία μας γιορτιάζει τὴν ἡμέρα, ποὺ γίνηκε τὸ μεγάλο αὐτὸ γεγονός, τὴν *πεντηκοστὴ ἡμέρα*, ἀπ' τὴν Ἀνάστασι· εἶναι πάντα ἡμέρα Κυριακὴ καὶ λέγεται *Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς*. Τότε ψάλλουμε καὶ τὸ ἀπολυτίκιο :

«*Εὐλογητὸς εἶ, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πανσόφους τοὺς ἄλιεῖς ἀναδείξας, καταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ δι' αὐτῶν τὴν Οἰκουμένην σαγηνεύσας, Φιλάνθρωπε, Δόξα Σοι !*».

Δηλ. Ἄς εἶσαι εὐλογημένος, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, Σὺ, ποὺ ἀνάδειξες πανσόφους τοὺς ψαράδες, ἀφοῦ τοὺς ἔστειλες τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, καὶ μ' αὐτοὺς ὠδήγησες στὸν ἀληθινὸ δρόμο ἔξω τὸν Κόσμο. Ἄς εἶναι Δόξα σὲ Σέ, Φιλάνθρωπε.

Καὶ τὴν ἐπομένη μέρα τὴ γιορτιάζουμε γιὰ τιμὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

§ 3. Η ΠΡΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ · Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ - ΕΚΛΟΓΗ ΔΙΑΚΟΝΩΝ - Ο ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ · Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ

Οἱ *τρεῖς χιλιάδες Χριστιανοί*, ποὺ βαφτίστηκαν τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἀποτελέσαν τὴν *Πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία*. Ἡ Ἐκκλησία

αὕτη εἶχε ἀμέριστη τὴ βοήθεια καὶ τὴ Χάρη τοῦ Χριστοῦ καὶ πλήθαινε ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα. Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Γραμματεῖς ἐξασκοῦσαν κάθε βία, ποὺ μπορούσαν κατὰ τῶν νέων Χριστιανῶν. Μ' αὐτοί, στὴ βία ἀπαντοῦσαν μὲ πείσμα καὶ μὲ φανατισμό· καὶ σὲ λίγο ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων ἐμετροῦσε 5.000 μέλη.

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ εἶχαν ἄπειρο σεβασμὸν στοὺς Ἀποστόλους·

Ἡ ζωὴ τῶν πρώτων
Χριστιανῶν.

ἄκουαν μὲ μεγάλην προσοχὴν «τὸ θεῖον
κήρυγμα»· μαζὶ μὲ τοὺς Ἀποστόλους

ἔκαναν τὴν προσευχὴν τοὺς· μαζὶ τοὺς ἐκοινωνοῦσαν· ποτὲ δὲ φάνηκε, οὔτε θὰ φανῇ, τόσο μεγάλη ἀγάπη στὸν κόσμον, σὰν τὴν ἀγάπην τῶν πρώτων Χριστιανῶν! Κανένας δὲν ἤθελε νὰ λείνῃ, πῶς ἔχει κάτι τὸ ἰδιαίτερον, κάτι τὸ μυστικὸ ἢ κάτι, τὸ ἐντελὲς δικό του! Οἱ σκέψεις, τὰ φρονήματα, τὰ αἰσθήματα ἦταν κοινά. Καὶ οἱ περιουσίαι ἀκόμῃ χρηματικῆς καὶ χτήματιν, ἦταν κοινές, γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας! Τὰ χρήματα ἦταν στὴ διάθεσιν τῶν Ἀποστόλων. Ὅσοι εἶχαν χτήματα τὰ πούλοῦσαν καὶ τὰ χρήματα ἔμπαιναν στὸ κοινὸ ταμεῖο!

Οἱ Ἀπόστολοι μοίραζαν τὰ χρήματα στοὺς φτωχότερους καὶ φρόντιζαν γιὰ τὴ διατροφήν τῶν ἀδυνάτων, τῶν ἀρρώστων, τῶν ὀρφανῶν!

Ὅσο πλήθαινε ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν, τόσο καὶ ἡ διαχείρισις τῆς κοινῆς περιουσίας καὶ ἡ διανομὴ τῶν βοηθημάτων ἐγίνετο πολυπλοκώτερη.

Ἐκλογὴ διακόνων.

Οἱ Ἀπόστολοι, ἀπασχολημένοι καὶ μὲ τὸ κήρυγμα, δὲν ἐπαρκοῦσαν σ' ὅλες αὐτὰς τὰς ὑποχρεώσεις. Ἐβούλησαν λοιπὸν στοὺς Χριστιανοὺς νὰ διαλέξουν ἑπτὰ ἄνδρες ἱκανοὺς καὶ νὰ τοὺς ἀναθέσουν ὅλες ἐκεῖνες τὰς ἐργασίας, γιὰ ν' ἀφοσιωθοῦν αὐτοὶ στὸ θεῖον κήρυγμα, καὶ μόνο σ' αὐτό. Ἔτσι κι ἔγινε. Ἦσαν ἑπτὰ ἄνδρες, πού ξεχώριζαν μεταξὺ τοὺς σὲ μόρφωσιν, σὲ ἱκανότητα, σὲ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν νέα θρησκείαν καὶ τοὺς ἀνάθεσαν τὰς ἐργασίας ἐκεῖνες. Οἱ βοηθοὶ αὐτοὶ τῶν Ἀποστόλων ὠνομάστησαν *διάκονοι*.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς διακόνοὺς ἦταν κι ὁ Στέφανος, ἄνθρωπος μὲ δυνατὴ πίστιν καὶ μὲ μέγαλον ζῆλον γιὰ

Ὁ Πρωτομάρτυς Στέφανος.

τὴν νέα θρησκείαν. Παντοῦ καὶ πάντοτε

ἦταν πρῶτος. Πάντα πρόθυμος νὰ τρέξῃ, νὰ βοηθήσῃ, νὰ συμβουλέψῃ,

νά ἐδηγήσῃ στή νέα θρησκεία. Ἦταν δλοφάνερα τ' ἀποτελέσματα, πού ἔφερνε ἡ δραστηριότητα τοῦ Στεφάνου !...

Τὸν ἐχαίρονταν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, τὸν εὐλογοῦσαν οἱ Ἀποστολοὶ· ἀλλὰ τὸν παρακολουθοῦσαν καὶ τὸν ἐμισοῦσαν πολὺ οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι.

Ἐβλεπαν πόσο πρόσεχε τὸ Στέφανο ὁ λαός. Ἐμετροῦσαν τοὺς νέους ὁπαδοὺς, πού ἔπαιρνε κάθε μέρα μὲ τὸ μέρος του καὶ ... σκέφτηκαν νὰ τὸν βγάλουν ἀπ' τὸ μέσο τους !..

Τὸν κατηγόρησαν, πὼς δὲ σέβεται τὸ Νόμο τοῦ Μωϋσῆ ! τὸν ἐπίασαν καὶ τὸν ὠδήγησαν στὸ Συνέδριο. Ἦσαν ἄνθρωποις ἀπ' τὸν ὄχλο, πού μαρτύρησαν, πὼς ἄκουσαν τὸ Στέφανο νὰ λέῃ : « Ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος θὰ καταστρέψῃ αὐτὸ τὸν τόπο καὶ θ' ἀλλάξῃ τοὺς νόμους, πού μᾶς παρᾶδωκε ὁ Μωϋσῆς ».

Ὅλοι κείνοι, πού ἦταν μέσα στὸ Συνέδριο, ἅμα ἄκουσαν αὐτὰ τὰ λόγια, ἔστρεψαν τὰ μάτια τους στὸ Στέφανο καὶ ... εἶδαν τὸ πρόσωπό του νὰ λάμπῃ σὰν πρόσωπο ἀγγέλου !

Ὁ Ἀρχιερέας ἐκάλεσε τὸ Στέφανο ν' ἀπολογηθῇ. Ὁ Στέφανος, ἀντὶ ν' ἀπολογηθῇ, ἔκαμε μεγάλη διδασκαλία. Ἀρχισε νὰ μιλῇ γιὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀπ' τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀβραὰμ ὡς τὴ Σταύρωση, τὴν Ταφή, καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τέλειωσε μὲ τὰ λόγια αὐτά : *Σκληροὶ καὶ ἀναίσθητοι, πάντοτε πηγαίνετε ἐνάντια σὲς θελήσεις τοῦ Θεοῦ ! Ἐφονέψατε τοὺς Προφῆτες, πού σᾶς μίλοῦσαν γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Κυρίου· καὶ ὅταν ἦρθε καὶ ὁ Ἰδιος τὸν ἐφονέψατε !*

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Συνεδρίου γίνηκαν σὰ μακιασμένοι ἀπ' τὸ θυμὸ τους καὶ ἔτριξαν τὰ δόντια τους μὲ λύσσα !

Ὁ Στέφανος, σηκώνοντας τὰ μάτια του στὸν Οὐρανό, λέει : Ἰδοὺ, βλέπω τοὺς Οὐρανοὺς ἀνοιχτοὺς καὶ τὸν Ἰησοῦ νὰ κάθεται σὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ !

Οἱ παράνομοι δικαστὲς ἔφραξαν τ' αὐτιά τους νὰ μὴν ἀκοῦνε καὶ ὥρμησαν κατεπάνω του ἔλοι μὲ μὲγάλη φωνή. Τὸν ἔδεσαν καὶ τὸν

ώδηγησαν έξω άπ' τήν πόλη καί τόν έλιθοβολούσαν. Όσοι λιθοβολούσαν άφηκαν τά πανωφόρια τους νά τά κρατάη ένας νέος, Σαύλος ονομαζόμενος, πού κι αυτός έλιθοβολούσε. Ό Στέφανος έγονάτισε κι έκραξε μέ φωνή μεγάλη: Κύριε Ίησοϋ Χριστέ, δέξου τό Πνεϋμα μου! Καί μὴν ύπολογίσης, Κύριε, τήν άμαρτία τους αυτή!.

Άπέθανε ό Στέφανος! Τό Σώμα του τό έθαψαν άνθρωποι εϋσεβείς κι έκλαψαν πολύ γιά τή θηριωδία του Συνεδρίου.

Ό Στέφανος είναι ό πρώτος Χριστιανός, πού θανατώθηκε μέ μαρτυρικό θάνατο (36 μ. Χ.) Η Έκκλησία μας τόν ωνόμασε *Πρωτομάρτυρα* καί γιορτιάζει τή μνήμη του στίς 27 Δεκεμβρίου, άμέσως έπειτα άπ' τήν έορτή των Χριστουγέννων.

Τήν ίδια μέρα, πού μαρτύρησε ό Στέφανος γίνηκε μεγάλος διωγμός των πιστών στήν Ίερουσαλήμ.

Ό Σαύλος έκανε τρομερή καταστροφή κείνη τήν ήμέρα του διωγμού· άρπαζε άπ' τά σπίτια των Χριστιανών άντρες καί γυναίκες καί τούς παράδινε στή φυλακή!

Οί όπαδοί των Άποστόλων αναγκάστηκαν νά φύγουν άπ' τήν Ίερουσαλήμ καί σκορπίστηκαν στήν Ίουδαία καί στή Σαμάρεια.

Μαζί μ' αυτούς, πού έφυγαν άπ' τήν Ίερουσαλήμ ήταν κι ό Διάκονος Φίλιππος. Αυτός κατάφυγε στή

Ό Φίλιππος.

Σαμάρεια κι άρχισε νά διδάσκη τό

Εϋαγγέλιο καί νά κάνη πολλά θαύματα· δαιμονισμένους έθεράπεψε· πολλούς παράλυτους καί χωλούς έκαμε καλά... Πολλοί Σαμαρείτες έπίστεψαν κι έβαφτίστηκαν! Κι έναν ύπασπιστή του βασιλιά της Αιθιοπίας τόν έκαμε Χριστιανό καί τόν έβάφτισε ό Φίλιππος.

Η Έκκλησία γιορτιάζει τή μνήμη του στίς 14 Νοεμβρίου.

II. ΠΩΣ ΔΙΑΔΟΘΗΚΕ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

§ 4. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

Ἐνας ἀπ' τοὺς Ἰουδαίους, πὺν λιθοβολοῦσαν τὸ Στέφανο, ἦταν
 καὶ ὁ Σαῦλος, καθὼς εἶδαμε. Ὁ Σαῦλος

Ἡ καταγωγὴ καὶ ἡ ἀξία
 τοῦ Παύλου.

αὐτοῦ ἦ Σαοῦλ, ἦταν ἀπ' τὴν πόλιν

Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας. Εἶχε σπουδάσει

σ' ἓνα σοφὸ Ἰουδαῖο νομοδιδάκαλο, τὸ Γαμαλιήλ. Ἀπ' αὐτὸν ἔμαθε
 πολὺ καλὰ, καὶ μὲ κάθε λεπτομέρεια, τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν. Εἶχε
 δυνατὴ πίστιν καὶ ὑποστήριξε μὲ φανατισμὸ τὴ θρησκείαν του. Τὸ
 ἐπάγγελμά του ἦταν σκηνοποιός.

Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Γραμματεῖς ἤξαιραν τὴν ἀξίαν, τὴ δύναμιν
 καὶ τὸ φανατισμὸ τοῦ Σαοῦλ καὶ σὲ κάθε περίστασιν τὸν ὑποστή-
 ριζαν καὶ τὸν εἶχαν τοῦ χειροῦ τους γιὰ τὴν καταδίωξιν τῶν Χρι-
 στιανῶν. Ἄμα εἶδαν τὸ φανατισμὸ του, στὸ λιθοβολισμὸ τοῦ Στε-
 φάνου, νόμισαν πὼς ἦσαν τὸν τρομερὸ διώκτη τῶν Χριστιανῶν!

Καὶ δὲν εἶχαν ἄδικον! Ὁ Σαοῦλ καταδίωκε μὲ μανίαν τοὺς ὁπαδοὺς
 τῆς νέας θρησκείας· ἀπειλοῦσε καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἀποστόλους μὲ θάνατον!
 Ὁ Ἰδιὸς σὲ μιὰν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς Γαλάτας ⁽¹⁾ ὁμολογεῖ, πὼς:
 καταδίωκε ὑπερβολικὰ καὶ κατέστρεφε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ·
 καί, πὼς ξεχώριζε ἀπ' ὅλους τοὺς συνομηλίκους του, ἀνάμεσα στὸν
 Ἰουδαϊκὸ λαόν, γιὰ τὴ μεγάλην του ἀφοσίωσιν στὸ Θεῖον Νόμον καὶ γιὰ
 τὴν καταδίωξιν, πὺν ἔκανε στοὺς Χριστιανοὺς.

Κάποτε ὁ Σαοῦλ παρουσιάσθηκε στὸν Ἀρχιερέαν τῆς Ἱερουσαλὴμ

Ὁ Σαοῦλ γίνεται θερμώτα-
 τος κήρυκας τῆς Νέας
 Θεοσεκείας.

καὶ πῆρε τὴν ἄδεια, καὶ συστατικὰ
 γράμματα σ' ὅλες τὰς συναγωγὰς τῆς
 Λαμασκου, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ

συλλάβῃ ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ἄντρες καὶ γυναῖκες, καὶ νὰ τοὺς
 φέρῃ δεμένους στὴν Ἱερουσαλὴμ!

(1) § 13-15.

Προχωρούσε μὲ τοὺς ὁπαδούς του καὶ ἐπλησίαζε στὴ Δαμασκό.
 Ἐκεῖ, ἔξαφνα ἄστραψε γύρω του φῶς ἀπ' τὴν Οὐρανό, τόσο ζωηρό,
 ποὺ θαμπώθηκε καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς! Ἐκεῖ, κάτω καθὼς ἦταν, ἄκουσε
 φωνή, ποὺ τοῦ ἔλεγε: Σαούλ, Σαούλ, γιατί μὲ καταδιώξεις; Ὁ
 Σαούλ εἶπε: Ποιὸς εἶσαι Κύριε;—Ἡ φωνὴ εἶπε: Ἐγὼ εἶμαι ὁ
 Ἰησοῦς, ποὺ σὺ τὸν καταδιώξεις! Εἶναι σκληρὸν γιὰ σὲ νὰ λαχίτζης
 ἐπάνω σὲ κέντρα! Ὁ Σαούλ, θαμπωμένος ἀκόμη καὶ τρέμοντας, ρώ-
 τησε: Κύριε, τί θέλεις νὰ κάμω; Κι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε: Σήκω! καὶ
 πῆγαινε στὴν πόλιν· ἐκεῖ θὰ μάθης τί πρέπει νὰ κάμης!

Οἱ ἄνθρωποι, ποὺ τὸν συνώδευαν, ἀληθινὰ τᾶχασαν· ἄκουαν τὴ
 φωνὴ καὶ κανένα δὲν ἔβλεπαν! Σηκώθηκε καὶ ὁ Σαούλ ἀπ' τὴ γῆ
 καὶ ἐνῶ τὰ μάτια του ἦταν ἀνοιχτά, δὲν ἔβλεπε κανένα! Βαστώντας
 τον ἀπ' τὰ χέρια τὸν ὠδήγησαν στὴ Δαμασκό, ποὺ ἐπὶ τρεῖς ὁλόκλη-
 ρες ἡμέρες οὔτε ἔβλεπε, οὔτε ἔφαγε, οὔτε ἤπιε τίποτε.

Στὴ Δαμασκό ἦταν κάποιος Ἀνανίας, χριστιανός· αὐτὸς κατὰ δια-
 ταγὴ τοῦ Κυρίου πῆγε καὶ ἤρρε τὸ Σαούλ· τὸν εὐλόγησε καὶ τοῦ
 εἶπε: Σαούλ, ἀδελφέ! μ' ἔστειλε ὁ Κύριος, ποὺ σοῦ παρουσιάστηκε
 στὸ δρόμο προχθές, ποὺ βιάδιζες πρὸς τὰ ἐδῶ· ἀνάβλεψε καὶ λάβε
 Πνεῦμα Ἅγιο!...

Κι ἀμέσως ἔπεσαν ἀπ' τὰ μάτια τοῦ Σαούλ κάτι, σὰν λέπια· καὶ
 τὸ φῶς του ἤρθε πάλι στὴ στιγμή! Σηκώθηκε ὁ Σαούλ... καὶ ἐβαφτί-
 στηκε στὸ ὄνομα τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ! καὶ ὠνομάστηκε Παῦλος.

Ἐμείναι προσωρινὰ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς τῆς Δαμα-
 σκού· καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγες ἡμέρες παρουσιάστηκε στὶς συναγωγές· καὶ...
 ἀντὶ νὰ δώκῃ τὰ γράμματα στοὺς ἀρχισυναγώγους καὶ νὰ ζητήσῃ τὴ
 συνδρομή τους γιὰ τὴ σύλληψιν τῶν Χριστιανῶν, ἐδίδασκε, πὼς ὁ
 Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ!

Ἀπ' ἐδῶ καὶ ἐμπρὸς ὁ Παῦλος γίνεται ὁ θερμότερος ὁπαδὸς τῆς
 νέας Θρησκείας! γίνεται ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν!...

Ἐκαμε κατάπληξῃ στοὺς Ἰουδαίους τῆς Δαμασκοῦ ἡ διαγωγὴ αὐτῇ τοῦ Παύλου ! Οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσημοι, εἰδοποιημένοι ἀπ' τὴν Ἱερουσαλὴμ, παραμόνευαν τοὺς

Ὁ Παῦλος κηρύττει
τὸ Εὐαγγέλιο στὴ
Δαμασκό.

Χριστιανούς, καὶ περίμεναν τὸ Σαῦλο νὰ δώκῃ τὸ σύνθημα γιὰ νὰ τοὺς συλλάβουν, καὶ νὰ τοὺς παραδώκουν ! Καὶ τώρα τί βλέπουνε ; τί ἀκοῦνε ; Παραξενεύονται κι ἐρωτοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο : αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ Σαῦλος, ποὺ ξολώθρεψε στὴν Ἱερουσαλὴμ, ὅσους ἐπίστευαν στὸ Χριστό ; κι ἐδῶ δὲν ἦρθε μὲ τὸ σκοπὸ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ δεμένους στοὺς Ἀρχιερεῖς ;.

Ὁ Παῦλος ὅλο καὶ δυνάμωνε πιὸ πολὺ κι ἔπαιρνε μὲ τὸ μέρος του πιὸ πολλοὺς ἀπ' τοὺς Ἰουδαίους τῆς Δαμασκοῦ.

Οἱ ἀρχισυνάγωγοι βλέποντας ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας τοῦ

Ὁ Παῦλος ἐνώνεται
μὲ τοὺς μαθητὲς
τοῦ Κυρίου.

Παύλου, συνειννοήθηκαν μαζί τους κι ἀποφάσισαν νὰ τὸν φονέψουν. Ἐπιτη-
ροῦσαν μάλιστα στὶς πύλες τῆς πόλεως,

μέρα καὶ νύχτα, μὲ σκοπὸ νὰ τὸν φονέψουν ! Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δαμασκοῦ ἔμαθαν τὶς κακὲς αὐτὲς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων τῆς Συναγωγῆς κι ἔσωσαν τὸν Παῦλο ἀπ' τὴν ὀργήν τους· τὸν κατέβασαν ἓνα βράδυ, νύχτα, ἀπ' τὰ φρούρια τῆς πόλεως μέσα σ' ἓνα σάκκο καὶ τὸν ἐφυγάδεψαν !

Ἐφτασε ὁ Παῦλος στὴν Ἱερουσαλὴμ. Κι ἐδῶ γύρε πολλὰς δυσκολίας· ἀκόμα καὶ οἱ ἴδιοι οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου, γνωρίζοντας τὴν πρώτη διαγωγὴ τοῦ Παύλου, δὲν τὸν ἐμπιστεύονταν. Ὁ Παῦλος τοὺς διηγήθηκε, ὅσα εἶδε κι ἔπαθε· τοὺς μίλησε γιὰ τ' ἀποτελέσματα, ποὺ ἔφερε στὴ Δαμασκὸ μὲ τὴ Διδασκαλίαν του· κι ἐδίδαξε κι ὠμίλησε παρρησία στὴν Ἱερουσαλὴμ ! Τώρα, ὅχι μοναχὰ τὸν ἐπίστεψαν οἱ μαθητὲς, ἀλλὰ κι ἀναγνώρισαν τὴ δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ Παύλου.

Μὰ καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς, σὰν εἶδαν, πῶς μ' ἄλλον

τρόπο ήταν αδύνατο νὰ τὸν πολεμήσουν, γύρᾳ μόνῃ λύσῃ... νὰ τὸν φρονέουσιν!... Καὶ φρόντιζαν νὰ δημιουργήσουν εὐλογία ἀφορμῇ.

‘Ο Ἀπόστολος Παῦλος ἔκαμε τέσσερες ἀποστολικὰς πορεῖες.

ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Οἱ μαθητὲς πληροφορήθησαν τὶς διαθέσεις καὶ τὶς κακὰς σκέψεις τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὸν Παῦλο· καὶ ὁ Παῦλος κηρύττει ἐν τῇ Ἀντιόχειᾳ τῆς Συρίας καὶ ἐν τῇ Κύπρῳ. γι’ αὐτὸ τὸν ἐφυγάδεψαν ἐκ τῆς Καισάρειας καὶ ἀπ’ ἐκεῖ ἐν τῇ πατρίδι τοῦ τὴν Ταρσό.

Ἀπ’ τὴν Ταρσό ἀρχίζει ἡ πρώτη ἀποστολικὴ πορεία τοῦ Παύλου (κατὰ τὸ 45 μ. Χ.). Ἀπ’ τὴν Ταρσό πῆγε ἐν τῇ Ἀντιόχειᾳ μαζί μὲ τὸ Βαρνάβα, ποὺ ἦταν προφήτης καὶ διδάσκαλος τῆς Νέας θρησκείας. Ἐδίδαξαν μαζί πολὺ καιρὸ ἐν τῇ Ἀντιόχειᾳ καὶ ἔκαμαν πολλοὺς ὁπαδοὺς. Ἐκεῖ, γιὰ πρώτη φορά, οἱ ὁπαδοὶ τῆς νέας θρησκείας ὠνομάσθησαν Χριστιανοί. Τὴν Ἀντιόχειαν τὴν εἶχε κέντρο γιὰ ὅλες τοὺς τὶς ἐνέργειες ὁ Παῦλος.

Ἐπειτα οἱ δύο τοὺς ἐπέρασαν ἐν τῇ Κύπρῳ. Ἐδίδαξαν σ’ ὅλην τὴν νῆσον καὶ ἔκαμαν πολλὰ θαύματα. Πόρα πολλοὶ κάτοικοι τῆς Κύπρου πίστεψαν. Καὶ αὐτὸς μάλιστα ὁ διοικητὴς τῆς νήσου, ὁ ἀνθύπατος Σέργιος Παῦλος, γίνηκε Χριστιανὸς καὶ ἐβαπτίστηκε.

Ἀπ’ τὴν Κύπρον ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας ἐπέρασαν εἰς ἀντικρυνες χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Ἀντιόχεια - Πισιδίας, Ἰκόνιον κλπ.) καὶ ἐδίδαξαν σὲ διάφορες πόλεις. Μὲ τὴν θεῖαν δύναμιν, ποὺ εἶχαν, ἔσπαζαν κάθε ἀντίδραση, καὶ ὁ κόσμος ἀκράτητος ἔτρεχε εἰς συναγωγὰς νὰ τοὺς ἀκούῃ. Ὅλοι ἐπίστευαν καὶ ἐβαπτίζονταν καὶ ἀποτελοῦσαν Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας. Ὁ Παῦλος παντοῦ ἐκήρυττε, πῶς ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος δὲν εἶναι πᾶν ἀναγκαῖος: «Εἶναι

Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Μάρκος

ἀρκετὴ ἡ πίστις στὸ Χριστὸ γιὰ
να σωθῇ ὁ ἄνθρωπος», ἔλεγε.⁽¹⁾

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ
ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἡ δευτέρη ἀποστολική
πορεία τοῦ
Ὁ Παῦλος περνᾷ
στὴν Μακεδονία.
Παύλου γί-
νηκε κατὰ

τὸ 52 μ.Χ. Ὁ Παῦλος, ξεκινών-
τας πάλι ἀπ' τὴν Ἀντιόχεια,
ἐπέρασε στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ
σύστησε ἀρκετὲς ἐκκλησίες.
Ἐφτασε στὴν Τρωάδα. Ἐκεῖ
εἶδε στὸν ὕπνο του, πὼς ἓνας
ἄνθρωπος Μακεδὼν ἐστάθηκε
πλὴσιό του καὶ τὸν παρακα-
λοῦσε λέγοντας: Πέρασε στὴ
Μακεδονία καὶ βόήθησέ μας.
Ὁ Παῦλος μαζί μ' ἓνα νέο
ὁπαδὸ του, τὸ Σίλα, διευθύν-
θηκε ἀπ' τὴν Τρωάδα κατ' εὐ-
θεῖα στὴ νῆσο Σαμοθράκη.
Ἀπ' ἐκεῖ πέρασαν στὴ Μακε-
δονία καὶ ἐσταμάτησαν στὴν πό-
λη «Φίλιπποι».

(1) Πρώτη Ἀποστολική πορεία τοῦ Παύλου: Ταρσός-Ἀντιόχεια-Κύπρος-Πισιδία-
Ἰκόνιον καὶ ἐπιστροφή στὴν Ἀντιόχεια.

Στοὺς Φιλίππους παράμειναν λίγες ἡμέρες. Ἐνὰ Σάββατο ὁ Παῦλος μὲ τὸ Σίλα καὶ μ' ἄλλους ὁπαδούς του προχώρησε ἔξω ἀπ' τὴν πόλιν, σὲ μιὰ θέσιν πλησίον σ' ἓναν ποταμό,

Ὁ Παῦλος στοὺς
Φιλίππους τῆς Μακεδονίας.

ποῦ συνήθιζαν νὰ προσεύχονται οἱ κάτοικοι. Ἐκεῖ τοὺς ἐπλησίασαν μερικὲς γυναῖκες ἀπὸ περιέργεια. Ὁ Παῦλος ἄρχισε νὰ μιλήσῃ αὐτὰς γιὰ τὴ Νέα Θρησκεία καὶ νὰ τὶς συμβουλεύῃ. Μία γυναῖκα, ποῦ τὴν ἔλεγαν Λυδία, πρώτη πίστεψε καὶ ἐβαπτίστηκε, αὐτὴ καὶ ὁλόκληρη ἡ οἰκογένειά της. Ἡ Λυδία εἶναι ἡ πρώτη Εὐρωπαία γυναῖκα, ποῦ γίνηκε Χριστιανή. Τὸ παράδειγμα τῆς Λυδίας τ' ἀκολούθησαν καὶ ἄλλοι πολλοί.

Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας κάθε μέρα τώρα δίδασκαν καὶ συμβούλευαν τοὺς νέους Χριστιανούς. Κάποια μέρα ἀπάντησαν μιὰ κόρη, ποῦ εἶχε τὴ δύναμιν νὰ κάνῃ διάφορες ἑμμαντεῖες· τὴν εἶχαν παραλάβει κάποιοι Ῥωμαῖοι καὶ ἐκέρδιζαν ἀρκετὰ χρήματα ἀπὸ τὸ λαό, ποῦ ἔτρεχε νὰ μάθῃ μαντέματα ἀπ' ἐκείνη. Ἡ κόρη, ἅμα εἶδε τοὺς Ἀποστόλους, τοὺς ἀκολουθοῦσε φωνάζοντας: *Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου καὶ μᾶς φανερώουν τὴν ὁδὸ τῆς σωτηρίας!...* Τοὺς ἀκολουθοῦσε ταχτικὰ καὶ ἐθροβουῖσε καὶ δὲν εὗρισκε ἡσυχία. Τότε ὁ Παῦλος προσευχήθηκε στὸ Θεὸ καὶ εἶπε: *Πνεῦμα, ποῦ τὴ βασανίζεις, σοῦ παραγγέλλω, στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ν' ἀφήκῃς ἐλευθερῇ τὴν κόρη!..* Καὶ ἀμέσως ἡ κόρη γίνηκε ἡσυχὴ καὶ φρόνιμη.

Οἱ κύριοι, ποῦ τὴν εἶχαν, σὰν εἶδαν αὐτὰ τὰ πράγματα, κατάλαβαν, πὼς ἔχασαν ἀπ' τὰ χέρια τοὺς μιὰ ἐργασία, ποῦ τοὺς ἔφερνε πολλὰ κέρδη δίχως κόπο. Ἀμέσως ἔπιασαν τὸν Παῦλο καὶ τὸ Σίλα καὶ τοὺς ὠδήγησαν στοὺς Ῥωμαίους ἄρχοντες, λέγοντας: *Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι Ἰουδαῖοι ἡμέρες τώρα ταράζουν τὴν πόλιν μὲ τὶς διδασκαλίας τους. Ἐμεῖς εἴμαστε Ῥωμαῖοι καὶ δὲ μπορούμε νὰ κάμουμε κεῖνα, ποῦ συμβουλεύουν αὐτοί. Μαζεύτηκε καὶ ὁ ὄχλος καὶ ἐφώναζε ἐναντίον τους. Οἱ ἄρχεῖς ἔδωκαν διαταγὴ νὰ τοὺς ραβδίσουν σκληρὰ*

καὶ νὰ τοὺς φυλακίσουν· παράγγειλαν καὶ στὸ δεσμοφύλατα νὰ τοὺς προσέχῃ πολὺ ἀσπληνῶς. Ὁ δεσμοφύλακας τοὺς ἔκλεισε στὸ ἀσφαλέςτερο διαμέρισμα τῆς φυλακῆς καὶ τοὺς ἔδεσε τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια μὲ βαρεῖες ἀλυσίδες !

Ἦταν μεσάνυχτα· ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας ἄγρυπνοι δοξολογοῦσαν τὸ Θεό· τοὺς ἄκουαν καὶ πολλοὶ κρατούμενοι καὶ τοὺς πρόσεχαν πολὺ. Ἐκείνη τὴν ὥρα γίνηκε μεγάλος σεισμός, ποὺ σαλεύτηκαν τὰ θεμέλια τῆς φυλακῆς, ἀνοίχτηκαν οἱ θύρες καὶ ἐλύθησαν τὰ δεσμὰ ὅλων τῶν κρατουμένων. Ὁ δεσμοφύλακας ἐπήδησε ἀπ' τὴν κλίνη του τρομαγμένος καὶ ἔτρεξε στὸ προαύλιο ! Βλέπει τὶς θύρες ὀρθάνοιχτες καὶ... νομίζοντας, πῶς τοῦ ξέφυγαν οἱ φυλακισμένοι, ἔσυρε τὸ ξίφος του ν' αὐτοκτονήσῃ ! Ὁ Παῦλος ὅμως τοῦ φώναξε δυνατά : Μὴ κάμῃς κανένα κακὸ στὸν ἑαυτὸ σου· ὅλοι εἴμαστε παρόντες !... Ὁ δεσμοφύλακας ἐπῆρε ἕνα φῶς καὶ παρατήρησε καλὰ· ἐπείστηκε, πῶς δὲν εἶχε φύγει κανένας. Ἔπεσε ἔπειτα στὰ πόδια τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα καὶ τοὺς ἔλεγε : Κύριοι, τί πρόπει νὰ κάμω γιὰ νὰ σωθῶ ; — Οἱ Ἀπόστολοι τοῦ εἶπαν : Πίστεψε στὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸ καὶ θὰ σωθῇς καὶ σὺ καὶ ἡ οἰκογένειά σου ! Ἐκεῖνος ἐπίστεψε καὶ τοὺς ἐπέρασε τὴν ἴδια ὥρα (νύχτα, καθὼς ἦταν) στὴν κατοικία του. Τοὺς ἔπλυνε τὶς πληγὰς καὶ ἐβαπτίστηκε ἀμέσως, μ' ὅλην του τὴν οἰκογένειαν. Τοὺς ἐκάθισε ἔπειτα στὸ τραπέζι του καὶ ἔφαγαν ὅλοι μαζί, δοξάζοντας τὸ Θεό !

Τὸ πρωτὶ οἱ ἄρχοντες ἐπῆγαν οἱ ἴδιοι στὶς φυλακὰς καὶ ἔδωκαν διαταγὴ νὰ μείνουν ἐλεύθεροι οἱ Ἀπόστολοι καὶ ν' ἀναχωρήσουν, γιὰ ὅπου θέλουν.

Ἀπ' τοὺς Φιλιππούς ὁ Παῦλος μὲ τὸ Σίλα καὶ μ' ἄλλους ὁπαδοὺς ἔρτασαν στὴ Θεσσαλονίκη, ποὺ ἦταν Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. Ὁ Παῦλος ἐπῆγαινε ταχτικὰ στὴ Συναγωγή. Τρία Σάββατα συνεχῶς ἐδίδασκε, ἐρμήνευε τὴν Ἀγία Γραφή καὶ ἀπόδειχνε, ὅτι οἱ Προφῆτες

είχαν γράψει, πώς ὁ Χριστὸς ἐπρόκειτο νὰ σταυρωθῇ κι ἔπειτα ν' ἀναστηθῇ! Κι ἐβεβαίωνε, πώς ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ!

Πολλοὶ ἀπ' τοὺς ἀκροατὲς Ἰουδαίους ἐπίστεψαν, καθὼς καὶ πλῆθος Ἕλληνες κι ἀρκετὲς γυναῖκες.

Ἦταν ὅμως καὶ Ἰουδαῖοι, ποὺ δὲν ἐπίστευαν· αὐτοὶ συγκέντρωσαν τὸν ὄχλο καὶ τὸν παρώξυναν μ' ἐρεθιστικὰ λόγια κι ὥρμησαν νὰ συλλάβουν τοὺς Ἀποστόλους στὸ σπίτι, ποὺ τοὺς φιλοξενοῦσαν. Δὲν τοὺς ᾔδαν ὅμως κι' ἔπιασαν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ· τοὺς ὠδήγησαν στοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς κατηγοροῦσαν λέγοντας: κι αὐτοί, μαζί μὲ τοὺς ἄλλους, ἐργάζονται ἐνάντια στοὺς νόμους τοῦ Καίσαρα διδάσκουν, πὼς ἄλλος εἶναι βασιλιάς, ὁ Ἰησοῦς! Οἱ ἄρχοντες δὲν ᾔδαν τίποτε τ' ἀξιοκατάκριτο κι ἀφῆκαν τοὺς ἀνθρώπους ἐλεύθερους.

Ἀλλὰ ὁ Παῦλος κι ὁ Σίλας ἔτρεχαν κίνδυνο νὰ συλληφθοῦν.

Ἐφυγαν λοιπὸν νύχτα γιὰ τὴ Βέρροια.

Ὁ Παῦλος στὴ Βέρροια.

Ἐκεῖ οἱ κάτοικοι ἦταν εὐγενέστεροι ἀπ' τοὺς ἄλλους τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ Βερροιεῖς μὲ πολλὴ προθυμία δέχτηκαν τὸ κήρυγμα· καὶ κάθε μέρα, μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ἀποστόλων, ἐμελετοῦσαν κι ἐρευνοῦσαν τὰς Γραφάς. Πολλοὶ ἀπ' τοὺς κατοίκους, Ἰουδαῖοι κι Ἕλληνες, ἐπίστεψαν κι' ἐβαπτίστηκαν.

Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Θεσσαλονίκης, στ' ἄκουσμα, πὼς ὁ Παῦλος ἐκήρυξε στὴ Βέρροια τὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἔτρεξαν ἐκεῖ καὶ προσπαθοῦσαν νὰ φανατίσουν τὸν ὄχλο καὶ νὰ συλλάβουν τοὺς Ἀποστόλους. Ὁ Παῦλος, ἀφοῦ ἔδωκε τίς τελευταῖες συμβουλὲς κι ὁδηγίες του στοὺς νέους ὁπαδοὺς, ἔφυγε κι' ἔφτασε στὰς Ἀθήνας. Στὸ Σίλα, τὸν Τιμόθεο κι' ἄλλους ὁπαδοὺς παράγγειλε ν' ἄρθουν ἀργότερα νὰ τὸν συναντήσουν.

Ὁ Παῦλος ἔμεινε ἀρκετὲς ἡμέρες στὰς Ἀθήνας κι' ἐπισκέφτηκε ὅλα τ' ἀξιοθέατα μέρη.

Ὁ Παῦλος κηρύττει

στὰς Ἀθήνας

«περὶ τοῦ Ἀγνώστου Θεοῦ».

Ἐθλιβόταν, ποὺ ἔβλεπε τὴν ὥραία

πόλη γεμάτη ἀπὸ βομboὺς καὶ εἰδωλα.

Ἐλυπόταν δυνατὰ ἡ ψυχὴ του, ποὺ οἱ τόσοι σοφοὶ πίστευαν ἀκόμη στὰ εἰδωλα!...

Ἐπήγαινε ταχτικὰ στὴ Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων κι ἐμιλοῦσε μὲ τοὺς εὐσεβέστερους ἀπ' αὐτοὺς· καὶ στὴν ἀγορὰ κάθε μέρα ἀνοιγε συζήτησι, ὅπου μποροῦσε. Καὶ μὲ τοὺς φιλοσόφους καὶ μὲ τοὺς σπουδαίους ἐμιλοῦσε σὲ κάθε εὐκαιρία. Ἄλλοι τὸν ἐπρόσεχαν πολὺ, ἄλλοι τὸν ἔλεγαν *σπερμολόγο*· ἄλλοι, ἀκούοντας, πὼς μιλοῦσε γιὰ τὸν Ἰησοῦ καὶ γιὰ τὴν Ἀνάστασι, ἔλεγαν, πὼς διδάσκει *Νέα Θρησκεία*.

Ἦταν τότε ἡ ἐποχή, ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν εὐ-

Αὐτὸν τὸν «Ἀγνωστο Θεό...»

καιροῦσαν, παρὰ μόνο γιὰ τὰ λένε καὶ ν' ἀκοῦνε κάτι νεώτερο. Ἡ περὶ ἐργεῖα λοιπὸν τοὺς παρεκίνησε καὶ προσκάλεσαν τὸν Παῦλο, ν' ἀναπτύξῃ τίς ἰδέες του μπρὲς στὸ Ἀνώτατο Δικαστήριον, στὸν Ἀρειο-Πάγον. Ὁ Παῦλος δέχτηκε μὲ πολλὴ προθυμία. Ὅλοι οἱ Ἀρεοπαγίτες κι ὅλοι οἱ Σοφοὶ τῆς ἐποχῆς ἦταν ἐκεῖ συγκεντρωμένοι· πλῆθος κόσμου παρκακολουθοῦσε τὴν ἱστορικὴ συνεδρίασι. Ὁ Παῦλος ἐστάθηκε στὸ μέσο καὶ εἶπε :

Ἄντρες Ἀθηναῖοι, σὰς βλέπω νὰ εἴστε καθ' ὅλα εὐσεβέστεροι

ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· περπατώντας στήν πόλιν σας, τὴν εἶδα γε-
μάτη ἀπὸ εἰδωλῶν. Ὅμως, προσέχοντας τοὺς βωμούς σας καὶ τὰ ἱερά
σας, ἡῶρα κι ἓνα βωμὸ μὲ τὴν ἐπιγραφή «**Στὸν Ἄγνωστο Θεό.**»
Αὐτὸν τὸν Ἄγνωστο Θεό, γιὰ τὸν ὁποῖο σεῖς ἐζάματε βωμὸ, δίχως
νὰ τὸν γνωρίζετε, αὐτὸν θὰ σᾶς τὸν φανερώσω ἐγώ! Αὐτὸς εἶναι ὁ
Θεός, ποὺ δημιούργησε τὸν κόσμον· αὐτὸς δὲν κατοικεῖ σὲ χειροποίη-
τους ναούς· οὔτε ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ περιποίηση τῶν χειρῶν μας· αὐτὸς
εἶναι κύριος τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς· μὲ τὴ δύναμη Ἐκείνου εἴμαστε
σὴ ζωὴ καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχουμε· δὲν πρέπει νὰ νομίζουμε, πὼς
ὁ Θεὸς μοιάζει μὲ χρυσάφι ἢ μὲ ἀσήμι ἢ μὲ ὠραῖα ἀγάλματα. Ὁ Θεὸς
παραβλέπει τὰ χρόνια, ποὺ δὲν τὸν ἐλάτρενε ὁ κόσμος ἀπ' ἄγνοια· τώρα
παραγγέλλει πανταχοῦ καὶ σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, νὰ μετανοήσουν·
γιατὶ ὥρισε μέρα, ποὺ θὰ κρίνῃ ὅλο τὸν κόσμον μὲ δικαιοσύνη **διὰ τοῦ**
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ τὸν ἀνάστησε ἐκ νεκρῶν!

Ἄμα ἄκουσαν οἱ ἀκροατὲς Ἀνάσταση νεκρῶν ἄλλοι ἐχλεύαζαν
τὸν Παῦλον κι ἄλλοι ἔλεγαν: Θὰ σ' ἀκού-
σουμε κι ἄλλοτε. Μερικοὶ ἐλύστηκαν

Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης

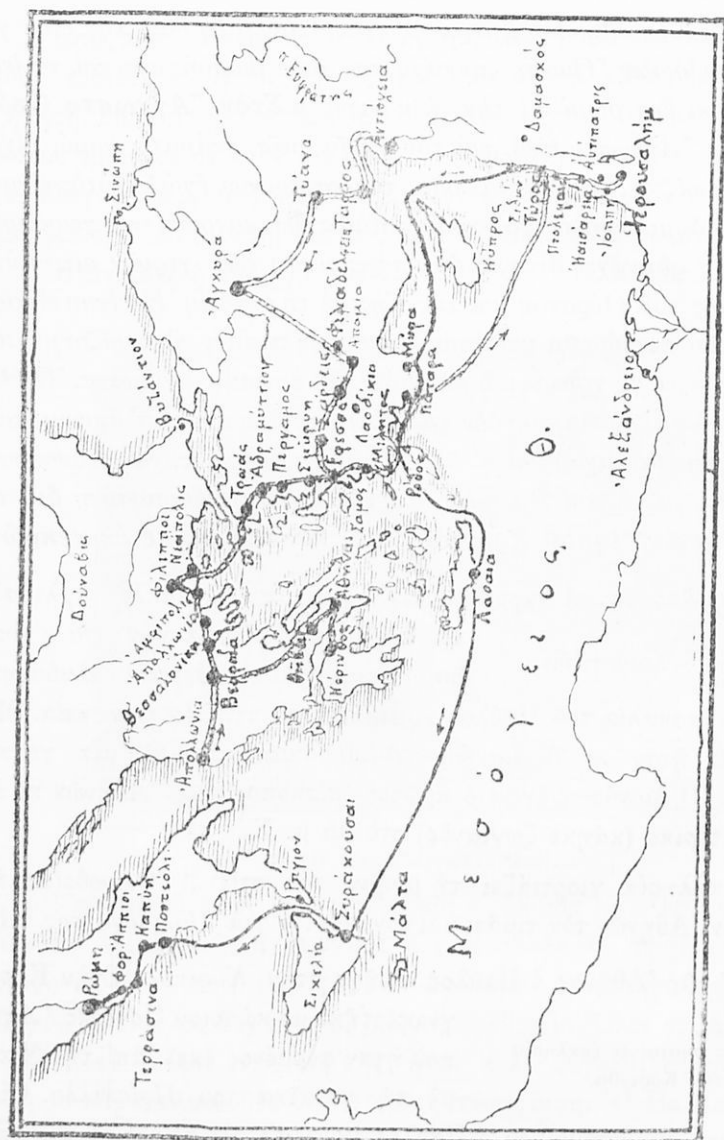
ἀπ' τὴ διδασκαλίᾳ τοῦ Παύλου κι ἐπίστεψαν, στὴ νέα Θρησκεία. Μαζὶ
μ' αὐτοὺς ἦταν κι ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ μία γυναῖκα
Δάμαρις. Ὁ Διονύσιος ἐγίνε ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν κι ἐπέ-
θανε μαρτυρικά (κάηκε ζωντανός) στὸ 95 μ. Χ.

Ἡ ἐκκλησία γιορτιάζει τὴ μνήμη του στὶς 3 Ὀκτωβρίου· ἡ δὲ
πόλη τῶν Ἀθηνῶν τὸν τιμᾷ καὶ τὸν σέβεται γιὰ *Πολιοῦχο* τῆς Ἀγιο!

Ἀπ' τὰς Ἀθήνας ὁ Παῦλος ἐπῆγε στὴν *Κόρινθο*. Στὴν Κόρινθο
γνωρίστηκε μὲ κάποιον Ἰουδαῖο Ἀκύλα,
ποὺ ἦταν φερμένος ἐκεῖ ἀπ' τὴν Ἰταλία
μὲ τὴ γυναῖκα του *Πρίσκιλλα*. Οἱ δύο

Ὁ Παῦλος συσταίνει ἐκκλησίαν
στὴν Κόρινθο.

αὐτοὶ ἦταν σκηνοποιοί· κι ὁ Παῦλος ἐγνώριζε τὴν τέχνη νὰ κάνῃ σκη-
νές· ἔμεινε μαζί τους λοιπὸν κι ἐργαζόταν.

Αποτολικές πορείες του Παύλου.

α' πορεία
β' πορεία

Κάθε Σάββατο πήγαινε στη Συναγωγή των Ἰουδαίων κι ἐδίδα-

σκε. Ἐφτασαν στὸ μεταξύ ἀπ' τὴ Μακεδονία ὁ Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος καὶ τὸν ἐβροηθοῦσαν στὸ κήρυγμα. Πολλοὶ Ἰουδαῖοι δὲν ἐπίστευαν στὰ λόγια του καὶ τὸν ὕβριζαν καὶ τὸν ἐχλεύαζαν. Ὁ Παῦλος ὅμως ἔκανε θεϊκὴ ὑπομονὴ στὶς ὕβρεις καὶ μὲ δύναμη συνέχιζε τὸ θεῖο του ἔργο ἐπὶ ἓνα χρόνον καὶ ἕξι μῆνες.

Στὸ διάστημα αὐτὸ γίνηκε Χριστιανὸς καὶ ὁ Ἀρχισυνάγωγος τῆς Κορίνθου Κρίσπος, καὶ ἐβαφτίστηκε μ' ὅλην του τὴν οἰκογένειαν. Καὶ ἀρκετοὶ ἄλλοι Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες ἐπίστεψαν στὴ νέα Θρησκεία.

Οἱ Ἰουδαῖοι, βλέποντας, πῶς ὁ Παῦλος ἐκέρδιζε πολλοὺς ὁπαδοὺς μὲ τὸ μέρος του, τὸν ἐπίασαν καὶ τὸν παράδωκαν στὸ Ρωμαῖο Ἀνθύπατο τῆς Ἀχαΐας Γαλλίωνα, μὲ τὴν κατηγορίαν, πῶς : αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὸ λαὸ νὰ μὴ σέβεται τὸ Θεό!... Μὰ ὁ Γαλλίωνας ἐζήτησε νὰ τοῦ εἰποῦν, ἂν ἔχουν, ὠρισμένη κατηγορία κατὰ τοῦ Παύλου· ἄλλως, τοὺς λέει, γιὰ λόγια καὶ διδασκαλίαι δὲν ἀνακατεύομαι!... καὶ ἄφηκε ἐλεύθερο τὸν Παῦλο.

Ὁ Παῦλος ἔμεινε ἀκόμῃ λίγο καιρὸ στὴν Κόρινθο. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἔγραψε τίς δυὸ πρῶτες του ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἔδωκε ἀρκετὰς ὁδηγίας στοὺς Χριστιανοὺς τῆς Κορίνθου, ἀναχώρησε μαζί μὲ τὸν Ἀκύλα καὶ τὴν Πρίσκιλλα καὶ ἔφτασε στὴν Ἐφεσο μὲ πλοῖο, κατὰ τὸ 55 μ. Χ. Ἐκεῖ ἔμεινε κοντὰ δυὸ χρόνια⁽¹⁾.

ΤΡΙΤΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἡ τρίτη ἀποστολικὴ πορεία τοῦ Παύλου γίνηκε στὸ τέλος τοῦ 56 μ. Χ. Ἐπισκέφτηκε καὶ πάλι τίς ἐκκλησίαις τῆς Ἀσίας, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Ἐδωκε διάφορες συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας στὶς νεοσύστατες ἐκκλησίαις· συμβίβασε

(1) Δεύτερη Ἀποστολικὴ πορεία τοῦ Παύλου : Ἀντιόχεια - Τρωάδα - Σαμοθράκη - Φίλιπποι - Θεσσαλονίκη - Βέρροια - Ἀθήναι - Κόρινθος - Πάτραι - (Κόρινθος πάλιν) Ἐφεσος.

διαφορές· ἔσπερώσῃ τὴν πίστιν στὴν Ἀγάπην καὶ στὴν Ἀλήθειαν καὶ ἐγύρισε στὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὸ 59 μ. Χ.

Μένοντας στὴν Ἱερουσαλήμ ὁ Παῦλος δὲν ἔπαψε καθόλου τὸ θεῖο

Ἄδιδάκοπα καὶ ἀκούραστα δί-

στὴν Ἱερουσαλήμ.

του ἔργο. Ἄδιδάκοπα καὶ ἀκούραστα δί-

δασκε καὶ ἐνουθετοῦσε. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς

νέας θρησκείας ἦταν ἀμέτρητοι. Οἱ φανατισμένοι Ἰουδαῖοι, βλέποντας τὰ κατορθώματα τοῦ Παύλου, τὸν ἐμισοῦσαν τρομερά. Μὲ μέρη ὥρμησαν στὸ ἱερό τοῦ Ναοῦ, ποῦ δίδασκε, τοῦ διακόψανε τὴ διδασκαλία, τὸν ἔδεσαν καὶ τὸν ἔσυραν ἔξω, ἀποφασισμένοι νὰ τὸν φονέψουν!...

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἔτυχε νὰ περνᾷ ἀπ' ἐκεῖ ὁ Ῥωμαῖος Χιλιάρχος ⁽¹⁾ τῆς Ἱερουσαλήμ Κλαύδιος Λυσίας. Εἶδε τὸν Παῦλο δεμένο καὶ χτυπημένο ! Εἶδε καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἐξαγριωμένους ! Κι ἔδωκε διαταγὴ στοὺς στρατιῶτες τοῦ νὰ πάρουν τὸν Παῦλο ἀπ' τὰ χέρια τοῦ ὄχλου, νὰ τὸν ὠδηγήσου στὴ στρατῶνα καὶ ἐκεῖ νὰ τὸν δέσουν μὲ διπλὴ ἀλυσίδα !...

Οἱ στρατιῶτες ὠδήγησαν τὸν Παῦλο στὴ στρατῶνα καὶ ἄρχισαν νὰ τὸν δένουν καὶ νὰ τὸν μαστιγώνουν ! Ὁ Παῦλος ὅμως ἐρώτησε : Σὰς ἐπιτρέπετε, ἔτσι ἀνεξέταστα, νὰ δένετε καὶ νὰ δέρνετε ἓνα Ῥωμαῖο πολίτη ;. Οἱ στρατιῶτες στὸ ἄκουσμα, πὼς ὁ Παῦλος εἶναι Ῥωμαῖος πολίτης, ἔπαψαν κάθε βιαιοπραγία καὶ ἔτρεξαν νὰ τὸ ἀναφέρουν στὸ Χιλιάρχο. Ὁ Χιλιάρχος ἔδωκε διαταγὴ νὰ τὸν φυλάξουν ὅλη τὴ νύχτα, χωρὶς νὰ τὸν ἐνοχλήσουν καὶ τὸ πρωῒ νὰ τοῦ τὸν φέρουν γιὰ ἀνάκριση. Εἰδοποίησε μάλιστα καὶ τὸ Συνέδριο τῶν Ἰουδαίων, νὰ παρευρεθῇ πρωῒ.

Οἱ πρὸ φανατισμένοι ἀπ' τοὺς Ἰουδαίους, ὅλη τὴ νύχτα ἔκαναν σύσκεψη καὶ ἐφρόντιζαν ναῦσουν τρόπο νὰ μὴ τοὺς διαφύγῃ... ἀπ' τὸ θάνατο ὁ Παῦλος. Μερικοὶ μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς—πλείότεροι ἀπὸ 40—συνομότησαν καὶ ὠρκίστηκαν, μήτε νὰ φάγουν, μήτε νὰ πιοῦν, ἂν δὲ

(1) = Στρατιωτικὸς Διοικητής.

φονέψουν τὸν Παῦλο. Τῇ συνομοσίᾳ τὴν ἑκαμὴν γνωστὴ καὶ στοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ στοὺς Πρεσβύτερους· κι ἔμειναν ὅλοι σύμφωνοι νὰ ἐρμήσουν καὶ νὰ φονέψουν τὸν Παῦλο τὴν ὥρα, ποὺ ὁ Χιλιάρχος θὰ τὸν ἐκαλοῦσε ἐνώπιό του γι' ἀνάκριση.

Ἡ συνομοσία αὐτὴ ἔφτασε στὴν ἀκοή τοῦ Χιλιάρχου· αὐτὸς φοβούμενος μήπως δὲν προφτάσῃ νὰ προλάβῃ τὸ κακὸ, ἔδιωξε τὴ νύχτα τὸν Παῦλο καὶ τὸν ἔστειλε μὲ ἰσχυρὴ συνοδεία στὸ Ρωμαῖο ἡγεμόνα τῆς Καισάρειας Φίλῃκα.

Ἐκεῖνος πάλι τὸν ἐφυλάκισε, ἀναβάλλοντας ἀπὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα νὰ βγάλῃ ἀπόφαση. Ὁ Παῦλος ἔμεινε φυλακισμένος δυὸ ὀλόκληρα χρόνια.

Ἀντὶ τοῦ Φίλῃκα ἀργότερα διωρίστηκε ἡγεμόνας ὁ Φῆστος. Οἱ

Ἡ δίκη τοῦ Παύλου
στὴν Καισάρεια.

Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Γραμματεῖς παρουσιάστηκαν στὸ νέο ἡγεμόνα καὶ τοῦ ζήτησαν γιὰ χάρη νὰ τοὺς στείλῃ τὸν

Παῦλο στὴν Ἱερουσαλὴμ.. γιὰ νὰ τὸν κρίνουν. Πραγματικὰ ὅμως, γιὰ νὰ ἐκτελέσουν ἐκεῖνο, ποὺ εἶχαν συνομοτημένο! Ὁ Φῆστος λέει: «Ὁχι, θὰ τὸν κρίνω ἐγὼ στὴν Καισάρεια· κι ἂς ἔρθουν οἱ καλύτεροί σας ν' ἀναπτύξουν τὴν κατηγορίαν». Ἔτσι κι ἔγινε· ἄρχισε ἡ δίκη τοῦ Παύλου στὴν Καισάρεια! Μὰ τί νὰ εἰποῦν οἱ φθονεροὶ Γραμματεῖς κατὰ τοῦ Παύλου; Καμμιὰ τους κατηγορία δὲν ἀποδειχνόταν σωστή. Ὁ Παῦλος ἔλεγε στὸν Φῆστο: «Ἄν ἑκάμα τίποτε ἄξιο θανάτου, θανάτα σέ με· δὲ διστάζω ν' ἀποθάνω· μά, ἀφοῦ δὲν ἑκάμα τίποτε, πειρὸς ἔχει τὴ δύναμη νὰ μὲ θανατώσῃ γιὰ χάρη τους;» Ἐπικαλοῦμαι τὸν Καίσαρα!». Εἶχε τὸ δικαίωμα ἀπ' τὸ Νόμο, νὰ τὸ ἐπικαλεσθῇ αὐτὸ ὁ Παῦλος.

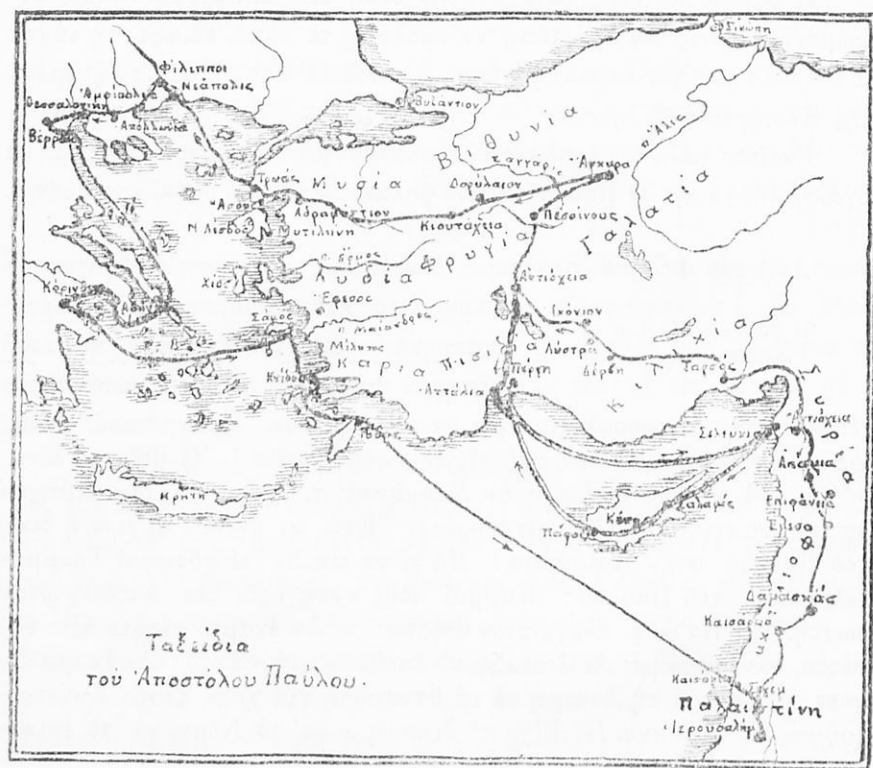
Ὁ Φῆστος ἔδωκε διαταγὴ νὰ σταλῇ ὁ Παῦλος στὴ Ρώμην· κι ἐπιβί-

Ὁ Παῦλος φτάνει στὴ Ρώμην μὲ
πολλὰς περιπέτειες· δικάζεται
κι ἀθωώνεται.

θάστηκε στὸ πρῶτο πλοῖο, ποὺ ταξίδευε γιὰ τὴν Ἱταλία. Ἀλλὰ τὸ ταξίδι αὐτὸ ἦταν ἀπαίσιον· τρομερὲς τρικυμίες ἑκα-

ναν τὸ πλοῖο νὰ σταθμεύῃ πολὺ συχνά· ἐπλησίασαν κάποτε στὴ νῆσο

Μελίτη· σίφουνας τρομερὸς ἀναποδογύρισε τὸ πλοῖο! ἔγινε τρομερὸ ναυάγιο! οἱ ἐπιβάτες ἦταν 276 ἀκριβῶς· κι ὅμως... κανέννας τους δὲν ἔπαθε τίποτε! "Ολοὶ διασώθηκαν στὴ νῆσο Μελίτη. Ἐκεῖ παράμειναν τρεῖς μῆνες, γιατί δὲν περνοῦσε πλοῖο νὰ τοὺς πιαράβῃ. Στὸ διάστημα

Ἀποστολικὲς πορείες τοῦ Παύλου.

——— ἡ πορεία
- - - - - ἡ ἄλλη

αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔκαμε πολλὰ θάματα. Οἱ ἀπολίτιστοι κάτοικοι τῆς νήσου τὸν ἐδῶξαν· τοῦ εἶχαν ἀπειρὴ ἐκτίμηση!

Τέλος ἤσαν τὸ μέσο κι ἀναχώρησαν. Ἐφτάσε ὁ Παῦλος στὴ Ρώμη

κι... ἐκλείσθηκε στὴ φυλακὴ! Δυὸ δλόκληρα χρόνια ἔμεινε φυλακισμένος. Καὶ στὴ φυλακὴ ὁ Παῦλος δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του· ἐδίδασκε ἀδιάκοπα τὶς Ἀλήθειες τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, κι ἐργαζόταν ἀκούραστα γιὰ τὴ διάδοσή τους. Κι ἀποχτοῦσε κάθε μέρα πολλοὺς ὁπαδοὺς. Τέλος γίνηκε ἡ δίκη του. Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Γραμματεῖς ἔστειλαν κι ἐκεῖ τοὺς δικούς τους, νὰ παρουσιαστοῦν στὸ δικαστήριον καὶ νά...κατηγορήσουν! Μὰ ἄδικα! Ὁ Παῦλος ἀθωώθηκε κι ἔμεινε ἐλεύθερος! ⁽¹⁾

ΤΕΤΑΡΤΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ὁ Παῦλος ἀποφυλακίστηκε ἀπ' τὴ Ρώμη κατὰ τὸ 65 μ. Χ. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπιχείρησε τὴν τετάρτη καὶ τελευταία ἀποστολικὴ πορεία του. Ἐπισκέφτηκε καὶ πάλι τὶς ἐκκλησίες τῆς Ἀσίας, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος· ἐπέρασε ἀπ' τὴν Κρήτη καὶ σύστησε κι ἐκεῖ Χριστιανικὴ Ἐκκλησίαν μὲ ἐπίσκοπον τὸν Τίτον. Καὶ τέλος κατὰ τὸ ἔτος 67 μ. Χ. συλλήφτηκε πάλι κι ἐσύρθηκε δεμένος στὴ Ρώμην· τὴν ἴδιαν ἐποχὴ συλλήφτηκε κι ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Ἦταν τότε αὐτοκράτορας ὁ φοβερὸς καὶ τρομερὸς διώκτης τῶν Χριστιανῶν, ὁ ἀπαίσιος Νέρων. Αὐτὸς ἔδωκε διαταγὴν κι ἐθανάτωσαν τοὺς δυὸ ἀποστόλους, ἔπειτα ἀπὸ φριχτὰ μαρτύρια. ⁽²⁾

Ὁ Παῦλος ὀνομάζεται Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν, γιατί ἐργάστηκε μὲ μοναδικὸ ζήλον γιὰ τὴ διάδοση τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ στοὺς εἰδωλολάτρες. Ὁ Παῦλος μὲ τὴ θεία του δύναμη, μὲ τὴν ἀκαταπόνητη ἐργασία του καὶ μὲ τοὺς σπουδαίους ὁπαδοὺς του

(1) Τρίτη Ἀποστολικὴ πορεία τοῦ Παύλου: Ἐφεσσος-Μακεδονία-Ἑλλάδα-Ἱερουσαλὴμ-Καισάρεια-Μελίτη-Ρώμη.

(2) Τετάρτη Ἀποστολικὴ πορεία τοῦ Παύλου: Ρώμη-Ἀσία-Μακεδονία-Ἑλλάδα-Κρήτη-Ἀσία-Ρώμη (μαρτυρικὸς θάνατός του)

(Βαρνάβα-Σίλα-Τιμόθεο-Τίτο καὶ ἰδίως τὸ Λουκᾶ καὶ Μάρκο, τοὺς Εὐαγγελιστὰς) ἐπέτυχε σὲ λίγα χρόνια νὰ κηρύξη τὸ Εὐαγγέλιο μέσα σ' ἐλόκληρο τὸ ἀπέραντο Ρωμαϊκὸ Κράτος.

Κανένας ἀπ' τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους δὲν ὑπόφερε τόσους διωγμοὺς καὶ δὲν ἐπέρασε ἀπὸ τόσους κινδύνους.

Παραεκτὸς ἀπὸ τῆς ὥραιας διδασκαλίας του, ἔγραψε καὶ 14 ἐπιστολὰς σὲ ἐκκλησίαις ἢ πρόσωπα. Αὐτὲς σώζονται καὶ μιλοῦν γιὰ ὅλες τῆς ὑψηλὰς Ἀλήθειες τῆς Χριστιανισμοῦ.

§ 5. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ.

Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦταν ὁ ἀδερφὸς τοῦ ἄλλου μαθητῆ τοῦ Κυρίου, τοῦ Ἀνδρέα. Πατρίδα τοὺς ἦταν ἡ Βησθαϊδά. Ὁ Πέτρος ἔδειξε θερμὴ ἀφοσίωση στὸ Σωτήρα, ἀμέσως ἀπ' τῆς πρώτης ἡμέρας, ποὺ τὸν ἐκάλεσε Ἐκκεῖνος. Τὸ πρῶτο του ὄνομα ἦταν Σίμων.

Ἦταν ἀκόμη οἱ πρώτες ἡμέρες, ποὺ ὁ Κύριος ἄρχιζε τὴ διδασκαλίαν του· ὁ κόσμος ἐφρανταζόταν τὸ Χριστὸ γιὰ τὸν Ἰωάννη τὸ Βαφτιστή, ποὺ ἔλεγαν, πὼς ἀναστῆθηκε. Μιὰ μέρα ὁ Κύριος ἐρώτησε τοὺς μαθητὰς του : *σεῖς τί λέτε γιὰ μένα ; ποιὸς λέτε νὰ εἶμαι ;* Πρῶτος ὁ Σίμων ἐρώνηξε : *Σύ, Κύριε, εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ !* Ὁ Κύριος εὐχαριστήθηκε καὶ τοῦ λέει : *Σὺ εἶσαι Πέτρος (ῥάχως ἀκλόνητος) καὶ ἐπάνω σ' αὐτὴ τὴ πέτρα θὰ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν μου !* Ἀπὸ τότε τὸν ὠνόμαζαν Πέτρο.

Ὁ Πέτρος ἦταν ὁ ἓνας ἀπ' τοὺς τρεῖς μαθητὰς, ποὺ ὁ Κύριος ἀγαποῦσε ἰδιαίτερα· ἦταν ὁ ἓνας ἀπ' τοὺς τρεῖς ἀχώριστους ὁπαδοὺς τοῦ Κυρίου ! Ὁ Πέτρος ἦταν ὁ θερμὸς μαθητής, ὁ φανατικὸς ὁπαδός, ὁ παντοῦ καὶ πάντοτε πρῶτος ! Ἀπὸ τοὺς πρώτους στὴν ἐκλογή, πρῶτος στὴν πίστιν· πρῶτος στοὺς κινδύνους (στὴ δίκη, στὴ σταύρωση, στὴν ἀνάσταση, στὸ κήρυγμα).

Κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς εἶδαμε, πὼς ἀναδείχτηκε ὁ πρῶτος κήρυκας τῆς Ἀναστάσεως· ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Στεφάνου, ἔμενε στὴν Ἱερουσαλήμ· ἐδίδασκε, ἐβάφτιζε, ἔθαυματουργοῦσε, ἀψηφώντας κάθε διωγμό.

Τὸ ἔργο τοῦ Πέτρου.

Ἐπειτα ἀπ' τὴν τρομερὴ ἐξέγερση τῶν Ἰουδαίων κατάφυγε στὴν Παλαιστίνη.

Σ' ὁλόκληρη τὴν Παλαιστίνη ἐδίδαξε ὁ Πέτρος τίς Ἀλήθειες τῆς νέας θρησκείας· ὁ λόγος του ἦταν πολὺ πειστικός· ἡ συζήτησή του διαφωτιστική· τὰ ἐπιχειρήματά του ἀκλόνητα· τὰ θαύματά του ἀποστόμωναν ἐκείνους, ποὺ δυσπιστοῦσαν.

Ἦταν κάποτε στὴν Ἰόπη (Γιάφα)· ἐκεῖ ζοῦσε μιὰ κόρη, ἀληθινὴ Χριστιανή, ἡ Ταβιθά· ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Ἐκάλεσαν τὸν Πέτρο· ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ κι ἐστάθηκαν γύρω ἀπ' τὸ φέρετρό της καὶ τοῦ διηγόνταν τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ τίς ἐλεημοσύνες, ποὺ εἶχε καμωμένες ἡ Ταβιθά· πολλὰς φτωχὰς καὶ χήρας γυναῖκες τοῦ ἔδειχναν χιτῶνες καὶ φορέματα, ποὺ εἶχε φτιάσει καὶ τοὺς εἶχε δώσει ἡ Ταβιθά... Ὁ Πέτρος βλέποντας τὴ θλίψη, ποὺ πλάκωνε ὅλους τοὺς πιστοὺς γιὰ τὴν καλὴ Ταβιθά, ἐγονάτισε καὶ προσευχήθηκε στὸ Θεό· ἔπειτα φώναξε : « Ταβιθά ἀνάστα ! » Κι ἀναστήθηκε ... ἡ Ταβιθά !... Ἀπειρος κόσμος ἐπίστεψε κι ἐβαφτίστηκε ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ τὸ θαῦμα.

Ἀργότερα πῆγε πάλι στὴν Ἱερουσαλήμ· μὰ καὶ τὸν ἔπιασαν καὶ τὸν ἐφυλάκισαν. Ἦταν τότε κακὰς ἡμέρες γιὰ τοὺς Χριστιανούς. Λίγο πρὶν μὲν εἶχε φονευθῇ κι ὁ Ἰάκωβος, ὁ ἀδερφὸς τοῦ Ἰωάννη. Ὁ Πέτρος φυλακισμένος ἦταν μέσα σὲ ἄφευκτο κίνδυνο ! Τῇ νύχτα ἄγγελος Κυρίου τοῦ εἶπε : *Ξύπνα, Πέτρε· φόρεσε τὰ σανδάλια σου· ζῶσε τὴ ζωὴν σου· ἐνδύσου τὸ ἐπανωφόρι σου κι ἀκολούθησέ με !* Ὁ Πέτρος ἐτοιμάστηκε κι ἀκολουθοῦσε τὴ σκιὰ τοῦ ἀγγέλου, χωρὶς ἀντίρρηση·

πέρασαν ἐμπρὸς ἀπ' τοὺς φρουροὺς· κανεῖς δὲ μιλοῦσε· κανεῖς δὲ ῥωτοῦσε ποῦ πηγαίνετε· σὰ... νὰ μὴ τοὺς ἐβλεπαν! Ἐφτασαν στὴν ἐξοδο! Ἡ μεγάλη πύλη ἀνοιξε αὐτόματα! Ὁ Πέτρος εὐρέθηκε ἐλεύθερος καὶ... μόνος...Κι ἐδέξασε τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ἀνέλπιστη σωτηρία του!

Ἐφυγε ἀπ' τὰ Ἱεροσόλυμα ὁ Πέτρος κι ἐπέρασε σὲ διάφορες πόλεις τῆς Ἀσίας, παντοῦ διδάσκοντας, παντοῦ θαυματουργώντας. Κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του πῆγε στὴ Ρώμη. Ἐκεῖ φυλακίστηκε κι ἀποτελειώθηκε μὲ μαρτυρικὸ θάνατο, μαζί μὲ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο.

Ἐγραψε καὶ δύο ἐπιστολὲς καθολικῆς (γενικῆς) πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀσίας· σ' αὐτὲς τοὺς δίνει θάρρος γιὰ τοὺς διωγμοὺς, ποὺ ὑπόφερναν, κι ἐλπίδες γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς Ἀγίας Θρησκείας.

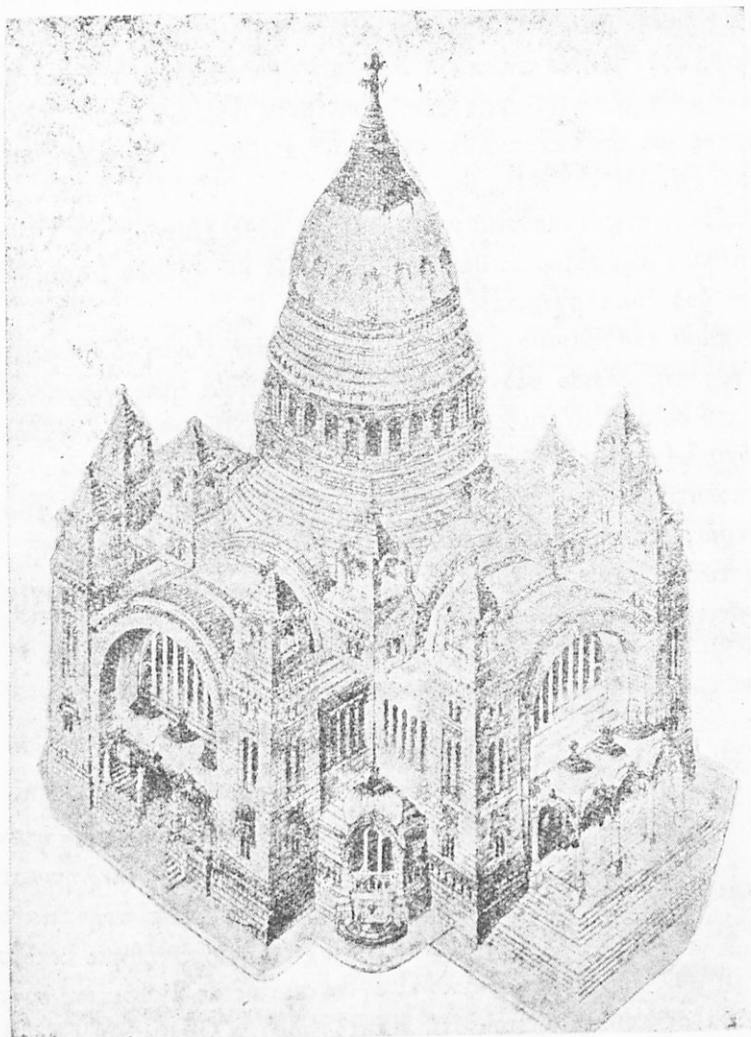
Ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ ἐξαιρετικὰ τοὺς δύο αὐτοὺς ἁγίους Ἀποστόλους· τοὺς ὀνομάζει πρωτοκορυφαίους, πανεύφημους καὶ πρωτόθρονους καὶ γιορτιάξει τὴ μνήμη τους στὶς 29 Ἰουνίου.

Τότε ψάλλεται τὸ Τροπάριο: «Οἱ τῶν Ἀποστόλων πρωτόθronοι καὶ τῆς Οἰκουμένης διδάσκαλοι, τῷ Δεσπότη τῶν ὅλων πρεσβεύσατε εἰρήνην τῇ Οἰκουμένῃ δωρήσασθαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος».

§ 6. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Ὁ ἀδερφὸς τοῦ Πέτρου Ἀνδρέας ἦταν ἁλιεὺς (ψαράς). Μὰ δὲν ἄφηνε καμμιὰ εὐκαιρία γιὰ νὰ μορφωθῇ. Ἀμα ἄκουσε γιὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Προδρόμου, παράτησε καὶ δίχτυα κι ἐπάγγελμα καὶ τὸν ἀκολούθησε. Ἀπ' τὸν Πρόδρομο ἔμαθε τὰ σχετικὰ μὲ τὸ Χριστό. Εἶναι ὁ πρῶτος,

ποῦ κλήθηκε ἀπ' τὸν Κύριο σὴν τιμητικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μαθητῆ-

Ἡ πόλις τῶν Πατρῶν τιμᾷ τὸν *Πολιοῦχο* τῆς *Ἁγιοῦ Ἀνδρέα*!

Ἀποστόλου· γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μας τὸν ἐνομάζει *πρωτόκλητο*.

Χ. Δημητρακοπούλου· Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.—Ἔκδ. Β'

3

Ὁ Ἀνδρέας γίνηκε κήρυκας τῆς νέας Θρησκείας καὶ ἔδρυσε χριστιανικὰς ἐκκληρίας στὴν Βιθυνία, στὸν Εὐξεῖνο Πόντο, στὴν Ἡπειρο, καὶ στὴ Θράκη. Αὐτὸς ἔδρυσε τὴν πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησίαν στὸ Βυζάντιο, ποῦ γίνηκε ἔπειτα ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἀνδρέας μαζί με τὸ Φίλιππο ὠδήγησαν στὸν Κύριο κάποτε Ἕλληνας ἐπισκέπτες καὶ τὸν ἔκαμαν νὰ χαρῇ καὶ νὰ εἰπῇ: «Τώρα ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».

Ἐπέρασε στὴ Μακεδονία καὶ κατὰλῃξε στὰς Παύλους τῆς Ἀχαΐας. Ἐκεῖ πέθανε μετὰ μαρτυρικὸ θάνατο! Σὲ ἡλικία 80 χρόνων ἐσταυρώθηκε πάνω σὲ δυὸ ξύλα σχήματος Χ.

Ἡ κόρη τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέα ὑπάρχει στὴ Ρώμη· ὁ Θωμᾶς Παλαιολόγος τὴ χάρισε στὸν Πάπα. Ἡ Ἐκκλησία μας γιορτιάζει τὴ μνήμη του στίς 30 Νοεμβρίου. Ἡ δὲ πόλη τῶν Πατρῶν τὸν τιμᾷ γιὰ τοιοῦτο Ἅγιο της.

Ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς εἶναι τὸ ἀκόλουθο «Ὡς τῶν Ἀποστόλων πρωτόκλητος καὶ τοῦ κορυφαίου αὐτάδελφος, τῷ Δεσπότῃ τῶν ὄλων, Ἀνδρέα, ἰκέτευε εἰρήνην τῇ Οἰκουμένῃ δωρῆσασθαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος».

§ 7. Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΛΟΥΚΑΣ

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἦταν γιαντρός. Πατρίδα του ἦταν ἡ Ἀντιόχεια. Στὰ μεγάλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ἀναφέρεται, πῶς στὴν πατρίδα του Ἀντιόχεια, συναντήθηκε καὶ συν-

Ἐπισημαίνεται τοῦ Λουκᾶ στὴ
Χριστιανικὴ Πίστη.

δέθηκε μετὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο καὶ ἐγίνε πιστὸς καὶ ἀχώριστος σύντροφος καὶ ὁπαδὸς του. Μαζί του στὴ Μακεδονία, μαζί του στὴν Ἑλλάδα, μαζί του παντοῦ· ἀνιδείχτηκε ἄξιος συνεργάτης του καὶ ἀφωσιωμένος φίλος του.

Ἐγραψε τὸ ἓνα ἀπ' τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια, πὺν φέρνει τ' ὄνομά του, τὸ «κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον». Σ' αὐτὸ περιγράφει, σὲ κάποιον σπουδαῖο Ρωμαῖο, Θεόφιλο, τὰ σχετικὰ μὲ τὴ Γέννηση, τὰ Θαύματα, τὴ Διδασκαλία, τὰ φριχτὰ Πάθη, τὴν Ἀγία Ἀνάστασις καὶ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, μὲ πολλὰς λεπτομέρειες καὶ ἀκριβεῖς.

Ὁ ἴδιος ἔγραψε καὶ τὴν «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων»· βιβλίον, στὸ ὁποῖον περιγράφει τὴ συνέχεια κεινῶν, πὺν γίνηκαν μετὰ τὴν Ἀνάληψιν· μὲ πολλὰς λεπτομέρειες περιγράφει τὰ ἔργα τοῦ θαυμαστοῦ Παύλου, πὺν τὸν παρακολούθησε καὶ ὁ ἴδιος, καὶ τοῦ Πέτρου.

Ἡ παράδοσις λέει, πὺς ὁ Λουκᾶς ἦταν καὶ σπουδαῖος ζωγράφος καὶ ἔκαμε τὴν πρῶτην εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας. Ἔργα του πιστεύεται πὺς εἶναι καὶ εἰκόνας τῆς Παναγίας, πὺν ζῶζονται ἀκόμη (1).

Ἐπέθανε στὰς Θήβας τῆς Βοιωτίας μὲ μαρτυρικὸ θάνατο. Ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνος, γιὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, μετακόμισε στὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ ἱερὸ λείψανον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Ἡ ἁγία Ἐκκλησία μας τὸν ἐτίμησε μὲ τὸν τίτλον τοῦ Ἀποστόλου. τὸν δοξάζει γιὰ ἅγιον καὶ γιορτιάζει τὴ μνήμη του στὴν 18 Ὀκτωβρίου.

§ 8. ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ

Οἱ δώδεκα μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζονται καὶ Ἀπόστολοι, γιὰτὶ ὁ Χριστὸς τοὺς ἀπόστειλε νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Θρησκείας του. Ὁ ὅλος τὸν κόσμον, πὺν λάτρευε τὰ εἰδῶλα: Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον, πὺς εἶπε, μετὰ τὴν Ἀνάστασίν του, καὶ πηγαίνετε νὰ διδάξετε ὅλον

(1) Στὸ Μέγα Σπήλαιον - στὸ Ἅγιον Ὄρος κ. ἄ.

τὸν κόσμον· ὅποιον συγχωρήσετε τὶς ἁμαρτίαι εἶναι συγχωρημένους· ὅποιον δὲν τὶς συγχωρήσῃ θά εἶναι ἀσυγχώρητος».

Οἱ Μαθητὲς - Ἀπόστολοι.

Οἱ δώδεκα μαθητὲς τοῦ Κυρίου ἦταν : Ἀνδρέας καὶ Πέτρος, ἀδερφοί.— Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, ἀδερφοί.— Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας (Λεβαῖος ἢ Θαδδαῖος), ἀδερφοί.— Φίλιππος καὶ Ναθαναήλ, φίλοι.— Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος.— Σίμων καὶ Ἰούδας (ὁ Ἰσκαριώτης· ὁ προδότης). Ἀντὶ τοῦ Ἰούδα, ποὺ αὐτοκτόνησε, γίνεκε μαθητὴς ὁ Ματθαῖος. Ἀκόμῃ Ἀπόστολοι ὀνομάζονται ὁ Παῦλος, ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Μάρκος.

Ἀπ' τῆς μαθήτριες τοῦ Χριστοῦ σπουδαιότερες εἶναι : Μαρία ἡ Μαγδαληνή, Μαρία τοῦ Κλωπᾶ καὶ ἡ Σαλώμη. Αὐτὲς οἱ τρεῖς ἀκολούθησαν τὸν Κύριο ὥς τὴν ὥρα πού εἶπε : «Τετέλεσται». Αὐτὲς, πρῶτες ἔμαθαν τὴν Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου. Καὶ οἱ ἀδερφεὲς τοῦ Λαζάρου Μαρία καὶ Μάρθα, ἦταν μαθήτριες· κι ἄλλες πολλές.

Περὶ τοῦ Ἀνδρέα τοῦ πρωτόκλητου καὶ τοῦ θαυμαίου καὶ θερμοῦ
ὁπαδοῦ Πέτρου, εἶπαμε στὰ προηγούμενα.
Ἀνδρέας καὶ Πέτρος
οἱ ἀδερφοί.

Ὁ Ἰάκωβος ἐδίδαξε στὰ μέρη τὰ γειτονικά μετ' τὴν Ἱερουσαλήμ.
Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης
οἱ ἀδερφοί· Ἀπόστολοι.
Ἐπέθανε στὴν Ἱερουσαλήμ μετ' μαρτυρικὸ θάνατο. Ὁ Ἰωάννης ἦταν ὁ ἕνας ἀπ' τοὺς τρεῖς ἀχώριστους μαθητὲς τοῦ Κυρίου· ἦταν ὁ πιὸ ἀγαπημένος μαθητὴς του. Ἀκολούθησε τὸν Κύριο στὴ σύλληψη, στὴν ἀνάκρισις, στὴν καταδίκη, μέχρι καὶ τοῦ Σταυροῦ. Ὁ Χριστός, στὸ Σταυρὸ κρεμασμένος, τοῦ εἶπε : «Ἰωάννη, ἰδοὺ ἡ Μητέρα σου», καὶ τοῦ ἀνάθεσε τὴ φροντίδα γιὰ τὴν Παναγία.

Ἐδίδαξε στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ τέλος κατάμεινε στὴν Ἐφεσο, διδάσκοντας ὥς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Στὰ τελευταῖα του χρόνια δὲ μπορούσε, ἀπ' τὰ πολλὰ του γηρατειά, νὰ μιλή μετ' πολλὰ λόγια κι ἔλεγε μόνο : «Ἀγαπημένα μου παιδιά, ἔχετε ἀγάπη μετὰξὺ σας».

Ἐγραψε τὸ ἓνα ἀπ' τὰ τέσσερα Ἅγια Εὐαγγέλια, τὸ «Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον», καὶ γι' αὐτὸ λέγεται κι Εὐαγγελιστής. Κάποτε τὸν ἐξώρισαν στὴ νῆσο Πάτμο. Ἐκεῖ ἔγραψε ἓνα προφητικὸ βιβλίον, τὴν Ἀποκάλυψη, πού προφητεύει τὸν ἀληθινὸ θρίαμβο τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐγραψε καὶ τρεῖς ἐπιστολὲς (γενικὲς ἢ καθολικὲς, καθὼς λέγονται στὴν ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα). Ἐπέθανε στὴν Ἐφεσο σὲ βαθεῖα γηρατειά κατὰ τὸ ἔτος 100 μ. Χ.

Αὐτοὶ οἱ δύο ἀδερφοί, ἦταν στενοὶ συγγενεῖς τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ μνη-
 Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας στήρα τῆς Μαρίας, καὶ γι' αὐτὸ λέγουν-
 οἱ ἀδελφόθεοι. ται ἀδελφόθεοι. Ὁ Ἰάκωβος γίνηκε ὁ

πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἱερουσα-
 λὴμ κι ἔγραψε πρῶτος *Λειτουργία*. Αὐτὴ εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ γίνε-
 ται μόνο τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης του (23 Ὀκτωβρίου). Ἐφονεύτηκε στὴν
 Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸ ἔτος 62 μ. Χ. μὲ λιθοβολισμό. Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ
 Ἀπόστολοι ἔγραψαν καθολικὲς ἐπιστολές, στίς ὁποῖες διδάσκουν τίς
 ἀλήθειες τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας.

Ὁ Φίλιππος γίνηκε μαθητὴς τοῦ Κυρίου καὶ τὸν ἀκολουθοῦσε.

Φίλιππος καὶ Ναθαναὴλ
 οἱ φίλοι.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ Φίλιππος τὸ Ναθαναὴλ,
 τὸ φίλο του, καὶ τὸν ὠδήγησε στὸν Κύριο

ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, πού, σὰν τὸν εἶδε, εἶπε : «Ἰδε ἀγαθὸς Ἰσραηλί-
 της. Ὁ Φίλιππος ἐκήρυξε στὴ *Φρυγία* κι ὁ Ναθαναὴλ, πὺ λέγόταν
 καὶ *Βαρθολομαῖος*, ἐκήρυξε στίς Ἰνδίες.

Ὁ Θωμᾶς, πὺ λέγόταν καὶ *Δίδυμος*, ἐκήρυξε στὴν *Περσία*.

Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος.

Ὁ Ματθαῖος ἐκήρυξε στὴν *Αἰθιοπία*
 κι ἔγραψε καὶ τὸ Ἱερὸ *Εὐαγγέλιον*, τὸ

«*Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον*».

Ὁ Σίμων ἐκήρυξε στὴν *Ἀφρική* καὶ σ' ἄλλα μέρη. Ὁ δὲ Ἰού-
 δας ὁ Ἰσκαριώτης ⁽¹⁾ ἀκολούθησε... γιὰ
 ...νὰ γίνη ὁ Προδότης τοῦ Κυρίου !.

Σίμων—Ἰούδας.

Περὶ τοῦ Παύλου, τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν, καὶ τοῦ Εὐαγγε-
 Οἱ Ἀπόστολοι λιστῇ Λουκᾶ εἶπαμε στὰ προηγούμενα.

Παῦλος Λουκᾶς-Μάρκος.

Ὁ Ἀπόστολος κι Εὐαγγελιστὴς Μάρ-
 κος ἐθεμελίωσε τὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία στὴν *Ἀλεξάνδρεια* τῆς Αἰ-
 γύπτου κι ἔγραψε τὸ «*Κατὰ Μάρκον Ἅγιον Εὐαγγέλιον*».

Ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμη τῶν Ἀποστόλων μὲ γιορτὲς ξεχω-
 ριστά, ἀλλὰ κάνει καὶ γιορτὴ γιὰ ὅλους μαζί στίς 30 Ἰουνίου.

(1) Ἰσκαριώτης : Ἰσχ = ἄνδρας, Καριώθ=πόλη)=ἄνδρας ἀπ' τὴν πόλη Καριώθι.

III. ΠΩΣ ΕΞΑΠΛΩΘΗΚΕ ΚΙ ΑΝΑΠΤΥΧΤΗΚΕ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

§ 9. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ - ΔΙΟΙΚΗΣΗ-
ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ - ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙ - ΔΙΑΚΟΝΟΙ - ΕΠΑΡΧΙΑΚΕΣ ΣΥΝΟΔΟΙ

Οἱ Ἀπόστολοι, ταξιδεύοντας σὰ διάφορα μέρη, ἱδρύουν χριστιανικὰς ἐκκλησίας καὶ τίς διοικοῦσαν οἱ ἴδιοι γιὰ λίγο καιρὸ. Μὰ ἡ ἀποστολὴ καὶ τὸ καθήκον τους, δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ περιοριστοῦν ἐκεῖ μόνο ! Ἔπρεπε νὰ προχωρήσουν· ἔπρεπε νὰ φωτίσουν κι ἄλλο κόσμον· ἦταν ἀνάγκη καὶ χρέος νὰ διαδώκουν τίς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου, ὅσο μπορούσαν, πὺ πολὺ. Γι' αὐτὸ οὐδὲ κάθε ἐκκλησίᾳ ὥριζαν ἕναν ἀντιπρόσωπό τευς — ἕναν ἐπίσκοπον — καὶ τοῦ ἀνάθεταν τὴν ἐπίβλεψή, τὴ διείκηση καὶ τὴν καθοδήγησιν τῆς ἐκκλησίας. Οἱ ἴδιοι οἱ Ἀπόστολοι χειροτονοῦσαν τοὺς ἐπισκόπους. Ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀναγνώριζαν καὶ τότε, καὶ σήμερα ἀκόμη ἀναγνωρίζουμε, τοὺς ἐπισκόπους γιὰ ἀντιπροσώπους, γιὰ διαδόχους τῶν Ἀποστόλων.

Οἱ ἐπίσκοποι πάλι χειροτονοῦσαν γιὰ ὁδηγοὺς στίς μικρότερες ἐκκλησίας ἢ γιὰ βοηθοὺς τους, τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους. Ἔτσι καταρτίστηκε, κι ἀπόμεινε ὥς σήμερα, μιὰ ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία μὲ τρεῖς βαθμοὺς : Ἐπίσκοπος, Πρεσβύτερος, Διάκονος.

Μόνο οἱ ἐπίσκοποι εἶχαν, κι ἔχουν ἀκόμη, τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονοῦν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ἐκλέγοντάς τους ἀπ' τοὺς πὺ ἠθικούς, ἀπ' τοὺς πὺ ἐνάρετους καὶ μορφωμένους Χριστιανοὺς. Ὡς τὸ τέλος τοῦ 8ου μ. Χ. αἰῶνα ὑπῆρχαν στὴν Ἀνατολὴ καὶ διακονίσσες, πὺ φρόντιζαν γιὰ τὴν κατήχησιν καὶ γιὰ τὸ βάπτισμα τῶν γυναικῶν.

Ὁ κάθε ἐπίσκοπος, εἶχε στή δικαιοδοσία του ὅλες τίς ἐκκλησίες, ποῦ ἦταν στήν περιφέρεια τῆς ἐπαρχίας του. Ἐκανε συνέδρια, συνόδους, τῶν κληρικῶν τῆς ἐπαρχίας του καί ἦταν ὁ πρόεδρος τῶν συνόδων αὐτῶν· μαζί μέ τοὺς κληρικοὺς ἔλυναν τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, ἐκανόνιζαν τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας, ἐσχεδίαζαν τὸ κήρυγμα καί τὴν ἐξάπλωση τῆς Θρησκείας. Ὁ ἐπίσκοπος ἦταν σύμβουλος, ὁδηγός, προστάτης καί πατέρας τῆς Ἐκκλησίας!

Ἀργότερα, ἀπ' τὸν 3^ο μ. Χ. αἰῶνα, γίνηκε ἀνάγκη νὰ κάνουν συνόδους καί οἱ ἐπίσκοποι, γιὰ νὰ δίνουν λύση κι ἐρμηνεία σὲ δυσκολότερα καί

Μητροπολίται.

πολυπλοκώτερα ζητήματα τῆς Θρησκείας.

Ἡ συγκέντρωση γινόταν στίς κεντρικώτερες ἐπαρχίες. Πρόεδρος ἦταν, τιμητικά, ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἑδρας, ποῦ γινόταν ἡ σύνοδος. Μὲ τὸν καιρὸ οἱ ἐπίσκοποι τῶν κέντρων αὐτῶν ἀπόχτησαν κάποια ἀνωτερότητα ἀπέναντι στοὺς ἄλλους· κι ἀργότερα καί κάποια ἐξουσία. Ἦταν ὥς-τόσο καί οἱ πρὸ μορφωμένοι. Γιὰ διάκριση ὠνομάστηκαν *Μητροπολίται*. Ὁ *Μητροπολίτης* εἶχε τὴν ἀνώτερη ἐπίβλεψη καί καθωδηγοῦσε τίς ἐκκλησίες, ποῦ ἦταν στήν περιφέρειά του.

Ἀπ' τοὺς *Μητροπολίτες* πάλι, γρήγορα πῆραν τιμητικώτερη θέση καί-

Πατριάρχαι.

νοι, ποῦ ἦταν στίς δοξασμένες πόλεις, —

Γενικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία.

Ρώμη, *Ἀλεξάνδρεια*, *Ἀντιόχεια* — στίς πόλεις, ποῦ δίδαξαν οἱ Ἀπόστολοι. Αὐτοὶ τιτλοφορήθηκαν *Πατριάρχαι*. Ἀκόμη *Πατριάρχης* τιτλοφορήθηκε κι ὁ *Μητροπολίτης Κωνσταντινουπόλεως*, τῆς πρωτεύουσας τοῦ Κράτους· κι ὁ *Μητροπολίτης Ἱεροσολύμων*, τῆς Ἀγίας πόλεως.

Κάθε *Πατριάρχης* εἶχε τὴν ἀνώτερη ἐποπτεία τῶν ἐκκλησιῶν, ποῦ ἦταν στήν περιφέρειά τῇ δική του· δὲ μπορούσε μέ κανένα λόγο

ν' αναμιχτῇ σὲ ξένῃ δικαιοδοσίᾳ. Ὅλοι οἱ Πατριάρχες ἦταν ἴσοι μεταξὺ τους.

§ 10. ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ὙΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ

Ἀποστολικὲς ἐκκλησίαις ὀνομάζουμε τὶς ἐκκλησίες, ποὺ ἱδρυσαν οἱ ἴδιοι οἱ Ἀπόστολοι ἢ οἱ μαθητές τους.

Ποιὲς λέγονται ἀποστολικὲς ἐκκλησίες.

Πρώτῃ ἀποστολικὴ ἐκκλησία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, ποὺ ἱδρύθηκε ἀπ' τοὺς Ἀποστόλους ὅλους, καὶ ἰδίως ἀπ' τὸν Πέτρο.

Οἱ ἐκκλησίες τῆς Μακεδονίας (Φιλίππων Θεσσαλονίκης-Βερροίας), τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος (Ἀθηνῶν-Κορίνθου-Πατρῶν), τῆς Κύπρου, τῆς Κρήτης, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ποὺ ἱδρύθηκαν ὅλες ἀπ' τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, λέγονται Ἀποστολικές. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Θηβῶν (Βοιωτίας) ποὺ ἱδρύθηκε ἀπ' τὸ Λουκᾶ, τῆς Ἀλεξανδρείας, ποὺ ἱδρύθηκε ἀπ' τὸ Μᾶρκο, τῆς Αἰθιοπίας, ποὺ ἱδρύθηκε ἀπ' τὸ Θωμᾶ, ὀνομάζονται ἐπίσης Ἀποστολικές. Καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἀναγνωρίζεται γιὰ Ἀποστολική, καὶ εἶναι ἡ μόνη ἀποστολικὴ τῆς Δύσεως, γιὰτὶ στὴ Ρώμη, ὠρισμένα διδάξαν κι ἐπέθαναν μὲ μαρτυρικὸ θάνατο οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος, καθὼς εἶδαμε στὰ προηγούμενα.

Οἱ ἀποστολικὲς ἐκκλησίες διατελοῦσαν σ' ἀδερφικὲς σχέσεις μεταξὺ τους· καὶ κάθε νέα ἐκκλησία, ποὺ γινόταν, τῇ θεωροῦσαν ἀδερφή τους.

Σχέση τῶν ἀποστολικῶν ἐκκλησιῶν καὶ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῶν Χριστιανῶν.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῶν Χριστιανῶν, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὶς ἀποστο-

λικὲς ἐκκλησίες, ἦταν ἡ μεγάλη ἀγάπη μεταξὺ τους καὶ ἡ ἐξαιρετικὴ ἀφοσίωση στὴν Πίστη.

§ 11. ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΗ

Οἱ ἀποστολικές ἐκκλησίες ἀποτέλεσαν τὰ δλόφωτα κέντρα, ἀπ' τὰ
ὅποια ξαπλώθηκαν οἱ φωτεινές ἀχτί-
νες τῆς νέας Θρησκείας σ' ὅλο τὸν
κόσμο.

Ἐξάπλωση κι ἀνάπτυξη
τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐπειτα ἀπὸ 200 χρόνια μ. Χ. ἦταν ἄπειρες οἱ Χριστιανικὲς Ἐκ-
κλησίες, ποὺ σκορποῦσαν τὴ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου στὰ πέρατα
τῆς Οἰκουμένης.

Ἦσαν ἐκκλησίες στὴ Μικρὰ Ἀσία, στὴν Αἴγυπτο καὶ σ' ἑλλη-
τὴν Ἀφρική, στὴ Θράκη, στὴ Μακεδονία καὶ στὴν ἄλλη Ἑλλάδα,
στὴν Ἰταλία, στὴ Γαλλία, στὴν Ἰσπανία, στὴν Ἀγγλία καὶ στὴ Γέρ-
μανία. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (330 μ. Χ.) τὸ μεγα-
λύτερο μέρος ἀπ' τοὺς κατοίκους τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἦταν Χρι-
στιανοί. Στὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν δύσκολο νὰ εἶχαν φυλὴ ἐλληνικὴ
ἢ βαρβαρικὴ, ἀπ' ὅσες ἦταν ὡς τότε γνωστές, ποὺ νὰ μὴν εἶχαν ἀκου-
σμένο καὶ γιὰ τὴ Χριστιανικὴ Θρησκεία.

Ἡ καταπληκτικὴ ταχύτητα, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἐξάπλωση τοῦ
Χριστιανισμοῦ εἶναι ἀξιοθαύμαστη.

Ποιοὶ ἦταν οἱ λόγοι, ποὺ
εὐκόλυναν τὴν ἀνάπτυξη
τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ Ἱστορία βεβαιώνει, πὺς καμμιά ἰδεο-
λογία ὡς σήμερα, δὲν ξαπλώθηκε τόσο
πλατεῖα καὶ σὲ τόσο λίγο διάστημα.

καμμιά ἰδεολογία δὲν ἦρε τόσο πιστοὺς κι ἀφωσιωμένους ὁπαδοὺς.

Ἡ Θεία Πρόνοια βοήθησε κι εὐδώνε τὴν ἐξάπλωση τοῦ Χριστια-
νισμοῦ, ποὺ εἶναι Θρησκεία τῆς Ἀγάπης καὶ τῆς Ἀλήθειας!

Ἄλλοι λόγοι, ποὺ εὐκόλυναν τὴ σύντομη ἀνάπτυξη τοῦ Χριστια-
νισμοῦ, εἶναι κι αὐτοί:

Ἡ ἔνωση ὅλου τοῦ κόσμου, ποὺ ἦταν τότε γνωστός, σ' ἓνα Κρά-

τος, στὸ ἀπέραντο Ρωμαϊκὸ Κράτος, ἔκανε εὐκόλῃ τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν λαῶν καὶ τὴ διάδοσιν τῶν νέων ἰδεῶν.

Ἡ μεγάλη διαφορὰ, ποὺ εἶχαν οἱ νέες ἰδέες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπ' τὴ παλιὰς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας, ἔκανε εὐκόλῃ τὴν ἀπόφασιν νὰ προτιμήσῃ καθένας τὸ Χριστιανισμόν.

Ἡ κατάπτωσις, ποὺ εἶχαν πάθει οἱ ἀρχαῖες εἰδωλολατρικῆς θρησκείας, ἔδειχνε καθαρά τὴν ἀνάγκη μᾶς κάποιας νέας ἰδεολογίας· καὶ αὐτὸ ἦταν λόγος, ποὺ ἔκανε εὐκόλῃ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ εἰλικρίνεια, ἡ Ἀγάπη καὶ ἡ Ἀλήθεια, ποὺ χαραχτήριζαν τὸ βίον τῶν πρώτων Χριστιανῶν, ἦταν σπουδαῖος λόγος, ποὺ προκαλοῦσε τὴν προσοχήν, καὶ ἐκινεῖσε τὸ θαυμασμὸν τοῦ κόσμου· καὶ ἔτσι ἔκανε εὐκόλῃ τὴν προτίμησιν τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ καθολικὴ διάδοσις καὶ ἡ γνώσις τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας σ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴν, ἔκανε εὐκόλῃ τὴ διάδοσιν τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων, ποὺ γράψανε οἱ Ἀπόστολοι στὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἦταν φορέας νέων ἰδεῶν· ἰδεῶν, ποὺ ἦταν ἀντίθε-

Μὲ ποιᾶς δυσκολίας εἶχε
νὰ παλαίψῃ ἡ ἐξάπλωσις
τοῦ Χριστιανισμοῦ.

τες μὲ τὴς ἰδέες, ποὺ ἐπικρατοῦσαν ὡς
τότε. Οἱ παλιᾶς αὐτῆς ἰδέες φυσικὸν ἦταν
νὰ μὴν ὑποχωρήσουν ἀμαχητὶ στὴς νέες.

Οἱ παλιᾶς θρησκείας εἶχαν πομπώδεις τελετὰς καὶ πανηγύρεις· ἡ Νέα Θρησκεία ἦταν πνευματικὴ, χωρὶς ἐπίδειξιν· καὶ ὁ κόσμος δυσκολεῦταν ν' ἀρνηθῇ τὴς συνήθειάς του.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξοῦσαν ζωὴν παραλυμένην καὶ γεμάτην ἀπολαύσεις· ἡ Νέα Θρησκεία ἀπαιτοῦσε ἀπ' τοὺς ὁπαδούς της αὐστηρὴν ἠθικὴν. Τὸ πρᾶμα δείχνει πόσο ἦταν φυσικὸν νὰ δυσκολεύεται καθένας στὴν ἀλλαγὴν.

Διάφοροι ἐπαγγελματίες εὗρισκαν πόρον ζωῆς ἀπ' τὴς εἰδωλολατρι-

κὲς θρησκείας. Οἱ ἱερεῖς πρῶτα-πρῶτα ἔπειτα, ὅσοι ἔκαναν ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἀφιερώματα· ἀκόμα κεῖνοι, ποὺ γινώριζαν μαντικὲς τέχνες· ὅλοι ἔχαναν ὀριστικὰ τὰ κέρδη τους! Φυσικὸ ἦταν ὅλοι αὐτοὶ νὰ πολεμοῦν τὴ Νέα Θρησκεία.

Οἱ φιλόσοφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιφρονοῦσαν τὴ Θρησκεία τοῦ Ναζωραίου καὶ τὰ φῶτα τῆς Παλαιστίνης, καὶ ἔκαναν δύσκολη τὴν προτίμησιν τῆς Νέας Θρησκείας ἀπ' τοὺς μορφωμένους ἀνθρώπους.

Ὁ λαὸς εὐκόλα παραδινόταν στίς συκοφαντίες τῶν εἰδωλολατρῶν· καὶ ἐπίστευε, πὼς κάθε τυχαῖο δυστύχημα ἢ φυσικὸ φαινόμενο (πυρκαϊές, λιμοί, σεισμοί, ναυάγια, ἡφαίστεια, ἐκλείψεις ἡλίου - σελήνης), ἦταν τιμωρία ἀπ' τοὺς ἀρχαίους θεοὺς, ποὺ παίδευαν τοὺς ἀνθρώπους, γιὰτὶ ἀνέχονταν τοὺς Χριστιανοὺς ἀνάμεσά τους! Κι ἔτσι δύσκολα ἔτρεχε καθένας στὴ Νέα Θρησκεία.

Ἐξὸν ἀπ' τὶς πολλὰς ἄλλες ἀφορμές, μιὰ σπουδαία ἦταν καὶ αὕτη: Καὶ τὸ ἴδιο τὸ Ρωμικὸ Κράτος ἔρριξε ὀλόκληρη τὴ βαρεῖά του δύναμιν κατὰ τῆς Νέας Θρησκείας· γιὰτὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπόφευγαν τὶς μονομαχίες καὶ τὶς θηριομαχίες, ποὺ ἔτερπαν τοὺς Ρωμαίους· ἀκόμη γιὰτὶ οἱ Χριστιανοὶ δὲ δέχονταν νὰ προσκυνοῦν γιὰ θεοὺς τοὺς Αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης, ποὺ τοὺς θεοποιοῦσαν οἱ Ρωμαῖοι μετὰ θάνατο !..

Καὶ μύριοι ἄλλοι λόγοι καὶ ἀφάνταστες συκοφαντίες καὶ μεγάλα προσκόμματα δυσκόλεψαν τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Νέας Θρησκείας.

Καὶ δὲν ἦταν αὐτὸ μόνο! Οἱ τόσες τάξεις, ποὺ ζημιώνονταν, οἱ φανατικοὶ ὁπαδοὶ τῆς παλαιᾶς θρησκείας, οἱ ἐπαγγεληματίες, ὁ ὄχλος ὁ ἀμόρφωτος, μὲ τὸ Κράτος ἐπὶ κεφαλῇς, ἐσήκωσαν φοβεροὺς καὶ τρομεροὺς Διωγμοὺς κατὰ τῶν Χριστιανῶν· διωγμούς, ποὺ κράτησαν τρεῖς ὀλόκληρους αἰῶνες !...

§ 12. ΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Οἱ Ἰουδαῖοι καταδίωξαν πολὺ τοὺς Χριστιανούς, ἰδίως στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μὰ οἱ καταδιώξεις αὐτὲς εἶναι τίποτε σχεδὸν ἐμπρὸς στοὺς σφοδροὺς διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν, ποὺ ἄρχισαν ἀπ' τὸ 67 μ. Χ. κι ἐκράτησαν ὥς τὸ 313· δηλαδὴ ἀπ' τὴν ἐποχὴ τοῦ Νέρωνος, ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐγίνονταν ἢ ἀπὸ διαφοροὺς ἰδιώ-
τες κι ὀργανώσεις, ἢ ἀπ' τὸ ἐπίσημο Κράτος, μὲ διαφορὲς προφάσεις.
Ἄφορμὲς πάντα εἶχαν τοὺς λόγους, ποὺ εἴπαμε στὸ προηγούμενο κε-
φάλαιο.

Α'. ΔΙΩΓΜΟΙ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΑΠΟ ΙΔΙΩΤΕΣ

Τὰ μέσα, ποὺ μεταχειρίζονταν κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἦταν πρωτο-
φανῆ κι ἀφάνταστα. Τοὺς ἐφυλάκιζαν· τοὺς ἐμαστίγωναν· τοὺς ἐβαρά-
νιζαν· ἐστρέβλωναν τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τους· ἔκαιγαν τὰ μέλη τους
λίγο-λίγο ἢ τὰ ἔκοβαν ἕνα-ἕνα· τοὺς ἐκρεμοῦσαν μὲ ἀγγχόνες· τοὺς
ἔκαιαν στὴ φωτιά, καρφωμένους ἢ δεμένους σ' ἕνα ξύλο· τοὺς ἐτρυποῦ-
σαν μὲ ξίφη· τοὺς ἐσταύρωναν· τοὺς ἐπρίονιζαν· τοὺς λιθοβολοῦσαν·
τυλιγμένους μέσα σὲ δέρματα κατσικιῶν καὶ προβάτων, τοὺς ἐπετοῦσαν
γιὰ τροφή στὰ θηρία, μέσα στὰ θεατρά τους, ἐμπρὸς στὰ μάτια χιλιά-
δων θεατῶν!

Ὅλα αὐτά, τὰ φριχτὰ κι ἀνήκουστα μαρτύρια, τὰ ὑπόφερναν οἱ
Χριστιανοὶ μ' ἀφάνταστη γενναιότητα, μὲ θεϊκὴ καρτερία!...

Ἡ φωτιά τοὺς ἔψηνε, τὰ θηρία τοὺς ξέσχιζαν, τὸ αἷμα τους ἐχυ-
νόταν, κι αὐτοὶ... δοξολογοῦσαν τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό!
κι ἐπέθαιναν μαρτυρικά! Κι ὅσοι ἀπόμεναν δὲν τάχαναν· στίς πολιτεῖες
μέσα, στίς ἐρημιές, στὰ βουνά, στίς κατακόμβες — στίς ὑπόγειες καὶ

κάθυγρες ἐκαίνες σπηλιές⁽¹⁾—ὅλοι συγκεντρωμένοι, ἔκαναν τὶς προσευχάς τους, τὶς ἱεροτελεστίας τους, ἐκανόνιζαν τὴν πορείαν τους, τὸ κήρυγμά τους, τοὺς ἀγῶνες τους, δίχως λιποψυχία!

Β'. ΔΙΩΓΜΟΙ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΑΠ' ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Οἱ διωγμοί, ποὺ γίνηκαν ἀπ' τὸ ἐπίσημο Ρωμαϊκὸ Κράτος εἶναι πολλοί. Τρεῖς ἀπ' αὐτοὺς εἶναι οἱ τρομερώτεροι καὶ καταστρεπτικώτεροι:

α'. Διωγμὸς στὴν ἐποχὴ τοῦ Νέρωνος (67 μ. Χ.). Ὁ διαβόητος γιὰ τὶς κακουργίες του Νέρων γίνηκε ἀφορμὴ ν' ἀνάψῃ μεγάλη πυρκαϊὰ στὴ Ρώμη. Γιατὶ τὸ ἔκανε αὐτὸ ὁ αἰμοχαρὴς Νέρων; "Ἄλλοι γράφουν, πὼς τὸ ἔκανε γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ, μὲ τὸ ἄγριο θέαμα τῆς πυρκαϊᾶς, τὴν ἀγριώτερη ψυχὴ του! "Ἄλλοι, πὼς ἤθελε...ἔτσι δὰ... νὰ σχηματίσῃ μιὰ ἰδέαν τῆς καταστροφῆς τῆς Τροίας! "Ἄλλοι ἀκόμη λένε, πὼς τὸ ἔκανε γιὰ ναῦρη κατάλληλη εὐκαιρία νὰ οἰκοδομήσῃ λαμπρότερη πρωτεύουσα. Ὅπως κι ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶμα, τὸ γεγονὸς εἶναι, πὼς ἡ πυρκαϊὰ κράτησε ἕξι ὁλόκληρα μερόνυχτα.

Ὁ λαὸς εὐκόλα καὶ γρήγορα ἔμαθε τὸν αἴτιο τῆς τρομερῆς συφορᾶς, ποὺ τὸν ἤρρε. Ὁ Νέρων, βλέποντας τὴν ὀργὴν τοῦ μανιασμένου λαοῦ, διάδωκε μὲ τὰ ὄργανά του, πὼς «οἱ Χριστιανοὶ ἐνθύνονται γιὰ τὴν πυρκαϊάν». — Αὐτὸ ἔφτανε! Ὁ ἐξαγριωμένος λαὸς ὤρμησε κατὰ τῶν ἀθῶων Χριστιανῶν! Θραύσῃ μεγάλη γίνηκε στοὺς Χριστιανοὺς! Καθένας ἐφόνευε, δίχως νάχῃ νὰ δώκῃ λόγον· κι ἐφόνευε μ' ὅποιον ἀπάνθρωπο τρόπο τοῦ ὑπαγόρευε τὸ γενικὸ του μῖσος κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἢ ἡ συφερά του ἀπ' τὴν καταστροφὴ! "Ἐφτασαν οἱ ἀπαίσιοι νὰ τοὺς ἀνασκοποῦν, νὰ τοὺς περιχύνουν μὲ πῖσσα καὶ νὰ τοὺς βάζουν φωτιά,

⁽¹⁾ Κατακόμβες τέτοιες, στὶς ὁποῖες κατάφευγαν οἱ Χριστιανοὶ γιὰ νὰ ἐκτελοῦν τὶς θρησκευτικὰς τοὺς τελετὰς, σώζονται καὶ σήμερον πολλὰς στὴ Ρώμη. Στὴν Ἑλλάδα σώζονται ἀκόμη ὡς τώρα στὴ νῆσο Μήλο.

για να φωτίζουν τους δρόμους ή τους αυτοκρατορικούς κήπους της Ρώμης!

Τότε μαρτύρησαν στη Ρώμη και οι Ἀπόστολοι Πέτρος και Παῦλος.

Οἱ Χριστιανοὶ κατατρόμαξαν κι ἔφτασαν νὰ πιστεύουν, πὼς ὁ Νέρων ἦταν ὁ Ἀντίχριστος.

β' Διωγμὸς στὴν ἐποχὴ τοῦ Τραϊανοῦ (110 μ. Χ). Στὴν ἐποχὴ τῆς αυτοκρατορίας τοῦ Τραϊανοῦ ἡ ἐξόντωση τῶν Χριστιανῶν γίνηκε πρὶν συστηματικὴ. Τὰ ταχτικά κρατικά δικαστήρια δικάζαν τοὺς Χριστιανούς, γιατί... τάχα παράβαιναν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ποὺ ἀπαγόρευαν τὴ λειτουργία σὲ ὠρισμένες ἐταιρεῖες καὶ σωματεῖα.

Ἄν οἱ κατηγορούμενοι εἶχαν τὸ θάρρος νὰ παραδεχτοῦν, πὼς ἦταν Χριστιανοί, ἡ ποινὴ ἦταν μιά, ὀριστικὴ κι ἀνέκκλητη, *θάνατος*!

Ἀμέτρητα ἦταν τὰ θύματα τοῦ διωγμοῦ αὐτοῦ, ποὺ ἔφτασε ὡς τὴ Συρία καὶ τὴν Παλαιστίνη. Τότε σταυρώθηκε ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων *Συμεὼν*, συγγενὴς τοῦ Χριστοῦ, σὲ ἡλικία 125 χρόνων. Τότε κάηκε ζωντανὸς ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σμύρνης *Πολύκαρος*. Τότε ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος ἐσύρθηκε δέσμιος καὶ ρίχτηκε ζωντανὸς στὰ θηρία!..

γ'. Διωγμοὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Δεκίου καὶ Διοκλητιανοῦ. Στὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἄρχισε ἡ κατάπτωση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ προχωροῦσε ἀκράτητη. Πολλοὶ φρονοῦσαν, πὼς, ἂν κατέρθωνε ἡ ἀρχαία θρησκεία ν' ἀποχτήση τὴν παλιά της αἵγλη κι ἐπιρροή, εὐκολα θ' ἀποχτοῦσε καὶ τὸ Κράτος τὴν πρώτη του ἀξία καὶ δύναμη.

Αὐτὲς τίς σκέψεις τίς ἤϋραν σοβαρὲς καὶ δυὸ αυτοκράτορες ὁ Δέκιος (251 μ. Χ.) κι ὁ Διοκλητιανὸς (288 305 μ. Χ.).

Αὐτοὶ κήρυξαν γενικὸ διωγμὸ κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ἐνῶ ὡς τώρα οἱ διωγμοὶ γίνονταν ἄταχτα κι ἀμελέτητα, αὐτοὶ ἀποφάσισαν νὰ ἐξαλείφουν γιὰ πάντα τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν, μὲ γενικὸ διωγμὸ. Ἐκάναν διάφορες διαταγὲς καὶ παρακολούθησαν τὴν αὐστηρὴ ἐφαρμογὴ τους!.

— Ἐβγαλαν τοὺς Χριστιανοὺς ἔξω ἀπ' τὴν προστασία τῶν νόμων τοῦ Κράτους.

— Τοὺς ἀπέκλεισαν ἀπὸ κάθε δημόσιο ἀξίωμα.

— Ἐκάναν γενικὴ ἀνασκαφὴ τῶν χριστιανικῶν ναῶν.

— Διάταξαν τὴν πυρπύληση τῶν ἐξῶν βιβλίων.

— Ἐδωκαν στοὺς ἐθνικοὺς τὴν ἄδεια ν' ἀναγκάζουν μὲ κάθε τρόπο τοὺς Χριστιανοὺς, ν' ἀρνηθοῦν τίς ἰδέες τους.

Ἦταν φοβερὰ τ' ἀποτελέσματα τοῦ διωγμοῦ αὐτοῦ· δὲν εἶχαν γίνῃ πὺδ φοβεροὶ ὥς τώρα! Μυριάδες μαρτύρων ἄντρες καὶ γυναῖκες—ἔθαψαν τὴ γῇ μὲ τὸ αἷμα τους...

Ὅμως, κάθε καταδίωξη γιγάντωνε τοὺς Χριστιανοὺς στὴν πίστη! Κάθε μαρτύριο ἔδινε θάρρος στοὺς ἄλλους ποὺ ἀπόμειναν! Κάθε σταγόνα ἀπ' τὸ μαρτυρικὸ αἷμα, ἔφτανε νὰ βαπτίσῃ χιλιάδες νέους ὁπαδοὺς!

Οἱ ἄγριοι διωγμοὶ ἔφεραν τ' ἀντίθετα ἀποτελέσματα: ἐγυγάντωσαν καὶ ἐκραταίωσαν τὴν "Ἁγία Θρησκεία τοῦ Χριστοῦ!"

Οἱ διωγμοὶ αὐτοί, οἱ μοναδικοὶ σὲ σκληρότητα καὶ αὐστηρότητα, ἦταν οἱ τελευταῖοι σχεδόν.

§ 13. MARTYRES THS XPRISTIANIKHS ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Α'. Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐγεννήθηκε στὴν *Καيسάρεια* τῆς Καππαδοκίας. Καταγωγή καὶ κοινωνικὴ θέσις ἀπὸ οἰκογένεια πλούσια καὶ εὐγενική. τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Σὲ πολλὴ νεαρὴ ἡλικία εἶχε τὸ βαθμὸ τοῦ «*Κόμητα*» στὸ Ρωμαϊκὸ στρατό. Αὐτοκράτορας στὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν ὁ Διοκλητιανός, ὁ φοβερός ἐκεῖνος διώκτης τῶν Χριστιανῶν. Ὁ Γεώργιος ἔβλεπε μὲ πόνον τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰ μαρτύρια τῶν Χριστιανῶν. Ἡ ψυχὴ του ἦταν ἐλόκληρη μὲ τὸ μέρος αὐτῶν, ποὺ τόσο ἄδικα τοὺς τυραννοῦσαν. Δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ καὶ ὁ ἴδιος

Χριστιανός και να κάνει κι άλλους πολλούς Χριστιανούς. "Όταν απέθαναν οι γονείς του, ο Γεώργιος ελευθέρωσε όλους τους δούλους και τους

‘Ο ‘Αγιος Γεώργιος

αίχμαλώτους του πατέρα του κι έμοίρασε την περιουσία του στους φτωχούς· πολλούς δύστυχους έβόηθησε και πολλούς αρρωστούς έθεράπεψε.

Χ. Δημητρακοπούλου : 'Εκκλησιαστική 'Ιστορία. — 'Εκδ. Β'.

4

Κάποτε έλαβε διαταγή νά καταδιώξη και νά συλλάβη τοὺς Χριστιανούς. Ὁ Γεώργιος ἀρνήθηκε νά ἐκτελέσῃ διαταγή, ποὺ τὴ θεωροῦσε στὴ

Μαρτύριο καὶ λατρεία
τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

συνείδησή του ἄδικη καὶ παράλογη. Ἡ ὑπόθεση ἔφτασε στὸν Αὐτοκράτορα. Ὁ Γεώργιος ἐπανάλαβε τὴν ἀρνήσή του κι ὠμολόγησε μὲ θάρρος, πὼς ἦταν Χριστιανός· ἐβεβαίωσε τὸν Αὐτοκράτορα, πὼς *ματαιοπονεῖ*, καταδιώκοντας τὸ Χριστιανισμὸ καὶ προσπάθησε νά πείσῃ καὶ τὸν ἴδιο καὶ τοὺς συγγενεῖς του νά γίνουν Χριστιανοί. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, πὼς ἀποκεφαλίστηκε ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ καὶ φριχτὰ μαρτύρια (304 μ. Χ.).

Τὸ σῶμα του τάφηκε στὴ Λύδδα τῆς Παλαιστίνης. Ἐπάνω στὸν τάφο του ἔχτισε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος μεγαλοπρεπέστατο Ναό.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τὸν τιμᾷ γιὰ *Μεγαλομάρτυρα*, ἀπ' τὸ φριχτό του μαρτύριο, καὶ γιὰ *Τροπαιοφόρο*, ἀπ' τὸ μεγάλο του ἀξίωμα. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τὸν ὀνομάζει *Ἱππότη*. Καὶ οἱ δύο ἐκκλησίες γιορτιάζουν τὴ μνήμη του στίς 23 Ἀπριλίου.

Θεωρεῖται ἅγιος πολεμικὸς κι ἐλευθερωτὴς τῶν αἰχμαλώτων. Οἱ σημαίες τοῦ Στρατοῦ ἔχουν στὸ μέσο τὴν εἰκόνα του. Στὴν πατρίδα μας θεωρεῖται ἀκόμη καὶ προστάτης τῶν γεωργῶν καὶ τῶν ποιμένων, ποὺ κάνουν τὴ γιορτὴ του μὲ πολλὰς διασκεδάσεις.

Τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ Ἁγίου φάλλεται τὸ τροπάριο: «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτὴς καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστῆς, ἀσθενούντων ἱατρός, βασιλέων ὑπέρμαχος, Τροπαιοφόρε μεγαλομάρτυς Γεώργιε, πρόσβενε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν». (1)

(1) Ἀγλ. Γεώργιε, μεγαλομάρτυρα καὶ νικητὴ, ποὺ εἶσαι ἐλευθερωτὴς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν πτωχῶν, γιαντρός τῶν ἀσθενῶν κι ἀπὸ βασιλεῖς ἀνδρειότερος, περὶ κάλεσε Χριστὸ, τὸ Θεό, νά σώσῃ τίς ψυχὰς μας.

Β'. Ο ἍΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἦταν ἀπὸ πλούσια καὶ ἐγκριτὴ οἰκογένεια τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐξοῦσε στὴν ἐποχὴ τῶν Αὐτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ καὶ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς διαπρεπέστερους ἀξιωματικούς τοῦ στρατοῦ. Ἦταν Χριστιανὸς καὶ ἐκτελοῦσε τὰ Χριστιανικά του καθήκοντα φανερά καὶ δίχως καμμιὰ προφύλαξη. Διεύθυνε στὴ Θεσσαλονίκη τὴ Χριστιανικὴ κίνηση καὶ τὴ ζωὴ τῆς νεολαίας τῆς Πατρίδας του.

Κατὰ τὸ 303 αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ ὥριζε νὰ φυλακίζονται, ἔτσι Χριστιανοὶ δὲν ἤθελαν ν' ἀρνηθοῦν τὴ Χριστιανικὴ πίστη. Ὁ Δημήτριος, μ' ὅλη τὴν ἐπίσημη θέση καὶ τίς πολλὰς του σχέσεις, φυλακίστηκε· τὸ μῖσος τῶν Ἀρχῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἦταν τρομερό! Ἀλλὰ καὶ στὴ φυλακὴ ὁ Δημήτριος εἶχε καθημερινὸ καὶ ἀδιάκοπο κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου σ' ὅλους τοὺς ἐπισκέπτες.

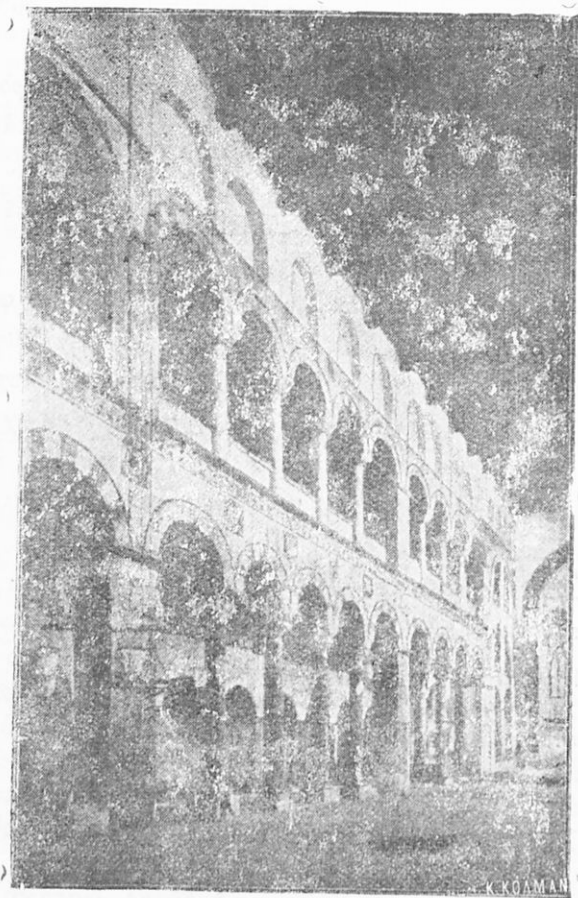
Τὴν ἐπόμενη χρονιά ἄλλη διαταγὴ, πὺρ ἀυστηρή, ὥριζε θάνατο στοὺς Χριστιανούς!

Τίς ἡμέρες ἐκεῖνες ἔτυχε νὰ γίνονται ἀγῶνες στὸ Στάδιο. Ἕνας ἐθνικὸς γιγαντόσωμος παλαιστής, ὁ Λυαῖος, ἦταν ἀκαταγώνιστος. Ἕνας νεανίας Χριστιανός, ὁ Νέστωρ, ἐζήτησε τὴν εὐλογία τοῦ Δημητρίου καὶ κατευθύνθηκε στὸ Στάδιο. Στὴν πάλη, πὺρ ἔκαμε, ἐφόρνεψε τὸν εἰδωλολάτρη Λυαῖο. Τὸ ἀπροσδόκητο ἀποτέλεσμα ἀποδόθηκε ἀπ' τοὺς Χριστιανούς σὲς εὐχὰς τοῦ Δημητρίου. Καὶ οἱ εἰδωλολάτρες ἐβόηθησαν νὰ πιστευτῇ ἡ διάδοση, γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸ θάνατο τοῦ Λυαίου. Ὁ Αὐτοκράτορας Μαξιμιανὸς ἔδωκε διαταγὴ νὰ φονευτῇ ὁ Δημήτριος... καὶ ἐφονεύτηκε!

Τὸ Σῶμα του τάφηκε στὴ Θεσσαλονίκη. Στὸ μέρος τοῦ τάφου — ποὺ σώζεται ἀκόμα — χτίστηκε κατὰ τὸ 500 μ. Χ. ὠραῖος ναὸς ἀπ' τὸν ἑπαρχο

Ναὸς καὶ τιμὲς
τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Λεόντιο. Ὁ Ναὸς ἔπαθε ἀνεπανόρθωτη κατὰστροφὴ, στὰ 1917 ἀπὸ πυρκαϊά.

Στὸ μέρος τοῦ Τάφου τοῦ χτίστης ὤρατος Ναός...

Ἡ Ἐκκλησία ἀνακήρυξε τὸ Δημήτριο "Ἅγιο καὶ Μεγαλομάρτυρα" κι ὥρισε τὴ γιορτὴ του στὶς 26 Ὀκτωβρίου.

Ἡ παράδοση λέει, πὼς στὸ Ναό του γίνονταν πολλὰ θαύματα καὶ

πὼς ἀπ' τὸν τάφο τοῦ Ἀγίου ἀνάβλυζε μύρο. Γι' αὐτὸ λέγεται καὶ *Μυροβλήτης*.

Ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ γενέτειρά του πόλη, τὸ λατρεύει ἀπὸ τότε γιὰ Ἅγιο *Πολιοῦχο* τῆς καὶ προστάτη.

Τὴ σωτηρία τῆς, στὶς διάφορες βαρβαρικὲς ἐπιδρομὲς, τὴν ἀπόδωκε ἡ Θεσσαλονίκη στὸν Ἅγιο Δημήτριο. Καὶ τελευταία, τὴν ἀπελευθέρωσέ τῆς ἀπ' τοὺς Τούρκους, ποὺ γίνηκε μάλιστα τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ Ἀγίου, 26 Ὀκτωβρίου 1912, στὸν Ἅγιο Δημήτριο τὴν ἀπόδωκε.

Τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ Ἀγίου ψάλλεται τὸ τροπάριο :

«*Μέγαν εὖρατο ἐν τοῖς κινδύνοις σὲ ὑπέρμαχον ἡ Οἰκουμένη, ἀθλοφόρε, τὰ ἔθνη τροπούμενον. Ὡς οὖν Λυαίου καθεῖλες τὴν ἔπαρσιν, ἐν τῷ σταδίῳ θαρρύνας τὸν Νέστορα, οὕτως, Ἅγιε, Μεγαλομάρτυς Δημήτριε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἱκέτευε δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος !*». (1)

§ 14. ΜΕΓΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΙΣΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Στὰ 306 μ. Χ. γίνηκε Καῖσαρ στὴ Δύση ὁ Κωνσταντῖνος. Ἦταν

Ποιὸς ἦταν γιὸς τοῦ Κωνσταντίνου Χλωροῦ καὶ
ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. τῆς Ἑλένης. Οἱ γονεῖς του ἦταν καλοὶ

καὶ ἐνάρετοι. Ἡ μητέρα του μάλιστα ἦταν Χριστιανή. Ἀπ' τοὺς γονεῖς του ὁ νέος Καῖσαρ εἶχε ἀκουσμένα πολλὰ γιὰ τὴ νέα Θρησκεία· ἐπρόσχε πολὺ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ παρακλουθοῦσε τὴ μαρτυρικὴ τοὺς ζωή. Ὁ Κωνσταντῖνος διαδέχτηκε τὸν πατέρα του στὴ Διοίκηση

(1) Δηλ. Ἅγιε Δημήτριε νικητῇ, σένα ἦρε ὁ κόσμος μεγάλο προστάτη στοὺς κινδύνους· σένα, ποὺ νίκησες τοὺς εἰδυλολάτρες. Καθὼς ἐταπεινώσας λοιπὸν τὴν περηφάνεια τοῦ Λυαίου, ὅταν ἔθωκες θάρρος στὸ Νέστορα γιὰ νὰ ἀγωνιστῇ στὸ στάδιο, ἔτσι, ἅγιε, νὰ παρακαλῇς πάντα τὸ Θεὸ νὰ χάριση σὲ μᾶς τὸ μέγα ἔλεος.

τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους· ὅλο τὸ Κράτος ἦταν χωρισμένο σὲ τέσσερες Διοικήσεις καὶ ἡ κάθε μιὰ εἶχε τὸ δικό της Καίσαρα. Ὁ Κωνσταντῖνος γρήγορα ἤρθε σὲ ρήξη μὲ τοὺς συνάρχοντες του κι ἔβαλε στὸ νοῦ του νὰ γίνη μόνος αὐτὸς *Αὐτοκράτορας*.

Στὰ 312 πολέμουσε μ' ἕναν ἀπ' τοὺς ἄλλους συνάρχοντες, τὸ

«Ἐν Τούτῳ Νίκα». *Μαξέντιο*. Ὁ Μαξέντιος εἶχε στρατὸ κατὰ πολὺ ἀνώτερο καὶ περισσότερο

ἀπ' τὸν Κωνσταντῖνο. Ἡ θέση τοῦ Κωνσταντῖνου ἦταν πολὺ δύσκολη. Αὐτός, ἀπὸ μικρὸς ἀκόμα, εἶχε, καθὼς εἴπαμε, κάποια εὐσέβεια κι αἰσθανόταν ἀρκετὴ συμπάθεια στὸ Χριστιανισμό. Ἐβλεπε ἀκόμη, πὼς ὁ Χριστιανισμὸς θάταν ἡ θρησκεία τοῦ μέλλοντος.

Στὴ δύσκολη θέση, ποὺ ἦταν, ἔκανε μύριες σκέψεις καὶ ὑπολογισμούς. Στριφογύριζε στὸ νοῦ του τὴ σκέψη νὰ πάρῃ μὲ τὸ μέρος του τοὺς χριστιανούς, νὰ τοὺς ἀπολυτρώσῃ ἀπ' τοὺς διωγμούς, νὰ τοὺς προστατέψῃ καὶ νὰ τοὺς χρησιμοποιεῖ γιὰ τοὺς ἀρχικοὺς σκοποὺς του, ποὺ ἦταν νὰ γίνη *Μονοκράτορας*.

Μέσα στὶς σκέψεις αὐτὲς βυθισμένος, βλέπει μιὰ μέρα στὸν Οὐρανό, πλάι στὸν ἥλιο, τὸ *Σημεῖο τοῦ Σταυροῦ*! Σταυρὸς ὁλοφώτεινο καὶ κατακάθαρο εἶδε! καὶ στὴ μέση τοῦ Σταυροῦ τίς λέξεις «Ἐν Τούτῳ Νίκα!»

Τί νὰ κάμῃ τώρα ὁ Κωνσταντῖνος; Κάθε δισταγμὸς, κάθε ἀντίθετη σκέψη ἔπρεπε νὰ υποχωρήσῃ! Τὴ νύχτα τῆς ἰδίας ἡμέρας εἶδε στὸ ὄνειρό του: Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ μὲ τὸ ἴδιο σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, ποὺ τοῦ εἶπε νὰ κάμῃ σημαία μὲ τὸ ἴδιο σημεῖο καὶ μὲ τὴν ἴδια ἐπιγραφή, καὶ νὰ τὴν ἔχῃ γιὰ ὄπλο κατὰ τοῦ ἐχθροῦ!

Δὲν ἀπόμεινε κανένας δισταγμὸς στὸν Κωνσταντῖνο. Ἐκαμε ἀμέ-

Τὸ Λάβαρο.

σως τὴν πρώτη χριστιανικὴ *Σημαία*! Μιὰ χρυσοῦφαντη δθόνη, μὲ τὸ σημεῖο τοῦ

Σταυροῦ στὴ μέση, μὲ τὴν ἐπιγραφὴ-ἐλληγιστὶ-«Ἐν τούτῳ Νίκα» καὶ

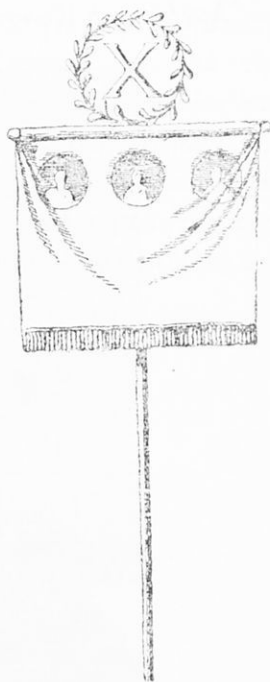
μὲ τὰ γράμματα Χ. Ρ. σὲ σύμπλεγμα, κρεμασμένη ἀπὸ ἓνα μικρὸ χρυσοῦ κοντάρι, πὺλ ἦταν περασμένο σ' ἓνα ψηλὸ κι δλόχρυσο δέντρο, μὲ χρυσοῦ σταυρὸ στήν κορυφή, ἀποτελέσας τὴν πολεμικὴν Σημαία, τὸ Λάβαρο, τοῦ Κωνσταντίνου!

Μὲ τὸ Λάβαρο αὐτὸ ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ Στρατοῦ, ὤρμησε ὁ Κωνσταντῖνος κατὰ τοῦ Μαξεντίου. Ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ στρατοῦ ἦταν ἀκράτητος! Ὁ Μαξέντιος ἔπαθε μεγάλη κα-
ταστροφὴ! νικήθηκε κατὰ κράτος! καθὼς λέ-
νε οἱ στρατιωτικοί.

Ὁ Κωνσταντῖνος κι ὅλος ὁ στρατός του ἀπόδωκαν τὴ νίκη στὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε τὸ Λάβαρο σ' ὅλους τοὺς πολέμους του ὁδηγὸ καὶ βοήθεια σὺς ἐπιχειρήσεις του!

Ἐπειτα ἀπὸ λίγο διάστημα κατῴρθωσε νὰ καταβάλλῃ ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ νὰ γίνῃ Μονοκράτορας τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους (323 μ. Χ.).

Τὸ Λάβαρο.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἀμέσως ἔδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην του στὴν Χριστιανικὴ Θρησκείαν.

Ὁ Κωνσταντῖνος
Μέγας προστάτης
τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐκήρυξε τέρας τοὺς διωγμούς
κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

Ἐκήρυξε ἐλεύθερη ἐξάσκηση τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, δίχως νὰ καταδιώξῃ καὶ τοὺς εἰδωλολάτρους.

Ἀπ' ἐδῶ κι ἔμπρὸς (313 μ. Χ.) ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία κἀναι ἀλματική πρόοδος. Χτίζονται οἱ πρῶτες ἐκκλησίαι· γίνονται φιλαν-
θρωπικά καταστήματα· ὁ λαὸς ἀνακουφίζεται ἡ χριστιανικὴ θρησκεία

φαίνεται ὁ φωτισμένος ὁδηγὸς τῆς ἀνθρωπότητος ! ἡ παρηγοριὰ τῆς
δυστυχίας ! ὁ ἄγγελος τῆς ἐλπίδας !

Ἀργότερα ὁ Κωνσταντῖνος ἔκαμε πρωτεύουσα τοῦ Κράτους τοῦ τὸ

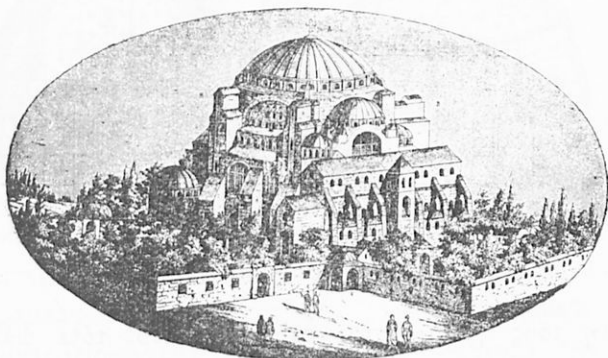
Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος

Βυζάντιο, τὴν ὀμώνυμό του Κωνσταντινούπολη. Ἔχτισε τὸν περίφημο
«Ναὸ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ» (τὴν Ἀγιά Σοφιά) καὶ τὸ Ναὸ τῶν
Ἀγίων Ἀποστόλων. Καὶ τέλος, μὲ Αὐτοκρατορικὸ διάταγμα, ὥρισεν

τῇ Χριστιανικῇ Θρησκείᾳ γιὰ ἐπίσημη θρησκεία τοῦ Κράτους του !

Στὰ χρόνια, πού καταγινόταν ὁ Κωνσταντῖνος γιὰ τὴν ὁργάνωση τοῦ ἀπέραντου Κράτους του, γιὰ τὴν ἱδρυση καὶ τὸν καλλωπισμὸ τῆς νέας του Πρωτεύουσας καὶ γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς

Χριστιανικῆς Θρησκείας, ἡ Μητέρα του, ἡ εὐσεβὴς Ἑλένη, ἀναχώρησε στοὺς Ἁγίους Τόπους. Ἐκεῖ, μὲ τὴν ἐπίβλεψη καὶ τίς ὁδηγίες της, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς καὶ ἐπίμονες ἔρευνες, ἔπειτα ἀπὸ πολυέσδοες καὶ

Ἡ Ἀγία-Σοφία, (καθὼς ἦταν λίγο πρὶν νὰ γίνη τζαμί).

δύσκολες ἀνασκαφές, εὐρέθηκε ὁ Τάφος τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ ὁ Τίμιος Σταυρός. Ἐχτίστηκε μὲ τὴ φροντίδα της ὁ θαυμάσιος «Ναὸς τῆς Ἀναστάσεως» — πού εἶναι καὶ σήμερα ἀκόμη, «τὸ ἱερὸ προσκύνημα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου» — καὶ ὑψώθηκε μέσα σ' αὐτὸν ὁ Τίμιος Σταυρός !

Λίγο πρὶν πεθάνῃ ὁ Κωνσταντῖνος ἐδαφτίστηκε· ἀπέθανε στὴ Νικομήδεια, στὶς 21 Μαΐου 337 (ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς). Τὸ σῶμα του τάφηκε στὴν Κωνσταντινούπολη, στὸ Ναὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

Ἡ Ἐκκλησίᾳ μας ἀπόδωκε ἐξαιρετικὴ τιμὴ στὸ Μέγα Κωνσταν-
 τῖνο καὶ στὴν Ἑλένη, γιὰ ὅσα ἔκαναν
 τοὺς ὀνομάζει Ἀγίους καὶ Ἰσαποστόλους.

Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη

(Εἰκόνα ἀπὸ Βυζαντινὸ χειρόγραφο).

Ἡ μνήμη τους γιορτιάζεται στὶς 21 Μαΐου· τότε ψάλλουμε τὸ Ἀπολυτίκιο:

«Τοῦ Σταυροῦ Σου τὸν τύπον ἐν Οὐρανῷ θεασάμενος καὶ ὡς ὁ Παῦλος τὴν κλῆσιν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων δεξάμενος, ὁ ἐν βασιλεῦσιν Ἀπόστολός σου, Κύριε, βασιλεύουσιν πόλιν τῇ χειρὶ σου παρέθετο, ἣν περίσῳζε διὰ παντὸς ἐν εἰρήνῃ, πρεσβεΐαις τῆς Θεοτόκου, μόνε Φιλάνθρωπε». (¹)

(¹) Δηλ. Κύριε, ὁ Ἰσαπόστολός Σου, ποὺ εἶδε στὸν Οὐρανὸ τὸν τύπο τοῦ Σταυροῦ Σου· αὐτὸς ποὺ Σὺ τὸν ἔφερες στὸ Χριστιανισμὸ, καθὼς καὶ τὸν Παῦλο, διότις νὰ προσκληθῇ ἀπὸ ἀνθρώπους, αὐτὸς παράθηκε στὰ χέρια Σου τὴν Κωνσταντινούπολη. Σῶξε τὴν πάντοτε μὲ τις παρακλήσεις τῆς Θεοτόκου.

IV. ΠΩΣ ΕΖΗΣΕ ΓΕΝΙΚΑ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

§ 15. ΑΙΡΕΣΕΙΣ, ΠΟΥ ΤΑΡΑΖΟΥΝ ΤΗ ΓΑΛΗΝΗ ΤΗΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἀπ' τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἡ Ἐκκλησία ἀπαλ-
λάχτηκε ὁλοκληρωτικὰ ἀπ' τοὺς ἀλλό-
δοξους διωκτες της.
Αἱρέσεις
μέσα στὰ σπλάχνα
τῶν Χριστιανῶν.

Ἀπ' ἐδῶ κι ἔμπρὸς οἱ Χριστιανοί,
Ἕλληνες - Ἰουδαῖοι - Ρωμαῖοι, ἄνθρωποι μὲ μόρφωση καὶ πολιτισμό,
ἐρευνοῦσαν ν' ἀποδείξουν τὴν ἀλήθεια τῶν δογμάτων τοῦ Χριστια-
νισμοῦ.

Μὰ ἡ ἔρευνα αὐτὴ καὶ ἡ πλαταιὰ καὶ βαθειὰ ἐξέταση δὲ γινόταν
μὲ ἥσυχία, δὲ γινόταν ἀθόρυβα, καθὼς θάπρεπε.

Πολλοὶ ἔφεραν στὴ μέση κι ἄλλες ἰδέες, ἄσχετες μὲ τὴ Χριστια-
νικὴ Θρησκεία.

Ὁ Χριστιανισμὸς στὴν ἐποχὴ αὐτὴ, κινδύνεψε νὰ παρερμηνευτῇ
καὶ νὰ παραμορφωθῇ. Ἰδέες ἀπ' τὴν Ἰουδαϊκὴ θρησκεία καὶ γινώμες
ἀπ' τὶς ἐθνικὰς (εἰδωλολατρικὰς) θρησκείας ἐνόθουν τὴν ἀληθινὴν ἔν-
νοια τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐδημιουργοῦσαν ζητήματα στὸ Κράτος
κι ἐγεννοῦσαν ἔριδες καὶ μίση μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν. Αὐτὲς ἦταν
οἱ αἱρέσεις.

Ὁ Ἀρειὸς, ποὺ ἦταν πρεσβύτερος στὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξαν-
δρείας, ἀπὸ παρανόηση καὶ κακὴ ἐρ-
μηνεία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἐπίστευε

κι ἐδίδασκε, πὼς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ἀλλὰ
κτίσμα (πλάσμα) τοῦ Θεοῦ· τὸ τελειότερο ὅμως ἀπ' ὅλα τὰ κτίσματα!

Ἡ κακοδοξία αὐτὴ γῆρε πολλοὺς ὁπαδούς· οἱ συζητήσεις ἐπάνω
στὸ τόσο σπουδαῖο ζήτημα γίνονταν μὲ σφοδρότητα καὶ μὲ πάθος

πολύ. Τότε ἐπίσκοπος ἦταν στὴν Ἀλεξάνδρεια ὁ Ἀλέξανδρος. Αὐτός, ἐφρόντισε μὲ κάθε τρόπο νὰ πείσῃ τὸν Ἀρειο, πὼς δὲν ἔχει δίκιο· προσπάθησε νὰ τὸν φέρῃ πάλι στὴν ὀρθὴ ἐρμηνεία, ποὺ ἔδινε ἡ Ἐκκλησία στὰ δόγματα τῆς Θρησκείας.

Τίποτε! Ὁ Ἀρειος μὲ πολυάριθμους ὁπαδοὺς ἐθορυβοῦσε. Τότε ὁ ἐπίσκοπος ἐκάλεσε τοπικὴ σύνοδο, γιὰ νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα. Ἡ σύνοδος κατεδίκασε τὸν Ἀρειο· μὰ κεῖνος δὲν ὑποχωροῦσε!

Στὴν ὑπόθεσι αὐτὴ ἔλαβε μέρος κι ὁ ἴδιος ὁ Αὐτοκράτορας, ὁ
 Πρώτη Μέγας Κωνσταντῖνος, μὲ πρόθεσι κι
 Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. ἐπιθυμία σφοδρὴ νὰ ἐντοπίσῃ καὶ νὰ
 καταπάψῃ τὴ φιλονεικίαν· μὰ δὲν ἔφερε ἀποτέλεσμα. Ἡ διαίρεσι πῆρε
 διαστάσεις καὶ ἡ γαλήνη τῆς Ἐκκλησίας διασαλεύτηκε.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, βλέποντας τὰ κακὰ ἀποτελέσματα, ποὺ
 θῆκεν ἡ διαίρεσι καὶ ἡ διχόνοια στοὺς κόλπους τῆς Χριστιανικῆς
 Θρησκείας, καὶ θέλοντας νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ Χριστιανι-
 σμοῦ καὶ νὰ πυργώσῃ τὴν πίστι μὲ τὴν Ὁμόνοια καὶ μὲ τὴν Ἀγάπη,
 προσκάλεσε σὲ σύνοδο ὅλους τοὺς ἐπισκόπους τοῦ ἀπέραντου Κρά-
 τος του καὶ τῶν ἄλλων μερῶν, ὅπου ἦταν Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες, γιὰ
 νὰ δώκουν τὴ σωστὴ λύσι στὸ ζήτημα. Ἡ σύνοδος γίνηκε στὴ Νίκαια
 τῆς Βυθυνίας (325 μ. Χ.). Ἐλαβαν μέρος σ' αὐτὴ 318 ἐπίσκοποι,
 ἀπ' ὅλη τὴν Οἰκουμένη· καὶ γι' αὐτὸ ὠνομάστηκε Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Τὴν ἐναρξὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Πρώτης αὐτῆς Οἰκουμενικῆς Συ-
 νόδου, τὴν ἐκήρυξε ὁ ἴδιος ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Ἐμίλησε στὴν
 ἑλληνικὴ γλῶσσα κι ἐτύστησε στοὺς συγκεντρωμένους κληρικοὺς νὰ
 δείξουν, κατὰ τίς ἐργασίες τῆς Συνόδου, ὁμόνοια κι ἀγάπη καὶ νὰ κρα-
 τήσουν τὴ συζήτησι μακριὰ ἀπὸ πείσματα καὶ θόρυβο!

Γίνηκαν πολυήμερες συζητήσεις κι ἀναπτύχθηκαν διάφορες γνώ-
 μες. Μεγάλῃ ἐντύπωσι ἔκαμαν τὰ ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα καὶ οἱ
 σπουδαῖες γνώμες, ποὺ ἀνάπτυξε, μὲ μεγάλη εὐγλωττία, ὁ νεαρὸς διά-

κονος τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος: «Ἀληθινὴ πίστις, ἐθέσπισε ὁ Ἀθανάσιος, εἶναι νὰ σεβώμαστε ἓνα Θεό, πὺν φανε-

Ἀπὸ τὴν Πρώτῃ Οἰκουμένηῃ Σύνοδο.

ρῶνεται σὲ Μίαν Τριάδα καὶ Μίαν Τριάδα, πὺν παριστάνεται σ' ἓνα Θεό, δίχως νὰ μερίζουμε, οὔτε νὰ συγχίζουμε τίποτε».

Ἡ σύνοδος παρὰδέχτηκε αὐτὸ γιὰ δόγμα καὶ κατάρτισε τὴν ἀπόφασή της.

Ἡ ἀπόφασις τῆς Συνόδου ἀπαρτίστηκε ἀπὸ τρία μέρη :

α'. Ἀποκήρυξε τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου καὶ τῶν ὁπαδῶν του· τοὺς ἐξώρισε καὶ τοὺς ὠνόμασε ὅλους αἵρετικούς. (Κι αἵρετικοὶ ὀνομάζονται ἀκόμη, «ὅσοι διαστρέφουν τὰ δόγματα καὶ τὶς ὑψηλὰς ἀλήθειαι τῆς ὁραίας Θεοσεύσεως τοῦ Χριστοῦ»).

β'. Παρὰδέχτηκε, πὺς ὁ Χριστὸς εἶναι τέλειος Θεὸς κι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα. Καὶ σ' ὁκτὼ ἄρθρα, ποὺ γράφτηκαν μὲ τὴν ὑπαγόρευση τοῦ Ἀθανασίου, ὥρισε τί πρέπει νὰ πιστεύη κάθε Χριστιανός.

καὶ γ'. Ἐξέτασε κι ἔδωκε τὴν ὀρθὴ λύση σὲ διάφορα ἄλλα μικρότερα ζητήματα, στὰ ἑποῖα εἶχαν διαφωνίῃ οἱ Χριστιανοί· ὥρισε τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα (πρώτη Κυριακὴ μετὰ τὴν πανσέληνον, ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ἐαρινὴν ἡμερίαν). Κι ἐκήρυξε τὴ λήξιν τῶν ἐργασιῶν της.

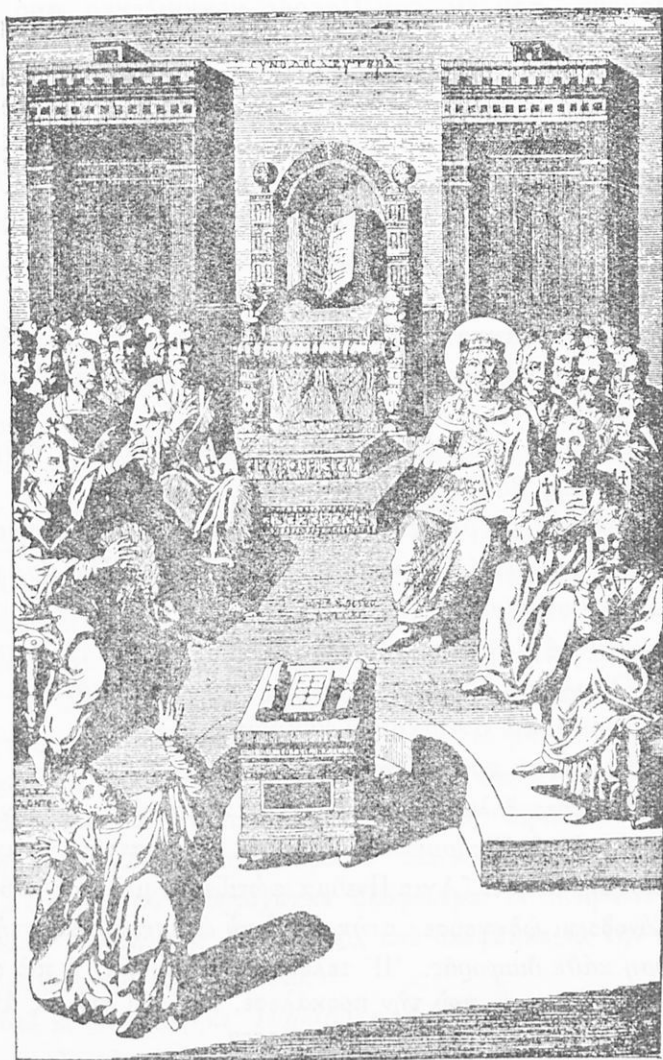
Ἐπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια γεννήθηκαν ἄλλες αἵρέσεις· ἡ αἵρεσις τοῦ Μακεδονίου, ποὺ δὲν παραδεχόταν τὴ Θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἡ αἵρεσις τοῦ Νεστορίου, ποὺ ἀρνιόταν τὴν τελείαν ἔνωσιν τῆς Θεότητος καὶ τῆς Ἀνθρωπότητος στὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ.

Ἀπ' τὶς ἀφορμὰς αὐτὰς γίνηκε ἡ Δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (ἀπὸ 150 ἐπισκόπους) στὴν Κωνσταντινούπολιν (381 μ. Χ.) ὅταν ἦταν αὐτοκράτορας ὁ Θεοδοσίος Α'. Ἡ Σύνοδος αὐτὴ ἐπικύρωσε τὶς ἀποφάσεις τῆς Πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὶς συμπλήρωσε. Ὁρίσε, μὲ συντομία, σὲ λίγα ἄρθρα, τὸ τί πρέπει νὰ πιστεύη κάθε ἀληθινὸς Χριστιανός. Τὰ ἄρθρα αὐτὰ λέγονται καὶ Σύμβολο (σημεῖο-γνώρισμα) τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Τὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως» ἢ «Πιστεῶν» εἶναι :

1. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιη-

Ἀπὸ τῆ Δευτέρᾳ Οἰκουμενικῇ Σύνοδο

τὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

2. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. — Φῶς ἐκ Φωτός· Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν Οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς Οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.

9. Εἰς μίαν Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

10. Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

Ἀπὸ διαφορᾶς ἄλλες ἀφορμᾶς καὶ παρερμηνεῖς γίνηκαν καὶ ἄλλες πέντε, τὸ ὅλο ἐπὶ τὰς Οἰκουμενικὰς Σύνοδοι (1). Κρατοῦσε γενικὴ πίστις καὶ πεποιθήσις, πὺς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα φώτιζε τὰ μέλη σὲ κάθε Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ὡδηγοῦσε στὴν ἀληθινὴν ἐρμηνείαν καὶ στὴν ὀριστικὴν διάλυσιν κάθε διαφορᾶς. Ἡ τελευταία εἶναι καὶ ἡ πρὸ σπουδαία, τοσοῦτο γιὰ τὴν ἀφορμὴν, ποὺ τὴν προκάλεσε, ὅσο καὶ γιὰ τὶς ἀποφάσεις, ποὺ πῆρε. Γι' αὐτὴ θὰ μιλήσουμε ἀργότερα.

(1) Τρίτη : τὸ ἔτος 431 στὴν Ἐφεσο. Πέμπτη: τὸ ἔτος 553, στὴ Κωνσταντινούπολη.
Τετάρτη: » » 451, » Χαλκηδόνα. Ἑκτη : » » 680, »
Ἑβδόμη: τὸ ἔτος 787, στὴ Νίκαια.

§ 16. ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ Ο ΠΑΡΑΒΑΤΗΣ

Οι διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα του, ἔδειχναν ἐξαιρετικὴ συμπάθεια τοὺς Χριστιανοὺς καὶ στὸ Χριστιανισμὸ γενικά. Κατὰ τὸ 360 γίνηκε αὐτοκράτορας ὁ Ἰουλιανός. Αὐτὸς κάνει μοναδικὴ ἐξοίρεση μέσα τοὺς διαδόχους τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἦταν γιὸς ἀδερφοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Σὲ ἡλικία ἑξὶ χρόνων (338 μ. Χ.) ἔμεινε ὀρφανὸς ἀπ' τοὺς γονεῖς του καὶ ἐπῆρε ἱερατικὴ ἀνατροφή σ' ἓνα φρούριο τῆς Καππαδοκίας. Ἀργότερα ἀπόχτησε ρητορικὴ καὶ φιλοσοφικὴ μόρφωση, μὲ σπουδές, ποὺ ἔκαμε στὴν Πέργαμο, στὴ Νικομήδεια καὶ στὰς Ἀθήνας. Στὰς Ἀθήνας ἐγνωρίστηκε μὲ τὸ Μέγα Βασίλειο καὶ μὲ τὸ Γρηγόριο τὸ Ναζιανζηνό.

Στὰ 360 ἀνακηρύχτηκε στὸ Παρίσι, ἀπ' τὸ στρατό του, Αὐτοκράτορας. Ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ δήλωσε φανερά κάποια μυστικὴ του συμπάθεια, ποὺ εἶχε στὴν Ἑθνικὴ Θρησκεία. Ὁ Ἰουλιανός, ἄνθρωπος αἰσθηματίας καὶ θερμάιμος, ἐπερίμενε ἄμεση τὴν ἀναγέννηση τοῦ κόσμου ἀπ' τὸ Χριστιανισμό! Βλέποντας τώρα τὴν κακοδαιμονία τοῦ Κράτους του καὶ μελετώντας στὴν ἱστορίᾳ τὰ μεγαλουργήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ, ξέφυγε ἀπ' τὴν ὀρθὴ κρίση καὶ κατάντησε στὸ παράλογο συμπέρασμα, πὼς ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἔφερε τάχα, σταμάτημα στὴν πρόοδο τοῦ κόσμου καὶ ὀπισθοδρόμηση στὴ ζωὴ! Καὶ γι' αὐτὸ κηρύχτηκε ὀλοφάνερα καὶ ἀποφασιστικὰ ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Θρησκείας, ποὺ σκέφτηκε νὰ τὴν κἀνὴ ἐπίσημη Θρησκεία τοῦ Κράτους του.

Γι' αὐτὸ καὶ ὠνομάστηκε *Παραβάτης* ἢ *Ἀποστάτης*.

Ἦκαμε λοιπὸν σὲ διάφορα μέρη ἐθνικοὺς ναοὺς, καὶ ὥρισε ἁγῶνες τοὺς *Δελφούς*.

Μὰ ἡ προσπάθειά του ἦταν καταδικασμένη ν' αποτύχη. Τὸ φῶς τῆς νέας Θρησκείας ἄνοιξε τὰ μάτια κι ἐφώτισε τὸ νοῦ ἔλου τοῦ κόσμου· φωτοβόλησε ὡς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης! Φωτεινὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀκτῖνες διηπέρασαν καὶ τὰ σκοτεινὰ σπήλαια τῆς Πυθίας! Ἐδόθηκε κι ἀπ' ἐκεῖ ἀπελπιστικὴ ἀπάντηση τῆς Πυθίας σὲ σχετικὴ ἐρώτηση τοῦ Ἰουλιανοῦ: «πέστε στὸ βασιλιά, πὼς ματαιοπονεῖ»⁽¹⁾. Κι αὐτὸ ἦταν σὰν ἐπίγραμμα, ποὺ ἔγραφε ἡ Ἱδία στὸν τάφο της!

Ὁ Ἰουλιανὸς κατάβαλε ὕστατες προσπάθειες. Καταδίωξε τοὺς Χριστιανούς. Δυὸ φορές μάλιστα ἐξώρισε τὸ Μέγα Ἀθανάσιο. Ἀφηκε τοὺς ἐθνικοὺς νὰ κάμουν καὶ διωγμοὺς τῶν χριστιανῶν· ὑποστήριξε μὲ κάθε τρόπο τοὺς αἵρετικοὺς γιὰ νὰ φέρῃ διάσπαση στοὺς χριστιανούς καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ ἔπειτα τὴν ἐξόντωσή τους· ἀπαγόρεψε στοὺς χριστιανούς τὶς κλασσικὲς σπουδές· ἔκαμε φιλανθρωπικὰ καταστήματα γιὰ τοὺς ἐθνικοὺς. Καὶ μὲ κάθε τρόπο καὶ μέσο προσπάθησε νὰ κάμῃ ἔνεση ζωῆς στὸ πτώμα τῆς εἰδωλολατρείας! Μὰ ἡ προσπάθειά του αὐτὴ εἶχε γενικὴ ἀποτυχία!

Κι ἀπομένει στὴν Ἱστορίᾳ ἡ ἀπόπειρα τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἡ τελευταία ἐπίσημη ἀπόπειρα γιὰ τὴν ἀναβίωση τῆς εἰδωλολατρείας!

Κατὰ τὰ ἄλλα ὁ Ἰουλιανός, Αὐτοκράτορας μὲ ἱκανότητα καὶ μὲ πολλὴ μόρφωση, καὶ μάλιστα Ἑλληνικὴ μόρφωση, ὑποστήριξε, παρ' ὅτι ἀπ' τὴν Ἀρχαίᾳ Ἑλληνικὴ θρησκείᾳ, καὶ τοὺς Ἑλληνας καὶ τὸ κάθε τι ἑλληνικόν. Τὰ συγγράματά του τὰ ἔγραφε στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα· περιώρισε τὴν πολυτέλεια καὶ τὶς καταχρήσεις κι ἀσφάλισε τὸ Κράτος τοῦ ἀπ' τοὺς ἐχθρούς.

Πολεμώντας κατὰ τῶν Περσῶν ἐπέρασε τὸν Εὐφράτη ποταμὸ νικη-

(1) εἶπατε τῷ βασιλεῖ

χαμαὶ πέσε θαῖθαλος ἀλλά.

οἰκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβην

οὐ μάντιδα θάφνην, οὐ παγὰν

λαλέουσιν, ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ!...

τῆς καὶ τροπαιούχου· ἀλλὰ πληρώθηκε θανάσιμο σὲ μιὰ συμπλοκή.
Λένε, πὼς πεθαίνοντας μετανόησε κι ἐφώναξε «*νενίκηκας Γαλιλαῖε!*».
*Ετάφηκε στὴν Ταρσὸ (363).

17. ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εἶπαμε στὰ προηγούμενα, πὼς ἡ συζήτηση καὶ ἡ ἔρευνα γιὰ τὴν
Τί ἦταν οἱ Πατέρες τῆς εὐρεση τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τῆς πρα-
γματικῆς ἀλήθειας, ἐπάνω στὴν ὁποία
Ἐκκλησίας.
Θὰ στηριζόταν ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία, προκάλεσε ἔριδες καὶ φιλο-
νεικίες πολλὲς καὶ πολὺχρονες, ποὺ τάραξαν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκ-
κλησίας.

Οἱ αἵρετικοὶ βέβαια δὲν ἦταν ἄνθρωποι τυχαῖοι καὶ δίχως μόρ-
φωση. Κάθε ἄλλο! *Ἦταν ἄνθρωποι μὲ γράμματα καὶ μὲ ἀξία καὶ
προσπαθοῦσαν μὲ κάθε τρόπο, μὲ λόγους καὶ μὲ συγγράμματα, νὰ
δώκουν ἐπιστημονικὰ κάποιο στήριγμα στὶς αἱρέσεις τους.

Γιὰ νὰ καταπολεμηθοῦν λοιπὸν οἱ αἱρέσεις αὐτὲς ἐπίσημα κι ὀρι-
στικά, θάπρεπε νὰ βρεθοῦν κι ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος, ἀπ' τὴν Ἐκκλησία
τοῦ Χριστοῦ, ἄνθρωποι μ' ἀνάλογη ἀξία καὶ δύναμη, ἄνθρωποι μ' ἐν-
θουσιασμὸ καὶ μὲ ζῆλο, ποὺ νὰ χτυπήσουν μὲ ὁμιλίες καὶ μὲ συγγράμ-
ματα τὶς αἱρέσεις καὶ τοὺς ὁπαδοὺς τους.

Καὶ τέτοιοι βρέθηκαν πολλοί. Εἶναι οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι καὶ
συγγραφεῖς τῆς Ἐκκλησίας· ἡ Ἐκκλησία μας τοὺς τιμᾷ ἐξαιρετικὰ
καὶ τοὺς ὀνομάζει «*Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*».

Σπουδαιότεροι εἶναι αὐτοί:

§ 18. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

*Εξαιρετική θέση, ανάμεσα στους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἔχει

*Ο Μέγας Ἀθανάσιος.

ὁ γνωστός μας, ἀπ' ὅσα εἶδαμε γιὰ τὴν πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, νεαρὸς διάκονος τοῦ Ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Ἀθανάσιος.

Ἐγεννήθηκε στήν Ἀλεξανδρεία κατὰ τὸ 295 κι ἐκεῖ ἐσπούδασε. Ὁ Ἀθανάσιος μ' ἀκλόνητα ἐπιχειρήματα, καὶ μὲ τρανὲς ἀποδείξεις, ποὺ τὶς ἐχειρίστηκε ὡς αἶα μὲ τὴ θαυμάσια ρητορική του δύναμη, κατακεραύνωσε τὸν Ἀρειο καὶ τοὺς ὁπαδοὺς του στήν πρώτη Οἰκουμένη Σύνοδο.

Ἐπειτα ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ Ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐγένηκε ἐπίσκοπος ὁ Ἀθανάσιος. Σαράντα πέντε ὁλόκληρα χρόνια χρημάτισε ἐπίσκοπος. Ἀναδείχτηκε ἓνας ἀπ' τοὺς πρὸ μελετημένους καὶ τοὺς πρὸ σοφώτερους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως τὴ νεαρή του ἡλικία, ἔτσι καὶ τὴν ἐπισκοπική του ζωὴ, ὡς τὰ βχθειά του γηρατειά, τὴ χαρακτηρίζει ἀρετὴ, σταθερότητα, ζῆλος κι ἀφοσίωση κι ἀγῶνες γιὰ τὴν ἀληθινὴ πίστι τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀρετὴ του εἶναι μοναδική· ἀπόμεινε ἱστορικὸ τὸ: « Ἀθανάσιον ἐπαινῶν, τὴν ἀρετὴν θὰ ἐπαινέσω », ποὺ εἶπε γι αὐτὸν ὁ Ναζιανζηνός. Ἐκουράστηκε καὶ ὑπόφερε πολὺ στοὺς ἀγῶνες αὐτοῦς· καταδιώχτηκε, ἐξωρίστηκε κι ἐκινδύνεψε. Εἴκοσι ὁλόκληρα χρόνια ἔμεινε στήν ἐξορία! Ὅμως οἱ δυσκολίες αὐτὲς τὸν ἐδυνάμωναν ἀντὶ νὰ τὸν κάμουν νὰ θειλιάσει. *Εἶναι ὥραῖοι οἱ ἀγῶνες γιὰ τὴν ἀλήθεια!*

Σῶζονται ἀρκετὰ ἀπ' τὰ βιβλία, ποὺ ἔγραψε ὁ Ἀθανάσιος· τὰ πρὸ πολλὰ εἶναι κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἐπέθανε στὸ 373 μ. Χ.

Ἡ Ἐκκλησία τὸν ὠνόμαζε *Πατέρα* καὶ γιορτιάξει τὴ μνήμη του στίς 18 Ἰανουαρίου, καὶ στίς 2 Μαΐου τὴν ἀνακομιδὴ τοῦ Λειψάνου του.

Τότε φάλλεται τὸ Ἀπολυτίκιο :

« Στῦλος γέγονας ὀρθοδοξίας, θείοις δόγμασι ὑποστηρίζων τὴν Ἐκκλησίαν, Ἱεράρχα Ἀθανάσιε· τῷ γὰρ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ὁμοούσιον ἀνακηρύξας κατήσχυνας Ἀρειον· Πάτερ ὦσι, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος. » (1)

(1) Ἐγίνες στήριγμα τῆς Ὀρθοδοξίας, Ἱεράρχη Ἀθανάσιε, ὑποστηρίζοντας τὴν ἐκκλησία μὲ θείες σκέψεις· γιατί μὲ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ τοῦ Ὁμοούσιου μὲ τὸν Πατέρα καταντρόπιασες τὸν Ἀρειο· ὦσι Πατέρα, παρακάλε: Χριστὸ τὸ Θεὸ νὰ μᾶς χαρίξῃ τὸ μέγα ἔλεος.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

§ 19. Α' Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Ἄλλος ἀπ' τοὺς πρὸ σπουδαίους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἦταν ὁ
Βασίλειος. Πατρίδα του ἦταν ἡ Και-
Καταγωγή-μόρφωση. σάρεια τῆς Καππαδοκίας. Ἐγεννήθηκε

στὰ 330 μ. Χ. ἀπὸ εὐπορῆ καὶ σπουδαία χριστιανικὴ οἰκογένεια. Ὁ
πατέρας του ἦταν διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς στὸν Πόντο. Ἡ μετέρα
του Ἑμμέλεια ἦταν ἀπ' τὶς πρὸ ἐνάρετες χριστιανὲς γυναῖκες (ὁ σο-
φὸς Λιβάνιος, θαυμάζοντας αὐτὴ καὶ τὶς ὁμοίές της, ἔλεγε: «ὦ θεοὶ
τῆς Ἑλλάδος, πόσο θαυμαστὲς γυναῖκες ἔχουν οἱ Χριστιανοί! »).

Ἐσπούδασε στὴν Καισάρεια, στὸ Βυζάντιο καὶ στὰς Ἀθήνας. Στὰς
Ἀθήνας ἔμεινε 4-5 χρόνια· γνωρίστηκε καλὰ μὲ τὸν Ἰουλιανὸ καὶ
συνδέθηκε στενῶτα μὲ τὸ Γρηγόριο τὸ Νανζιανζηνό. Ἀμα τέλειωσε
τὶς σπουδὲς του γύρισε στὸν Πόντο· ἐκεῖ, καθὼς καὶ στὴν Καισάρεια,
δίδαξε ρητορικὴ καὶ ἐξάσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου· καὶ εὐ-
δοκίμησε πολὺ σ' αὐτά. Ἀργότερα βαφτίστηκε καὶ ἄρχισε μεγάλες
περιοδεῖες στὴν Αἴγυπτο, στὴν Παλαιστίνη, στὴ Συρία καὶ στὴ Μεσο-
ποταμία γιὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς Χριστιανοὺς Ἀσκητὲς ⁽¹⁾ τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης.

Ἐπειτα ἦρθε πάλι στὸν Πόντο. Ἦταν ἐποχὴ φοβεροῦ λιμοῦ!
Ὁ Βασίλειος ἔτρεφε πάρα πολλοὺς φτωχοὺς κάθε μέρα στὸ σπίτι
του· ἀργότερα μοίρασε στοὺς φτωχοὺς ὅλη του τὴν περιουσία καὶ
κατάφυγε σ' ἓνα ἐρημικὸ μοναστήρι τοῦ Πόντου ⁽²⁾, ὅπου μελετοῦσε
καὶ προσευχόταν. Ἐκεῖ τὸν ἐπισκέφτηκε καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζην-
νός· ἔμειναν πολὺ καιρὸ μαζὶ μὲ κοινὴ συνεργασία κατάρτισαν

⁽¹⁾ Ἀσκητές· βλ. πρὸ κάτω.

⁽²⁾ Πλησίον στὸν Ἰρε ποταμό.

κι ἔγραφαν τοὺς «Κανονισμοὺς τῶν Μοναστηρίων» κι ἄλλα συγγράμματα. Ἀργότερα (370) γίνηκε πρεσβύτερος κι ἔπειτα ἐπίσκοπος Καισαρείας.

Στὰ ἐπισκοπικά του καθήκοντα ὁ Βασίλειος ἐπίσκοπος. να δείχτηκε ἀληθινὰ Μέγας. Ἐπιστήμονας ἀληθινός, συνετὸς κι ἀφταστος στὶς ἀγαθοεργίες, σύστησε καὶ συντηροῦσε πτωχοκομεία(τὴν περίφημη Βασιλειάδα), σχολές, φιλανθρωπικά καταστήματα κλπ. Ἦταν πρᾶος καὶ ὑποχωρητικὸς πάντοτε, μὰ κι ἀκλόνητος στὶς θρησκευτικὲς του πεποιθήσεις κι ἀλύγιστος στὶς πιέσεις τῶν ἰσχυρῶν.

Αὐτοκράτορας τότε ἦταν ὁ «φιλοχρησώτατος καὶ μισοχριστότατος» ⁽¹⁾ Οὐάλης, ποὺ εὐνοοῦσε καὶ υποστήριζε μὲ κάθε τρόπο τὸν Ἀρειανισμό. Ὁ Βασίλειος ἐγέννηκε περίφημος γιατί, μὲ θάρρος καὶ τόλμη, ἀπόκρουσε τὶς ὑποσχέσεις, τὶς πιέσεις καὶ τὶς ἀπειλές, ποὺ τοῦ ἔκαμε

Βασίλειος ὁ Μέγας

(1) Ἦταν τὸν ἀποκαλοῦσαν τότε οἱ Χριστιανοί, γιὰ νὰ δείξουν πόσο ἀγαποῦσε τὸ χρῆμα καὶ πόσο μισοῦσε τὸ Χριστό.

ὁ Οὐάλης διὰ μέσου τοῦ ἐπάρχου τοῦ Μόδεστου, μὲ σκοπὸ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ δεχτῇ τὸν Ἀρειανισμό :

« Πῶς τολμᾷς, τοῦ εἶπε ὁ Μόδεστος, σὺ μόνος νὰ φέρῃς ἀντί-

Θάρρος, πὺν μαρτυρεῖ

ἄφραστη γενναιοψυχία.

ρηση στὸν ἰσχυρὸ βασιλεῖ ; μονάχα σὺ

ἀρνείσαι ν' ἀκολουθήσῃς τὸ δόγμα τοῦ

Αὐτοκράτορα, πὺν τὸ ἀσπάστηκαν ὅλοι οἱ ἄλλοι πρόσεξε, γιατί σὲ περιμένει δήμευση, ἔξορία, μαρτύρια, θάνατος ! »

Ὁ Βασίλειος ἀπάντησε μὲ ἡρεμία καὶ πραότητα :

« Ἄλλο τίποτε ἀπειλήσέ με, γιατί ἀπ' ὅλα, πὺν εἶπες δὲ φοβοῦμαι κανένα. **Δήμευση** : δὲ μπορεῖ νὰ φοβηθῇ ἄνθρωπος, πὺν δὲν ἔχει παρὰ δυὸ τοιμμένα φορέματα καὶ ὀλίγα βιβλία. **Ἐξορία** : δὲ μπορῶ νὰ πάθω, γιατί ὅπουδῆποτε τῆς γῆς καὶ ἂν μὲ στείλετε, θεωροῦμαι ξένος καὶ ὁδοπόρος· πατρίδα οἱ ἀληθινοὶ χριστιανοὶ ἔχουμε τῇ μέλλουσα ζωῇ. **Μαρτύρια** : δὲ θὰ προλάβετε νὰ κάμετε πάνω στὸ ἔξαντλημένο καὶ ἀσθενικό μου σῶμα, γιατί θὰ παραδώκῃ τὴν ψυχὴ του καὶ μὲ μιά μόνο πληγὴ ἂν τοῦ κάμετε. **Τὸ θάνατο** τέλος : τὸν περιμένω μὲ μεγάλῃ ἐπιθυμία, γιατί θὰ μοῦ φέρῃ τὴν ἀπολύτρωση ἀπ' τὴ μάταιη καὶ πρόσκαιρη αὐτὴ ζωὴ καὶ θὰ μὲ φέρῃ συντομώτερα πλησίον τοῦ Θεοῦ ! ».

Κατατλάγηκε ὁ Μόδεστος ἀπ' τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ ἀπαντάει : « Τέτοιους τολμηροὺς λόγους κανεῖς ποτὲ δὲν ἐτόλμης νὰ εἰπῇ μπρὸς σ' ἐμὲ τὸ Μόδεστο ! ». Ἀλλά, ἀπαντάει ὁ Βασίλειος, ἴσως νὰ μὴ συζητήσεις ποτὲ μὲ ἐπίσκοπο ! Ἐμεῖς, οἱ ἀληθινοὶ χριστιανοί, εἴμαστε πρῶτοι καὶ ταπεινοὶ ὄχι μόνο στὸ Βασιλεῖ, ἀλλὰ καὶ στὸν ἐλάχιστο ἄνθρωπο. Ὅμως ἅμα πρόκειται γιὰ τὴν πίστη μας πρὸς τὸ Θεό, τότε ξίφη καὶ φωτιά καὶ θηρία καὶ νύχια, πὺν σχίζουν σώρες, μᾶς κάνουν εὐχαρίστηση καὶ δὲ μᾶς φοβίζουν ! Ἄς τ' ἀκούσῃ αὐτὰ καὶ ὁ Βασιλεὺς ! ».

Ὁ Ἐπαρχος καὶ ὁ Οὐάλης ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποχωρήσουν μπρὸς σὲ τόσο μοναδικὴ γενναιότητα καὶ ἐξαιρετικὴ ἀνδρεία. Ἡ ἀλήθειαι εἶναι,

πὼς πολλὰς φορές τὸν ἀπειλήσαν, μὰ ποτὲ δὲν ἐτόλμησαν νὰ τοῦ κάμουν κακόν.

Ὁ Βασίλειος ἔγραψε πολὺ σοφὰ ἐκκλησιαστικά συγγράμματα· δογματικά, ἀσκητικά, παιδαγωγικά, ὁμιλίαις, ἐπιστολαῖς, λειτουργίαις. Ὑπάρχει λειτουργία, πρὸς λέγεται *Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου*· (γίνεται δέκα φορές τὸ χρόνο: 5 Κυριακὰς τῆς Μ. Σαρακοστής, Μ. Πέμπτη, Μ. Σάββατο, παραμονὴ Χριστουγέννων, 1ῃ Ἰανουαρίου, Θεοφάνεια).

Ἀπέθανε σὲ ἡλικία 50 χρόνων τὴν 1ῃ Ἰανουαρίου 379.

Ἡ Ἐκκλησία τὸν ὠνόμασε *Μέγα* καὶ γιορτιάζει τὴν μνήμη του τὴν πρώτη μέρα τοῦ ἔτους. Τότε φάλλεται τὸ Τροπάριο:

«Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος σου, ὡς δεξαμένην τὸν λόγον σου· δι' οὗ θεοπρεπῶς ἐδογματίσας, τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐτράνωσας, τὰ τῶν ἀνθρώπων ἤθη κατεκόσμησας, Βασίλειον ἱεράτευμα, Πάτερ ὅσιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος. ⁽¹⁾

§ 20. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΣ

Ὁ Γρηγόριος ἐγεννήθηκε στὴ *Ναζιανζὸ* τῆς Καππαδοκίας κατὰ τὴν Πρώτῃ ἡλικία καὶ σπουδὲς 330 μ. Χ. Ὁ πατέρας του ἦταν ἐκεῖ τοῦ Γρηγορίου. ἐπίσκοπος. Ἐλαβε χριστιανικὴ ἀνατροφή ἀπ' τὴ μητέρα του *Νόννη*. Ἡ μητέρα του ἀνάθρεψε τὸν Γρηγόριο μὲ πολλὴ προσοχή. Τοῦ ἔδωκε ὠθησὴ πρὸς τὴν ἀρετὴ καὶ πρὸς τὴ Χριστιανικὴ Θρησκεία, γιὰ τὸν προώριζε γιὰ τὸ κληρικὸ στάδιο. Κάποτε μάλιστα ἔβαλε τὰ χεράκια τοῦ μικροῦ Γρηγορίου ἐπάνω στὸ

(1) Ἡ διδασκαλία σου ἀπλώθηκε σ' ὅλη τὴν Οἰκουμένη· μ' αὐτὴν ἀνάπτουσι θεϊκὰς ἀλήθειαι· ἔδειξες τὴν ἀληθινὴν ὑπόστασιν τοῦ κόσμου· καταστόλισες τὰ ἔθνη τῶν ἀνθρώπων, Βασίλειε Ἱεράρχη, Ὅσιε Πατέρα, νὰ παρηκολῇ Χριστὸ τὸ Θεὸ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὸ μέγα ἔλεος.

Γρηγόριος Ναζ.ανηγός.

ἀσχολία του ἦταν τὰ γράμματα. Ἐπισκέφτηκε τὸ Μ. Βασίλειο στὸ μοναστήρι του· ἔμειναν ἀρκετὸ καιρὸ μαζί κι ἔκαμαν, καθὼς εἰ-

Εὐαγγέλιο κι εὐχήθηκε στὸ Θεὸ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ γίνῃ ἄξιος κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐμορφώθηκε στίς σχολὰς τῆς Ναζιανζοῦ, τῆς Καισαρείας καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τελειοποιήθηκε στὰς Ἀθήνας. Στὰς Ἀθήνας εἶχε στενὸτατο σύνδεσμο μὲ τὸ Μέγα Βασίλειο. Εἶχαν, καθὼς γράφει ὁ ἴδιος ὁ Γρηγόριος, «μὴ χωρισμένη σὲ δύο σώματα». Ἀπ' τὸν Ἰουλιανὸ ἀπομακρύνθηκαν ἀμέσως, καθὼς κατάλαβαν τὸ θρησκευτικὸ του παραλογισμό· οὔτε κι ἀργότερα ἠθέλησε σχέση μαζί του, ἂν κι ὁ ἀδερφός του Καισάριος ἦταν γιατρὸς τοῦ Ἰουλιανοῦ. Στὰς Ἀθήνας ἔμεινε ὁ Γρηγόριος 5 ἢ 6 χρόνια. Σὲ ἡλικία 30 χρόνων ἐγύρισε στὴν πατρίδα του κι ἐχειροτονήθηκε πρεσβύτερος γιὰ νὰ βοηθήσῃ καὶ τὸ γέροντα ἐπίσκοπο-Πατέρα του. Δὲν εἶχε κλίσιν στὴ διοίκηση καὶ στὴ διεύθυνση· πρώτη καὶ κύρια

δαμε, μελέτες κι ἐργασίες κοινές. Ἐπειτα ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του γίνηκε ἐπίσκοπος τῆς Ναζιανζοῦ. Ἡ φήμη γιὰ τὴν ἀρετὴ του, γιὰ τὴ μόρφωσή του καὶ γιὰ τὴν εὐγλωττίαν του διαδόθηκε παντοῦ. Ἀπὸ πολλὰ μέρη τὸν ζητοῦσαν γιὰ ἐπίσκοπο, μὰ αὐτὸς δὲν ἐδεχόταν

Ἦταν ἡ ἐποχὴ, ποὺ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀρειανισμοῦ, μὲ τὴν Αὐτοκρατορικὴ ὑποστήριξη τοῦ Οὐάλη, ἐθριάμβευαν. Στὴν Κωνσταντινούπολη μάλιστα εἶχαν ἐπιβάλλει γενικὰ τὴν αἵρεσή τους. Οἱ ὀρθόδοξοι μόλις μιὰ μικρὴ Ἐκκλησία, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας, εἶχαν στὴν κατοχὴ τους. Οἱ ὀλίγοι, μὰ θορραλέοι ἐκεῖνοι Χριστιανοί, ἐπικαλέστηκαν, μ' ἀπεγνωσμένες ἱκεσίες, τὴ βοήθεια τοῦ Γρηγορίου. Κι ὁ Γρηγόριος ἐδέχτηκε τὸ βαρύντατο ἔργο, νὰ παλαίψῃ μέσα στὸ κέντρο τοῦ Κράτους, μόνος ἐνάντια στὶς ἀντιλήψεις τῶν Ἀρειανῶν! Ἐκεῖ ἐξεφώνησε πέντε περίφημους λόγους κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ, ποὺ ἀπόδειχνε τὴ θεότητα τοῦ Λόγου (=τοῦ Χριστοῦ)! Οἱ λόγοι αὗτοι εἶχαν μεγάλη ἐπίδραση στὴ συνειδήση τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου κι ἐφανέρωναν τὸ μικρόσωμο κι ἀσθενικὸ Γρηγόριο σπουδαῖο ρήτορα καὶ βαθυνόστατο Θεολόγο.

Οἱ ἀγῶνες του στεφανώθηκαν μὲ λαμπρὴ ἐπιτυχία. Ὁ νέος Αὐτοκράτορας Θεοδοσίος ὁ Α', ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τοὺς τὴν ἀξία, τὴ μόρφωση καὶ τοὺς ἀγῶνες τοῦ Γρηγορίου, τὸν ἔκαμε Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Κι ἀπ' τὸ ὕπατο αὐτὸ ἀξίωμα ὁ Γρηγόριος προσπάθησε νὰ διοικήσῃ μὲ σεμνότητα καὶ μὲ μετριοπάθεια, πρᾶμα, ποὺ δυσaráεστηκε τοὺς πιδζωηροὺς ὀρθόδοξους. Ὁ Γρηγόριος, βλέποντας τὴν πορεξήγηση, παρατήθηκε ἀπ' τὸ πατριαρχικὸ ἀξίωμα, γιὰ τὸ ἀληθινὸ συμφέρο τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας, κι ἀποσύρθηκε σ' ἓνα ἰδιαίτερό του χτήμα, στὴ Ναζιανζό, ὅπου πέραζε τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του μ' ἀσχολίες στὰ γράμματα καὶ στὶς ἐπιστῆμες.

Ὁ Γρηγόριος, μορφωμένος τέλεια στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ στὴ
 φιλοσοφία, ἀναδείχθηκε εὐγλωττότατος
 ἡ κρίση τῆς Ἱστορίας γιὰ τὸ Γρηγόριο. ρήτορας μὲ ὑψηλὰ φρονήματα, δυνατὸς
 φιλόσοφος μὲ πολλὴ σκέψη, ἐπιφανέστατος συγγραφέας μὲ θεολογικὴ
 δύναμη καὶ ἐκκλησιαστικὴ ποιητικὴ μὲ σπουδαία φαντασία.

Ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴ μνήμη του στὶς 25 Ἰανουαρίου.

Τότε ψάλλεται τὸ Ἀπολυτίκιο :

Ὁ ποιμενικὸς αὐλὸς τῆς Θεολογίας σου, τὰς τῶν ρητόρων
 ἐνίκησε σάλπιγγας· ὥς γὰρ τὰ βάθη τοῦ πνεύματος ἐκζητή-
 σαντι, καὶ τὰ κάλλη τοῦ φθέγματος προσετέθη σοι. Ἀλλὰ
 πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, Πάτερ Γρηγόριε, σωθῆναι τὰς ψυ-
 χὰς ἡμῶν. ⁽¹⁾

§ 21. ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ὁ Ἰωάννης, ποὺ φάνηκε κόσμημα τῆς Ἐκκλησίας, ἐγεννήθηκε
 Μόρφωση καὶ χαρίσματα στὴν Ἀντιόχεια κατὰ τὸ 350 μ. Χ.
 τοῦ Χρυσοστόμου. Ἦταν πολὺ μικρὸς, ποὺ ἔχασε τὸν πα-
 τέρα του. Ἡ μητέρα του Ἀνθοῦσα κατάβαλε κάθε προσπάθεια γιὰ
 τὴν καλὴ ἀνατροφή του. Ἐσπούδασε ρητορικὴ στὴν περίφημη σχολὴ
 τοῦ Λιβανίου. Ἀκόμῃ ἀπ' τὰ χρόνια, ποὺ φοιτοῦσε στὴ σχολὴ τοῦ Λι-
 βανίου, διακρινόταν γιὰ τὴ μεγάλη του ἐπίδοση καὶ γιὰ τὴ μοναδική
 του εὐγλωττία. Ὁ σοφὸς Λιβάνιος, βλέποντας τὰ χαρίσματα αὐτὰ τοῦ
 Ἰωάννη, εἶχε χαρὰ μεγάλη γιατί ἔβλεπε καθαρὰ τὸν «ἀνδρα τοῦ μέλ-
 λοντος» ἀλλὰ καὶ λυπόταν, καθὼς ἔλεγε ὁ ἴδιος, ποὺ δὲ μπορούσε νὰ
 τὸν ἀφήκη διάδοχό του, γιατί τὸν κέρδησαν οἱ χριστιανοί. Ἐπειτα

⁽¹⁾ Μὲ τὴν ἀπλὴ εὐγλωττία σου ἐνίκησες τὰ ἐπιδεικτικὰ λόγια τῶν ρητόρων· διότι,
 ἐρευνώντας τὰ θεῖα ζητήματα, ἀπόχρητες καὶ ὠραῖα εὐγλωττία. Ἀλλὰ παρακάλεῖ τὸ Θεό,
 Πάτερ Γρηγόριε, νὰ σωθοῦν οἱ ψυχές μας.

συνέχισε τὶς σπουδές του στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ ἐπιδόθηκε στὴ μελέτῃ τῶν Γραφῶν. Ἡ ἀρετὴ του, ἡ ἀξία του καὶ ἡ δύναμη τοῦ λόγου του γίνηκαν πασίγνωστες. Ἐχειροτονήθηκε σὲ νεαρὴ ἡλικία πρεσβύτερος Ἀντιοχείας. Ἡ εὐγλωττία του ἡ μοναδικὴ ἔκαμε τὸν κόσμον νὰ τοῦ εἶναι ἀφωσιωμένος καὶ νὰ λήθῃ, πῶς «ἀπ' τὸ στόμα του ἔτρεχε χρυσάφι!»· «Χρυσόστομος», τὸν ἔλεγαν ὅλοι.

Ὁ τότε Αὐτοκράτορας Ἀρκάδιος τὸν ἐκάλεσε στὴν Κωνσταντινού-
 · Ὁ Χρυσόστομος Πατριάρχης   πολλῇ καὶ τὸν ἐπέισε νὰ δεχτῇ τὸ
     Κωνσταντινουπόλεως.   ἀξίωμα τοῦ Πατριάρχῃ!

Γενικὴ γνώμη κρατοῦσε, πῶς ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἦταν ὁ πολυμαθέστερος καὶ ἐπιφανέστερος ἐπίσκοπος καὶ θεολόγος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἀδιαφιλονίκητῃ ἀλήθεια εἶναι, πῶς ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως γύρε τὸν ἄνθρωπό της καὶ γενικὰ ἡ Χριστιανικὴ πίστις τὸν ἀξιο ὡδήγῃ της.

Ὁ Χρυσόστομος ἐφρόντιζε νὰ διαδοθῇ τὸ Εὐαγγέλιο στοὺς Πέρσας καὶ στοὺς Ἰνδοὺς· καταπολέμησε τοὺς αἵρετικούς· ἐκήρυττε ἀδιάκοπα τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ· ἐκαυτηρίαζε μὲ τὸ λόγο του τὶς παρεκτροπές τοῦ κλήρου, τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων· ἔκανε κάθε περίθληψη στοὺς φτωχοὺς καὶ στοὺς ἄρρωστους· ἐφρόντιζε γιὰ τὴ μόρφωση καὶ τὴν εὐκοσμη παραύλαση τοῦ κλήρου· ἔδειχνε κάθε διαφέρο γιὰ τὴν ἡθικὴ καὶ χριστιανοπρεπῆ μόρφωση τοῦ λαοῦ του. Κι αὐτὸς ἐξοῦσε λιτότατα, σὰ μοναχός.

Ὅλες αὐτὲς τὶς φροντίδες του ὁ λαὸς τοῦ τὶς πλήρωνε μ' ἀληθινὴ λατρεία. Ἐφτάσε νὰ εἶναι ὁ Χρυσόστομος τὸ ζωντανὸ εἶδωλο τῆς λατρείας τοῦ λαοῦ. Ὁ Χρυσόστομος ἦταν ἄνθρωπος ἀγαθώτατος καὶ ἐπεικέστατος, ἅμα εἶχε νὰ νουθετήσῃ καὶ νὰ σωφρονίσῃ τὸ λαόν, τὸν πολὺν κόσμον, τοὺς ἀδύνατους καὶ τοὺς ἀμόρφωτους. Μὰ ὅμως, ἅμα ἔβλεπε τὴν κουτοπονηρία καὶ τὴν ὑποκρισία νὰ αὐθαδιάζῃ, τότε ἦταν ὁρμητι-

κός, ἦταν ἀκράτητος, ἦταν ἀληθινὰ ἀδυσώπητος ! Ποτὲ δὲ συνθηκολογοῦσε μὲ τὴν κακία !

·Ο Χρυσόστομος

·Η αὐστηρότητα τῆς ἠθικῆς, ποὺ ἀπαιτοῦ-
σε ἀπ' ὅλους τοὺς
·Η Ἀλήθεια πικραίνει. Χριστιανοὺς δ

Χρυσόστομος καὶ τὸ πύρινο μαστίγωμα, ποὺ ἀκολουθοῦσε κάθε παρεκτροπὴ, ἐδημιούργησαν καὶ τάξη δυσαρεστημένων, μ' ἀρχηγό της τὴν Αὐτοκράτειρα *Εὐδοξία*, ποὺ τὴν κατηγόρησε ὁ Χρυσόστομος μ' ἀσυνήθιστη αὐστηρότητα, ὡς ὑπεύθυνη γιὰ τὶς ἀσωτεῖες καὶ τὶς παραλυσίες τῆς *Αὐλῆς* ! ..

Μιὰ τέτοια ἔχτρα, μὲ παντοδύναμο ἀρχηγό, ἔφερε τὸ κακὸ της ἀποτέλεσμα. Ὁ Χρυσόστομος ἐξωρίστηκε ! Στὴν εἶδηση αὐτὴ ὁ λαὸς γίνηκε ἔξω φρενῶν· ἐστασίασε, ἔκαμε ταραχές, ἐπροχώρησε ὥς τ' ἀνάκτορα κι ἐζήτησε τὴν ἀνάκληση τῆς διαταγῆς ! Ἡ *Αὐλὴ* ἔντρομη ἀναγκάστηκε ν' ἀνακαλέσῃ τὴ διαταγὴν. Μὰ ὁ Ἰωάννης δὲν ὑποχώρησε. Σ' ἓνα καυστικὸ του λόγου ἄρχισε μὲ τὶς λέξεις « πάλι ἡ Ἡρωδιάδα μαίνεται, πάλι ταράζεται, πάλι ζητάει σὲ πιάτο τὴν κεφαλὴ τοῦ Ἰωάννη »· κι ἐννοοῦσε μ' αὐτά, πῶς ἡ Αὐτοκράτειρα ζήτησε νέα εὐκαιρία νὰ τὸν ἐξορίσῃ... Κι... ἀλήθεια σὲ λίγο... νύχτα (παραμονὴ τοῦ Πάσχα, 404 μ. Χ.) τὸν ἄρπαξαν ἀπ' τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἐξώρισαν στὸν *Κακουσό* ⁽¹⁾. Ἐβδομήντα

(1) Ἐρημὸ μέρος τῆς Ἀρμενίας πλησίον τοῦ ὄρους *Ταῦρο*.

μέρες πορεία ἔκαμε νὰ φτάσῃ ἐκεῖ, καὶ σ' ἐποχὴ ὑπερβολικῆς ζέστης ἔφτασε ὁμως! Ἀργότερα τὸν ἔστειλαν σὲ χειρότερο μέρος τοῦ Πόντου, μὰ πέθανε στὴ μέση τὸ δρόμο (1) ἀπὸ τῆς μεγάλης ταλαιπωρίας καὶ τῆς τρομερῆς κακουχίας (407 μ. Χ.) σὲ ἡλικία 60 χρόνων.

Ὁ Χρυσόστομος ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα· λόγους, ἐπιστολές, ἐρμηνεῖες τῆς Γραφῆς καὶ ἄλλες πραγματείες.

Τὸν παραβάλλουν μὲ τοὺς μεγαλύτερους ρήτορες τοῦ κόσμου· τὸν θεωροῦν ἰσάξιο μὲ τὸ Δημοσθένη καὶ
Ἡ κρίσις τῆς Ἱστορίας γιὰ μὲ ἄλλους ξένους μεγάλους ρήτορες.
τὸ Χρυσόστομο.

Ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους Ἐκκλησιαστικούς Πατέρες κατέχει περίελεπτη θέση καὶ εἶναι ὁ μέγιστος ἀπ' τοὺς φωστῆρες τῆς Θρησκείας μας.

Ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴ μνήμη του στῆς 13 Νοεμβρίου (θάνατος) καὶ στῆς 27 Ἰανουαρίου (ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου του στὴν Κωνσταντινούπολη).

Τότε ψάλλεται τὸ ἀπολυτίκιο :

«*Ἡ τοῦ στόματός σου καθάπερ χρυσὸς ἐκλάμπασα χάρις τὴν Οἰκουμένην ἐφώτισεν, ἀφιλαργυρίας τῷ κόσμῳ θησαυροὺς ἐναπέθετο· τὸ ὕψος ἡμῖν τῆς ταπεινοφροσύνης ὑπέδειξεν. Ἀλλὰ σοῖς λόγοις παιδεύων, Πάτερ Ἰωάννη Χρυσόστομε, πρέσβευε τῷ Λόγῳ Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν*».(2)

(1) Κόμμανα-Πόντου.

(2) Δηλ. Ἡ Χάρη, ποὺ ἔλαμψε σὰν χρυσὸς ἀπ' τὸ στόμα σου, ἐφώτισε τὴν Οἰκουμένην, ἐδίδαξε τί θησαυροὶ εἶναι ἡ ἀφιλαργυρία· μᾶς ἐδειξε τὸ ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης. Ἀλλὰ Πάτερ Ἰωάννη Χρυσόστομε, ποὺ διδάσκεις μὲ τοὺς λόγους σου, παρακαλεῖ τὸ Χριστό, τὸν Γιό τοῦ Θεοῦ νὰ σωθοῦν οἱ ψυχές μας.

Ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία μας, παρεκτὸς ἀπ' τὴς ἰδιαί-

Ἑξαιρητικῆς Τιμῇ στοὺς ἑξαι-
ρητικούς Ἱεράρχες.

τερες τιμές, ποὺ κάνει στοὺς Μεγάλους
Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἔχει ὀρισμένη
καὶ μεγάλῃ γιορτῇ, ποὺ πανηγυρίζει

κοινά, τὴν ἑνδοξὴ μνήμην τῶν τριῶν Μεγάλων τῆς Ἱεραρχῶν καὶ Οἰ-
κουμενικῶν διδασκάλων· τοῦ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, τοῦ Γρηγορίου
τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, στὶς 30 Ἰανουαρίου.

Τότε φάλλεται τὸ ἀπολυτίκιο :

«Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου Θεότητος,
τοὺς τὴν Οἰκουμένην ἀκτίσι δογμάτων Θείων πυρσεύσαντας,
τοὺς μελιρρύντους ποταμοὺς τῆς σοφίας, τοὺς τὴν κτίσιν πᾶσαν
Θεογνωσίας νάμασι καταρδεύσαντας, Βασίλειον τὸν Μέγαν
καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, σὺν τῷ κλεινῷ Ἰωάννῃ, τῷ τὴν
γλῶτταν χρυσορρήμονι, πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἔρασταί,
συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν. Αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι ὑπὲρ
ἡμῶν ἀεὶ προσβέουσιν» ⁽¹⁾ ⁽²⁾.

(1) Δηλ. Ἄς συνέλθουμε ὅλοι, ὅσοι ἀγαπήμας τοὺς λόγους τους, νὰ τιμήσουμε, μὲ ὕμνους
τὸ Μέγα Βασίλειο, τὸ Θεολόγο Γρηγόριο καὶ τὸν ἑνδοξὸ Ἰωάννη, ποὺ ἔτρεχε χρυσάφι
ἀπ' τὴ γλῶσσα του γιὰτ' αὐτοὶ εἶναι οἱ τρεῖς μέγιστοι φωστῆρες τῆς Τρισηλίου (τρεῖς
ἡλιοι—Πατήρ—Υἱός—Ἅγιο Πνεῦμα) Θεότητας, ποὺ φωτίσαν τὴν Οἰκουμένην μ' ἀκτίνες Θεϊ-
κῶν διδασκαλιῶν· ἦταν ποταμοὶ τῆς σοφίας, ποὺ ἔτρεχαν μέλι καὶ ἐπότισαν καλὰ ὅλη τὴ φύση
μὲ τὰ ἅγια νερά τῆς Θεογνωσίας. Αὐτοὶ πάντα παρακαλοῦν τὴν Ἁγία Τριάδα γιὰ μᾶς.

(2) Ἄλλοι σπουδαῖοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἦταν :

Ἑλληνες : ὁ Κλήμης - ὁ Ὠριγένης - ὁ ἱστορικός Εὐσέβιος - ὁ Κύριλλος κ. ἄ.

Λατῖνοι : ὁ Αὐγουστῖνος - ὁ Τερτυλλιανός - ὁ Νεκτάριος - ὁ Ἱερώνυμος - ὁ Ἀμβρό-
σιος κ. ἄ.

§ 23. Ο ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο Α΄. ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτη ἤρθαν στὴν ἀρχὴ ἄλλοι
 Ποία ἦταν ἡ κατὰσαση
 τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀυτοκράτορες· ποὺ ὑποστήριζαν τοὺς
 αἵρετικοὺς καὶ πρὸ πάντων τοὺς Ἀρει-
 νιστές· μὰ κανέννας δὲν ἐτόλμησε νὰ πολεμήσῃ τὸ Χριστιανισμό.

Στὰ 380 περίπου γίνηκε αὐτοκράτορας ὁ Θεοδόσιος ὁ Α΄. Αὐτὸς
 ἤρρε σὲ δύσκολη θέσῃ τὴν κατάστασιν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς Χρι-
 στιανωσύνης γενικά. Οἱ Ἐθνικοὶ πῆραν θάρρος ἀπ' τὴς ἔριδες τῶν Χρι-
 στιανῶν καὶ ἦταν δυνατοὶ καὶ βίαιοι. Στὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Ἀρει-
 νιστὲς εἶχαν παρμένους ὅλες τὴς ἐκκλησίας· σ' ὅλην τὴν Αὐτοκρατορίαν
 50 ἐκκλησιαστικά χρόνια οἱ ἔριδες εἶχαν χωρισμένους τοὺς Χριστιανούς
 σ' ἐχτρικὰς ὁμάδας καὶ τάραζαν τὴς συνειδήσεις τοὺς καὶ ἀπειλοῦσαν
 τὴν ἐνότητά τοῦ Κράτους.

Ὁ Θεοδόσιος ἐσκέφτηκε καὶ ἀποφάσισε νὰ βάλῃ τέρμα στὴν ἀξιο-
 θρήνητὴ αὐτὴν κατάστασιν. Μὲ ἓνα ἱστο-
 ρικὸν Αὐτοκρατορικὸν διάταγμα του,
 αὐστηρότητα τὴν Ὁρθοδοξίαν.
 ὥρισεν αὐτὰ περίπου :

«Ὅλοι οἱ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἔχοντος χρέος νὰ εἶναι πιστοὶ στὴν Ὁρθοδο-
 ξίαν· ὅλοι ὅσοι προσεβύοντο ἀντίθετα εἶναι τυφλοὶ καὶ μωροὶ καὶ στιγμα-
 τίζονται μὲ τὸ μυσταρὸν ὄνομα τοῦ αἵρετικοῦ· τοὺς ἀπαγορεύεται νὰ
 ὁνομάζωσιν τὴς συγκεντρώσεις τοὺς ἐκκλησίας· αὐτοί, χωριστὰ ἀπ' τὴ
 θεῖαν δίκην, ποὺ τοὺς περιμένει, θὰ ὑποβληθῶσιν καὶ σὲ αὐστηρὰς τιμω-
 ρίες, τὴς ὁποίας θὰ κρίνῃ εὐλόγητα νὰ τοὺς ἐπιβίβῃ ἡ Πολιτεία, μὲ τὴν
 ὁδηγίαν τῆς Θεῆς Πρόνοιας».

Τὸ διάταγμα αὐτὸ τὸ ἀκολούθησαν ἄλλα αὐστηρότερα. Ἀφαιρέθη-
 καν ἀπ' τοὺς Ἐθνικοὺς καὶ αἵρετικοὺς τὰ πολιτικά τοὺς δικαιώματα·
 δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτουν τὴς περιουσίας τοὺς. Κατάργησεν
 τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας· ἀπαγόρευσε τὴς θυσιὰς· ὥρισεν ποινὴν θανά-
 του σ' ἐκαίνους, ποὺ φανερὰ ἢ κρυφὰ λάτρευαν τὰ εἰδῶλα. Ἡ εἰδωλο-

λατρεία ἦταν ἔγκλημα ! Πολλοὶ εἰδωλολάτρεις ἐξωρίστηκαν κι ἄρκετοὶ τιμωρήθηκαν μὲ θάνατο !.

Τότε ὁ φανατισμένος ὄχλος ἐφερνότῃν αὐστηρότερος κι ἀπ' τὰ
 Ἀυτοκρατορικὰ διατάγματα. Μπρὸς στὰ
 Ἄδικαιολόγητες καταστροφές. μάτια τῶν Ἀρχῶν κατάστρεφαν τοὺς
 ἀρχαίους ναοὺς κι ἔσπαζαν τὰ κειμήλια τῆς τέχνης Μάταιες ἦταν εἰ
 διαμαρτυρίαι τῶν Ἑθνικῶν ! Μάταια ὁ περιώνυμος σοφιστὴς Λιβάνιος
 ἔγραφε σ' ἀναφορὰς τοῦ πρὸς τὸ Θεοδοσίῳ, πὼς «οἱ Χριστιανοὶ προ-
 χοροῦν σὰν δομητικοὶ χεῖμαρροι καὶ παρασέρονται καὶ καταστρέφουν
 τὰ πάντα».

Καταστράφηκαν τότε ἀμέτρητα καλλιτεχνικὰ ἀριστουργήματα τῆς
 ἀρχαίας ἐποχῆς, ὅχι μόνο στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὴ Συρία καὶ στὴν
 Αἴγυπτο. Στὴν Ἀλεξάνδρεια κήκε δόλοτελα τὸ Σεραπίεο, ἓνας σπου-
 δαῖος ναὸς τοῦ Σεράπιδος (¹).

Ἔτσι στὴν ἐποχὴ τοῦ Θεοδοσίου θριάμβεψε ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ
 τῆς εἰδωλολατρείας· καὶ μέσα στὸ Χριστιανισμὸ πάλι, θριάμβεψε ἡ
 Ὁρθοδοξία κατὰ τῶν αἵρετικῶν.

Αὐτὰ εἶναι ἀλήθειαι· μὰ οἱ παρεκτροπὲς μένουν παρεκτροπὲς καὶ
 στιγματίζονται πάντα, κι ἀπ' τὴν ἐποχὴ, ποὺ γίνονται, κι ἀπ' τὴν
 ἱστορίαν. Οὔτε ἐπιδοκίμασε, οὔτε θὰ ἐπιδοκιμάσῃ ποτὲ κανένας τὴν κα-
 ταστροφή, ποὺ γίνηκε σι' ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας τέχνης· κανέ-
 νας δὲν ἐπαινεῖ διωγμοὺς κατὰ τῶν ἀλλοδόξων. Ὁ Θεάνθρωπος Χριστὸς
 τὴν ὁμόνοια, τὴν ἀγάπην, τὴν πειθὴ ἔβαλε θεμέλιο καὶ μέσο γιὰ τὴν
 ἰδρυση καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Θρησκείας του, ὅχι τοὺς διωγμοὺς.

Καὶ στὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη εὐρέθηκαν Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ
 στιγμάτισαν τὴ βιαιότητα τῆς Πολιτείας καὶ τὶς παρεκτροπὲς τοῦ
 ὄχλου. Εὐρέθηκαν ἄξιοι κληρικοί, ποὺ ἀποδοκίμασαν πολὺ θαρραλέα

(¹) Θεοὺ τῶν ἀρχαίων Βαβυλωνίων. Σέραπης=βασιλεὺς τῶν Ὀκεανῶν.

τὴν ὁρμή, πὺν ἔδειχνε ὁ Αὐτοκράτορας γιὰ νὰ ἐξαλείψῃ βίαια τὴν εἰδωλολατρεία. Μὰ ἦταν οἱ λιγώτεροι. Κανέναν δὲν τοὺς ἄκουε.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Θεοδοσίου Α' τοῦ Μεγάλου τὸ ἀκολούθησαν, αὐστηρότατα μάλιστα, οἱ διάδοχοί του· κι ἔτσι ἡ εἰδωλολατρεία καταργήθηκε τελειωτικὰ στὸ Βυζαντιανὸ Κράτος.

§ 23. Ο ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ

Στὰ 527 μ. Χ. γίνηκε Αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντιανοῦ Κράτους ὁ

Ἰουστινιανὸς ὁ Α'. Αὐτὸς ἦταν ἀναθρεμμένος μὲ τὴ μεγάλη ἐπιμέλεια τοῦ θεοῦ τοῦ Ἰουστίνου. Εἶχε μεγάλη μόρ-

φωση· τὸν ἐχαραχτήριζε σκέψη πολλή, μετριοπάθεια κι ἐργατικότητα πολλή· πολλές φορὲς τὸν ἀρκοῦσε μιᾶς ὥρας ὕπνος, κι ὅλη τὴν ἄλλη νύχτα τὴν ἐπερνοῦσε μ' ἀτέλειωτες μελέτες. Ἐπρόσεχε νὰ διαλέγῃ πάντα ἄξιους στρατηγούς καὶ πολιτικούς συνεργάτες· κι ἔτσι κατώρθωσε νὰ δοξάσῃ τὸ Κράτος του! Ἡ πολιτικὴ ἱστορία ἔχει ἀφιερωμένες πολλές τῆς σελίδες γιὰ τὰ ἐνδοξα κατορθώματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Καὶ γιὰ τὴν ἐξάπλωση καὶ τὴ στερέωση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔκαμε πάρα πολλὰ ὁ Ἰουστινιανός.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἦταν ἀκόμη τελειωτικὰ σθεσμένη ἡ εἰδωλολατρεία. Σὲ πολλὰ μέρη οἱ εἰδωλολάτρες ἐσήκωσαν ἀγέρωχο τὸ

κεφάλι τους καὶ ὑπόσκαφταν μὲ κάθε τρόπο τὰ θεμέλια τῆς νέας Θρησκείας. Στὴν Ἀλεξάνδρεια μιὰ περίφημη σχολὴ τῆς εὐρισκόταν ἀκόμη σ' ἀκμὴ κι ἐργάζεσταν μὲ δραστηριότητα κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Σπουδαία σχολὴ ἦταν καὶ στὰς Ἀθήνας, ἡ περίφημη νεοπλατωνικὴ Ἀκαδημία. Οἱ φιλόσοφοι τῶν σχολῶν

αὐτῶν δὲ χτυποῦσαν κατὰ πρόσωπο τῇ νέᾳ θρησκείᾳ, γιατί τόβλεπαν καθαρά, πὼς ματαιοπονοῦσαν, μὰ προσπαθοῦσαν μὲ κάθε τρόπο καὶ μὲ διάφορες ἐρμηνεῖες νὰ ὑπονομέψουν τὰ δόγματα τῆς Χριστιανικῆς

Ὁ Ἰουστινιανὸς

Θρησκείας. Καὶ ἡ ἐπίθεσις αὐτή, ἡ πλάγια καὶ ἀνύποπτη, ἦταν πρὸ ἐπικίνδυνη.

Ὁ Ἰουστινιανὸς λοιπὸν ἀμέσως, ἀπ' τὴν ἀρχὴν τῆς Αὐτοκρατορίας του, ἀνανέωσε ὅλους τοὺς παλαιότερους νόμους κατὰ τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν· τοὺς ἔκαμε πρὸ ἀυστηροῦς καὶ ὥρισε μάλιστα καὶ

ποινή θανάτου γιά τοὺς παραβάτες ! καὶ γιά κείνους, ποὺ ἀρνιόντουσαν νὰ βαφτιστοῦν. Κ' ἔπειτα ἔκλεισε μὲ νόμο ὅλες τὶς σχολές τῶν ἐθνικῶν. Αὐτὸ ἦταν τὸ τελειωτικὸ χτύπημα κατὰ τῶν ἐθνικῶν! Ἡ ἐθνικὴ θρησκεία ἄρχισε νὰ καταπέφτη καὶ νὰ σβήνῃ ὁριστικά.

Κανένας δὲν ἐπιδοκίμασε τὶς βίαιες αὐτὲς ἐνέργειες τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ εἰδωλολατρεία θάρσυνε, ἀργότερα ἴσως, μὰ ὁριστικά, μὲ τὴ φωτισμένη διδασκαλία. Σὲ καμμιά περίσταση δὲ στάθηκε τὸ σκοτάδι μπρὸς στὸ φῶς. Κάθε ἀλήθεια καὶ κάθε ἀλλαγὴ γίνεται πιστευτὴ κι ἐδραιώνεται μόνο μὲ τὴ διδασκαλία, μόνο μὲ τὴ φωτισμένη ἀνάπτυξη. Ἡ ἱστορία βεβαιώνει, πῶς τὸ κάθε τι, ποὺ ἐπιβλήθηκε μὲ τὴ βία δὲν κράτησε πολὺ καιρό. Καὶ στὴν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἔπαιξαν σπουδαῖο ρόλο οἱ βιαιότητες. Ἡ πίστις, τὸ φῶς καὶ ἡ ἀλήθεια ἀνώρθωσαν τὸν κόσμον καὶ τοῦ γινώρισαν τὸν Ἀληθινὸ Θεὸ καὶ τὸν τρόπο τῆς λατρείας Του.

Ὁ Ἰουστινιανὸς κι ἀπὸ ὑπερβολικὴ εὐσέβεια, μὰ καὶ γιά δεῖγμα καὶ σύμβολο τοῦ θριάμβου τῆς νέας πίστεως κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ τῶν αἵρετικῶν, ἔχτισε τὸν περίφημον ναὸ τῆς

«Τὸ ἀριστούργημα τῶν αἰώνων»
ἔργο τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Σοφίας τοῦ Θεοῦ (δηλ. τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ).

Ναὸ μὲ τὴν ἴδια ἀφιέρωση ἱδρυσε γιά πρώτη φορά, καθὼς εἶδαμε, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

Τὸν ἴδιο Ναὸ τὸν ἔκαμε εὐρυχωρότερο ὁ γιὸς του αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνος. Στὴν ἐξορία τοῦ Χρυσοστόμου καταστράφηκε ἀπὸ πυρκαϊὰ καὶ διωρθώθηκε. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔπαθε τελειωτικὴ καταστροφή ἀπὸ πυρκαϊὰ κατὰ τὴ «Στάση τοῦ Νίκα».

Ἀμέσως, ἅμα ἡρῶχασε ὁ Ἰουστινιανός, ἐθεμελίωσε τὸ νέο χτίριο μὲ σχέδιο πολὺ μεγαλοπρεπέστερο. Δυὸ λογιώτατοι μηχανικοὶ Μικρασιάτες, ὁ Ἀνθέμιος κι ὁ Ἰσιδώρος, ἔκαμαν τὸ σχέδιο καὶ παρακολουθοῦσαν τὴν ἐκτέλεση. Γύρω τοὺς εἶχαν 100 τεχνίτες καὶ καθένας

ἀπ' αὐτοὺς εἶχε 100 ἐργάτες ! Ὁ ἴδιος δ' Ἰουστινιανὸς εἶχε καὶ τὴν ἀνώτερη ἐπίβλεψη καὶ παράλληλα ἐργαζόταν ἀκούραστα γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν τὰ κατάλληλα ὕλικά καὶ νὰ οἰκονομηθῇ τὸ πολὺ χρήμα, ποὺ χρειαζόταν. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ Κράτους καὶ τῆς Οἰκουμένης ζητήθηκαν τὰ πιὸ πολυτίμα καὶ τὰ πιὸ ὠραῖα μάρμαρα. Καὶ πολλὰ ἄλλα ἔξοχα ἔργα, ἀπὸ ἀρχαίους ἐθνικοὺς ναοὺς, μετακομίστηκαν ἐκεῖ, γιὰ νὰ στολίζουν παντοτεινὰ τὸ μοναδικὸ ναὸ τῆς νέας θρησκείας.

10.000 ἐργάτες ἐργάζονταν ἐπὶ ἑξὶ χρόνια σχεδόν· κι ἐξωδεύτηκαν 300.000.000 δραχμές. Χρυσάφι καὶ διαμάντια κι ὅ,τι πολυτιμότερο ἦταν γνωστὸ, χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὸ στολισμὸ τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ ἔργου. Στὸ μέσο τῆς αὐλῆς ἦταν ὁμορφὴ βρύση, σὰ φιᾶλη, μὲ τὴν καρκινική (!) ἐπιγραφή: ΝΥΨ'ΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΥΨ'ΙΝ, ποὺ λέει τὸ ἴδιο, ἂν τὴ διαβάσῃ κανεὶς ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἢ κι ἀπ' τὸ τέλος.

Ἡ Ἀγία Σοφία εἶναι μεγάλο ὀρθογώνιο οἰκοδόμημα (78,16 X 71,82 μ. μὲ 100 παράθυρα).

Φῶς, ἐλαφρότητα κι ἁρμονία εἶναι τὰ τρία ἀπ' τὰ μεγαλύτερα προσόντα τοῦ ἔργου αὐτοῦ, τοῦ μοναδικοῦ στὸν κόσμον !

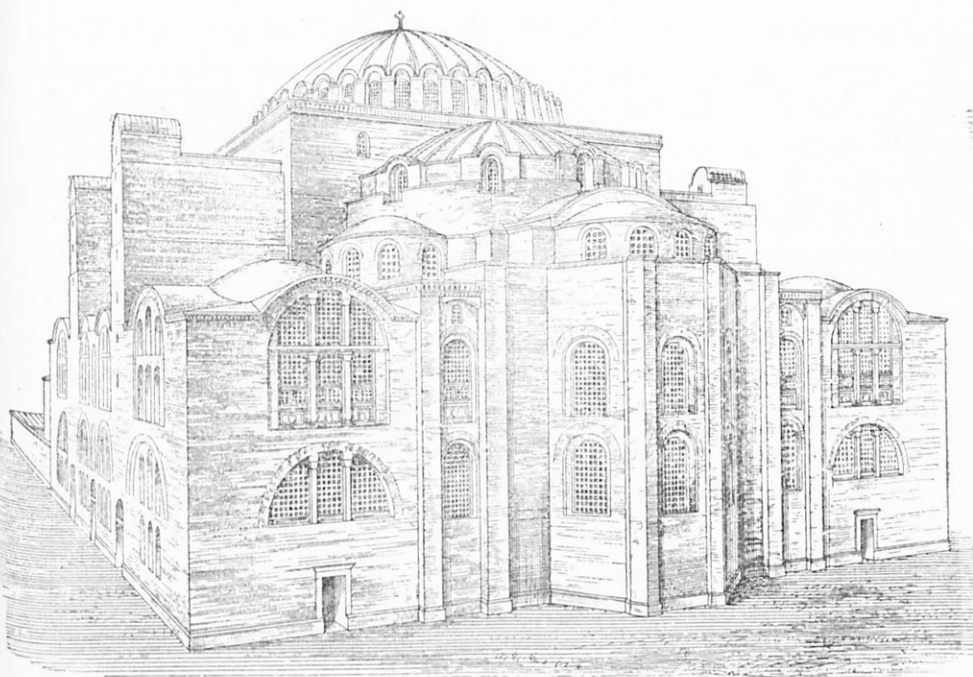
Πολλοὶ εἶπαν, πὼς «μὲ σχέδιο καὶ μὲ δύναμη θεϊκὴ τοιρεύτηκε αὐτὸ τὸ ἔργο!».

Ἦταν ἄφταστη ἡ εὐτυχία τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἅμα γίνηκαν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀριστουργηματικοῦ αὐτοῦ ἔργου· προχώρησε πρῶτος ὥς τὸν ἄμβωνα, σήκωσε τὰ χέρια του στὸ Θεό, τὸν εὐχαρίστησε, ποὺ τὸν ἀξίωσε νὰ φέρῃ σὲ τέλος τέτοιον ἔργο ! κι ἀπ' τὴν ἄμετρή ἀγαλλίασὴ του φώναξε «νερίκηκά σε, Σολομών» !.. (μ' αὐτὸ ἐννοοῦσε, πὼς ἔχτισε ὠραιότερο ναὸ ἀπ' τὸ Σολομῶντα).

Καὶ ἦταν ὁ ναὸς αὐτὸς ἡ κιβωτὸ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας ὥς τὰ 1453. Στὴν ἐποχὴ ἐκείνη, μιὰν ἀπαίσια ἡμέρα... διακόπηκε ἡ λειτουργία !

(!) Καρκίνος=κάθουρας.

*Η Ἁγιά-Σοφιά (Ἰουστινιανού).

Δέκα πέντε γενιές, ἀπὸ τότε ὡς τώρα, ἀκοῦμε ἀδιάκοπα τό :

« Πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς πάλι δικὰ μας θᾶναι,
πάλι θὰ γενῇ δικιά μας ἡ μεγάλη Ἐκκλησιά μας ! ».

§ 24. Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΙ Ο ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ
Η ΥΨΩΣΗ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Ἀπὸ τὰ 610—630 ἦταν Αὐτοκράτορας ὁ Ἡράκλειος, ποὺ δόξασε

Ἡ συνδρομὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐλάμπρυνε τὸ Κράτος του, πλείότερο
ὀπλίζει τὸν Ἡράκλειο καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλον.
τὸν ὀδηγεῖ στοὺς δόξαι.

Ὁ Ἡράκλειος ἦταν ἀπ' τὴν Καππαδοκίαν· γίνηκε Αὐτοκράτορας σὲ ἡλικία 36 χρόνων καὶ ἔμεινε 30 ἐλόκληρα χρόνια στὸ θρόνο. Ἄμα γίνηκε Αὐτοκράτορας ἤρρε τὸ Κράτος σὲ κακὴ κατάστασι. Οἱ ἀτέλειωτοι πόλεμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ οἱ ἀλύπητες δαπάνες του γιὰ τὰ διάφορα ἔργα ἔφεραν τὴν κρατικὴ μηχανὴ σὲ δύσκολη θέσι. Οἱ διάδοχοί του, ἄνθρωποι ἀνίκανοι καὶ γενικὰ ἀνάξιοι, ἄφηκαν τὴν κατάστασι νὰ χειροτερέψῃ. Οἱ διάφοροι ἐχτροὶ τοῦ Κράτους ἐσῆκωσαν κεφάλι.

Οἱ Πέρσες προχωροῦσαν καὶ ἔπαιρναν στὴν κατοχὴ τους, τὴ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, τὶς ἐπαρχίες τῆς Ἀσίας. Πῆραν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἄρπαξαν τὸν Τίμιον Σταυρὸ καὶ προχωροῦσαν!

Ἐφτάσαν στὴ Χαλκηδὸνα, στὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως! Τί νὰ κάμῃ ὁ Ἡράκλειος; Οὔτε στρατὸ ἀξιόμαχο εἶχε, οὔτε ναυτικόν!

Ὁ Πατριάρχης Σέργιος ἐβόηθησε τὸν Αὐτοκράτορα ἐλόφυχα. Οἱ ἠθασυροὶ τῆς Ἀγία-Σοφίας παραδόθηκαν στὰ χέρια τοῦ Ἡρακλείου, γιὰ τὶς ἐπείγουσες ἀνάγκες τοῦ Κράτους, γιὰ τὴ διοργάνωσι καὶ τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου.

Ὁ Ἡράκλειος κατάβαλε ἀπεγνωσμένες προσπάθειες ν' ἀνταποκριθῇ στὶς κρίσιμες καὶ ἱστορικὲς αὐτὲς στιγμές! Ἐτοίμασε στρατὸ καὶ στόλον· διακήρυξε, πὼς ἡ ἐκστρατεία εἶχε τὸν ἱερὸ σκοπὸ, ν' ἀπολευθερώσῃ τὸν Τίμιον Σταυρὸ ἀπ' τὰ χέρια τῶν βαρβάρων! Ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ στρατοῦ του, μὲ τὴ στολὴ τῆς ἐκστρατείας καὶ μὲ τὰ μαῦρα πέ-

διλα τοῦ στρατιώτου, ἐπῆγε στήν Ἀγία-Σοφιά, ἐπικαλέστηκε τὴ βοή-
θεια τοῦ Θεοῦ, ἐπῆρε στὰ χέρια του τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας καί...
μὲ τίς εὐχὲς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τίς ἐπευφημίες καὶ τίς δεήσεις τοῦ
κόσμου, ἐπιβιβάστηκε στὰ πλοῖα, ἀφήνοντας τὴν τύχη τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως στήν προστασία τῆς Παναγίας καὶ στὰ χέρια τοῦ Πα-
τριάρχου Σέργιου καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ Βώνου.

Ἀποβιβάστηκε στήν Ἀσία καὶ προχώρησε στήν Περσία νικητής.
Οἱ Πέρσες ἤρθαν τώρα καῖνοι σὲ δύσκολη θέση: Ἀπειλοῦσαν τὴν
Κωνσταντινούπολη, μὰ ἡ πατρίδα τους πίσω ἀφανίζεταν! Τί νὰ κά-
μουν; Συνεννοήθηκαν μὲ τοὺς Ἀβαρους, ἄλλους βάρβαρους, ποὺ εἶχαν
καταμείνει στὴ σημερινὴ Ρουμανία.

Ἐχτροὶ ἐνωμένοι, οἱ Ἀβαροι ἀπὸ Βορρᾶ καὶ οἱ Πέρσες ἀπὸ τῆ
Χαλκηδὸνα, πολιορκοῦν καὶ σφίγγουν ἀσφυχτικὰ τὴν Κωνσταντινού-
πολη.

Οἱ γεναῖοι ἀρχηγοὶ Σέργιος καὶ Βώνος ἐμψυχώνουν τὸ λαὸ κι ἀνα-
θέτουν στήν Προστασία τῆς Θεοτόκου
τὴ σωτηρία τῆς Πόλεως ἀπ' τοὺς ὑπέρ-
τατους κινδύνους!

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ
τῇ νικητήριᾳ».

Ὁ λαὸς ἐργάζεται ἐντατικὰ καὶ προσεύχεται ἀδιάκοπα· οἱ ἐκκλη-
σίες δὲν παύουν τίς δεήσεις στήν Παναγία! Ὁ λίγος στρατὸς κι ὁ μι-
κρὸς στόλος κάνουν θαύματα! καὶ οἱ ἐχτροὶ...ἀφήνουν ἥρουχη τὴν Πόλη!

Ὅλη ἡ Πόλη, ποὺ λυτρώθηκε ἀπ' τάνυπολόγιστα δεινὰ, συγκεν-
τρώθηκε τὴν ἴδια νύχτα τοῦ λυτρωμοῦ στὸ ναὸ τῆς Θεοτόκου! κι ὅλη
ὁρθὴ ἀπόδωκε, μὲ ὕμνους καὶ μ' ἐγκώμια, τὰ εὐχαριστήρια στήν ἀκα-
ταμάχητη, στήν ὑπέροχο στρατηγὸ, στὴ Νύμφη τὴν ἀνύμφευτη!...

Ὁ Ὕμνος αὐτὸς, ποὺ φανερώνει τὴν ἀληθομένητη εὐγνωμοσύνη,
ὠνομάστηκε Ἀκώθιστος Ὕμνος.

Στὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἀκάθιστου Ὑμνου μνημονεύονται καὶ δυὸ ἄλλες πολιορκίαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπ' τοὺς Ἀραβες. Ἀργότερα πλουτίστηκε ὁ Ὑμνος μὲ τοὺς χαιρετισμοὺς τῆς *Παναγίας*. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 τροπάρια (Α - Ω) καὶ ψάλλεται ἀδιάκοπα ἀπὸ τότε ὡς σήμερ, στὶς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας (τὶς τέσσαρες πρῶτες Παρασκευὰς τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς ψάλλουν ἀπὸ 6 τροπάρια, Α-Ζ, Η-Μ, Ν Σ, Τ-Ω καὶ τὴν πέμπτη Παρασκευὴ γίνεται ἐπανάληψη ὅλης τῆς Ἀκολουθίας).

Εἶναι ωραιότατο τὸ τροπάριον, ποὺ ψάλλεται τὶς ἡμέρας ἐκεῖνες :

*«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν, εὐχαριστήρια
ἀναγράφω Σοι ἡ πόλις Σου, Θεοτόκε.
Ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ Κράτος ἀπροσμάχητον,
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω Σοι, Χαῖρε Νύμφη ἀνύμφευτε !»*

Ὁ Ἡράκλειος, ἔπειτα ἀπὸ πολέμους σκληροὺς καὶ ἀγῶνες αἱματηρούς, κατάρθαλε ἐριστικὰ καὶ τελειωτικὰ τοὺς Πέρσας, ἐλευθέρωσε ὅλες τὶς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους του καὶ ἐπῆρε τὸν Τίμιον Σταυρὸ ἀπ' τὰ χέρια τῶν Βαρβάρων.

Μὲ τὸ πολύτιμο αὐτὸ λάφυρον καὶ μ' ἄλλα ἀμέτρητα, ἀποθιβάστηκε στὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔλαμε μεγαλοπρεπέστατο *θρόνον* (1).

(1) Ἡ Ἱστορία μᾶς πληροφορεῖ πῶς γίνονταν οἱ *θρόνοι* τῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων :

«Ὁ Ἀυτοκράτορας ἔμπαινε στὴν Πόλιν ἀπὸ τῆς *Χρυσῆς Πύλης*, στεφανωμένος μὲ χρυσὸ στεφάνι καὶ ἔχοντας βασιλῆα καὶ ἀριστερὰ τὰ νικηφόρα στρατεύματά του μὲ τὶς ση-

Ἀργότερα στίς 14 Σεπτεμβρίου 614 ἔφερε τὸν Τίμιον Σταυρὸ στὴν Ἱερουσαλήμ· τὸν ὕψωσε ὁ ἴδιος στὸ Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸν τοποθέτησε στὴν πρώτη του θέση, μὲ πομπὲς καὶ μὲ τελετὲς μεγάλες.

Τῇ στιγμῇ αὐτῇ ὁ λαὸς ἔψαλλε :

*Σῶσον, Κύριε, τὸν λαὸν Σου
καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου,
νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος
καὶ τὸ Σὸν φυλάττων διὰ τοῦ Σταυροῦ Σου πολίτευμα»* ⁽¹⁾

Ἡ Ἐκκλησία μας γιορτιάζει τὴν ἡμέρα αὐτή.

μαῖες τοὺς καὶ μὲ τὰ *φλάμουλά* τοὺς· μπρὸς σέρνονταν τὰ λάφυρα καὶ ὠδηγοῦνταν οἱ αἰχμαλώτοι. Ἡ πομπή, περνώντας τὴ μεγάλη λεωφόρο — *τὴ Μέση* — τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ποῦ ἦταν καταστέλιση ἀπὸ μυρτιάς καὶ θάφνης καὶ εὐωδίαζε ἀπὸ ἀρώματα, κατάληγε στὴν Ἁγιά - Σοφιά. Ἐκεῖ ὁ Πατριάρχης μὲ τὸ χρυσοστόλιστο κλῆρο θυμιάζοντας, κατασπαζόταν τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὸν ὠδηγοῦσε στὸ Ναὸ. Ὁ Αὐτοκράτορας ἐθυμιάζε ὁ ἴδιος τὴν Ἁγία Τράπεζα, φάλλοντας μαζὶ μὲ τὸ λαὸ καὶ μὲ τὸν κλῆρο τό : *Σῶσον Κύριε τὸν λαὸν Σου* κλπ.».

(1) Σῶσε, Κύριε, τὸ λαὸ σου καὶ εὐλόγησέ τον, χαρίζοντας νίκας στοὺς βασιλεῖς κατὰ τὸν βαρβάρων καὶ φυλάττοντας τὴν πολιτεία Σου μὲ τὸ Σταυρὸ Σου.

ΟΙ ΑΣΚΗΤΑΙ

§ 25. ΑΣΚΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

“Ὡς τὰ χρόνια τῶν διωγμῶν καὶ τῶν αἰρέσεων οἱ Χριστιανοὶ διατη-
Αἰτίες, ποὺ ὠδήγησαν στὸν ροῦσαν τ'ε ἀδερφικὲς σχέσεις, ποὺ εἶχαν
ἀσκητισμὸ καὶ στὸ μοναχικὸ βίον. μαζί τους κατὰ τὰ Ἀποστολικά χρο-
νια. Οἱ σχέσεις αὐτὲς προκαλοῦσαν κατάπληξη στοὺς ἐθνικοὺς.

Πολλοὶ σπουδαῖοι ἐθνικοὶ τοὺς κατηγοροῦσαν γιὰ τὴν ἀθωότητά
τους· τοὺς εὕρισκαν τόσο ἀπονήρευτους, ποὺ τοὺς ἔλεγαν κουτούς· ἄλλοι
ἔλεγαν: «μὰ τί εἶδους ἄνθρωποι εἶναι αὐτοί, ποὺ ἀγαπιῶνται καὶ δίχως
νὰ γνωριστοῦν, παρὰ μόνο γιὰ τὸ λόγο, πὼς εἶναι Χριστιανοί;»

Σ' ἄλλους ἔκανε ἐντύπωση ἡ προθυμία, ποὺ χαρυχτήριζε τοὺς Χριστια-
νοὺς νὰ θυσιάζονται ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλον· ἄλλοι ὠμολογοῦσαν πὼς «ὁὐκ
ἔμεινε ἔθνος, ὅσο βάρβαρο κι ἄγριο κι ἂν ἦταν, ποὺ νὰ μὴν ἀπόβαλε
τὴν ἀπανθρωπία του καὶ νὰ μὴν ἡμέρωσε μὲ τὸ Χριστιανισμό».

Μὲ πόση ἀφωσίωση ἦταν δεμένοι στὴν πίστη τους οἱ Χριστιανοί! καὶ
μὲ πόση εὐχαρίστηση ἄπλωναν τὴν ἀγάπη τους καὶ στοὺς ἐθνικοὺς ἀκόμη!

Ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ περιφρόνηση γιὰ τὸ θάνατο μπρὸς στίς ἰδέες τους,
τοὺς ἀνάδειχναν ἀληθινούς σοφοὺς. Τὴν περηφάνεια καὶ τὴν ἀσωτεία
τῆς ζωῆς, ποὺ χαραχτήριζε τοὺς ἐθνικοὺς, τὴν ἀντικατάστησαν οἱ Χρι-
στιανοὶ μὲ τὴν πραότητα καὶ μὲ τὴν ταπεινωσύνην, μὲ τὰ αὐστηρά τους
ῥῆθι καὶ μὲ τὴν ἀπομάκρυνση ἀπ' τὴν ἀκολασία. Γενικά, στὴν ἐποχὴ
ἐκείνη, τοὺς χριστιανοὺς τοὺς εἶχε πιάσει πόθος ἀκράτητος γιὰ τὴν
ἄλλη ζωή!

Μὰ μὲ τὸν καιρὸ ἄλλαξαν τὰ πράγματα. Πολλοὶ ἐθνικοί, δίχως νὰ
γίνουν ὀριστικὰ Χριστιανοί, ἔμπαιναν στίς ἐκκλησίες τῶν Χριστιανῶν
κι ἄρχιζαν νὰ συντελοῦν στὴ χαλάρωση τῶν ἠθικῶν σχέσεων τῶν Χρι-
στιανῶν. Ὁ αὐστηρὸς καὶ καθαρὸς βίος τῶν Χριστιανῶν ἄρχισε μὲ τὸν

καιρὸ νὰ χάνεται! Οἱ αἰρέσεις ἔφεραν καὶ τοῦτο τὸ κακό· γέννησαν στὴν ψυχὴ τοῦ ἀμόρφωτου λαοῦ τὸ πάθος, τὴν περιφρόνηση στοὺς συνανθρώπους καὶ τὴν ὑποκρισία!

Ἀπ' τὶς ἀφορμὰς αὐτές, κατὰ τὰ χρόνια τοῦ 2ου καὶ 3ου αἰῶνα, πολλοὶ ἄνθρωποι, ἀηδιασμένοι κι' ἀπ' τὶς δυσκολίες, ποὺ ἀπαντοῦσαν γιὰ νὰ φτάσουν στὴν ἀπόλυτη ἰδέα τῆς Χριστιανικῆς τελειότητος, ἀπομακρύνθηκαν ἀπ' τὴν κοινωνία καὶ ἀρνήθηκαν κάθε ἀγαθό, ποὺ ἔφερνε ἡ κοινωνικὴ ζωὴ! Ἀποσύρθηκαν σὲ μέρη μακρυνὰ καὶ ἀπλησίαστα! καὶ ἐκεῖ ρίχτηκαν σ' ἀτέλειωτες προσευχές, σ' αὐστηρότατες νηστείες καὶ ἐγκράτειες, ζητώντας ἔτσι νὰ ὑψωθοῦνε στὸ Θεό! Αὐτοὶ ὠνομάστηκαν Ἀσκηταί. Καὶ κατὰ πρῶτο φάνηκαν στὴν Αἴγυπτο, ἔπειτα στὴ Συρία, στὴν Παλαιστίνη, στὴ Μ. Ἀσία, καὶ γενικὰ στὸ Βυζαντινὸ Κράτος· ἀργότερα ἐνώθηκαν σὲ μοναχικὰ τάγματα· τῇ ζωῇ τους τὴν ἐρρύθμισε ὁ Μέγας Βασίλειος μὲ τοὺς «ἀσκητικοὺς κανόνες του».

Πρῶτος ἀσκητὴς σπουδαῖος, ποὺ ἀποχώρησε σ' ἐρημικὰ μέρη ἦταν ὁ Παῦλος ἀπὸ τῆ Θηβαΐδα τῆς Αἰγύπτου.

Μαθητὴς τοῦ Παύλου ἦταν ὁ Ἀντώνιος, ὁ πατέρας τῆς ἀσκητικῆς καὶ μοναχικῆς ζωῆς. Γεννήθηκε στὴν

Ἄγιος Ἀντώνιος.

Αἴγυπτο κατὰ τὸ 250 μ. Χ. ἀπὸ πλού-

σια καὶ ἐνάρετη οἰκογένεια καὶ ἔζησε 100 χρόνια· ἐπούλησε τὴν περιουσία του, τὴν ἐμοίρωσε στοὺς φτωχοὺς καὶ ἀποσύρθηκε στὴν ἔρημο· πολλοὶ τὸν ἐπισκέφτηκαν καὶ ἄκουσαν τοὺς λόγους του. Γνώρισμα ἀληθινοῦ χριστιανοῦ θεωροῦσε τὴν ἀχτημοσύνη, τὴν ἐργασία, τὴν ἐγκράτεια καὶ τὸ καθῆκον στὸ Θεό. Αὐτὲς ἦταν οἱ γενικὲς γραμμές, ποὺ ἔπρεπε νὰ κανονίζουν τὴ ζωὴ κάθε ἀσκητοῦ ἢ μοναχοῦ, καθὼς ἔλεγε ὁ Ἀντώνιος.

Σ' ὅλη του τὴ ζωὴ δύο φορές μόνο πῆγε στὴν Ἀλεξάνδρεια, στίς δύσκολες ἐποχὲς τῶν διωγμῶν, γιὰ νὰ δώκῃ θάρρος στοὺς Χριστιανούς. Ἡ Ἐκκλησία μας γιορτιάζει τὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου στίς 17 Ἰανουαρίου.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀντωνίου τὸ μιμήθηκαν πολλοὶ ἀπαυδισμένοι
Ὁ Ἅγιος Παχώμιος καὶ τὰ ἀπ' τῇ κακίᾳ τοῦ κόσμου, ἀπ' τὴς βιαιότη-
γυναικεῖα μοναστήρια. τες τῶν διωγμῶν κι ἀπ' τὴς ἔριδες, ποὺ
προκαλοῦσαν οἱ αἰρετικοί. Καὶ γυναῖκες πολλὰς ἀσπάστηκαν τὴν ἀσκη-
τικὴ καὶ μοναχικὴ ζωὴ. Ὁ Παχώμιος, ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀντωνίου, συγ-
κέντρωσε 7000 ἀσκητὲς, τοὺς χώρισε σὲ τάγματα καὶ οὐστήσε τὴ μο-
ναχικὴ ζωὴ. Ὁ ἴδιος ἔκαμε καὶ τὸ πρῶτο γυναικεῖο μοναστήριον.

Μὰ κι ἔπειτα ἀπ' αὐτὴ τὴ διαρρύθμιση καὶ τοὺς κανόνες τῆς ζωῆς,
Συμεὼν ὁ Στυλῖτης. ποὺ ὠρίστηκαν, βρέθηκαν κι ἄνθρωποι
ἀσκητὲς—ποὺ ἀπόμειναν θεληματικὰ
ἔξω ἀπ' τὰ μοναστήρια καὶ βασανίζονταν μ' ἀφάνταστες στερήσεις καὶ
κακουχίες καὶ μὲ ἡμερονύχτιες προσευχές, θαρρῶντας, πὼς ἔτσι εὐχα-
ριστοῦσαν πρὸς πολὺ τὸ Θεό. Ὁ πρὸς διάσημος εἶναι ὁ Συμεὼν ἀπ' τὴν
Ἀντιόχεια τῆς Συρίας. Αὐτὸς 30 ὀλόκληρα χρόνια δίδασκε πάνω ἀπὸ
ἓνα στύλο!.. καὶ γι' αὐτὸ ὠνομάστηκε Στυλῖτης. Ἦταν ὀλοζώντανο
παράδειγμα ἀρετῆς· ἐργάστηκε υπεράνθρωπα γιὰ νὰ φωτίσῃ καὶ νὰ
καθοδηγήσῃ τὸ λαό· ἔκαμε πολλὰς φυλὰς Ἀραβικὰς νάρθουν στὸ Χρι-
στιανισμό. Ὁ Αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Λέων ὁ Α', μὲ τὴν ὑπό-
δειξη τοῦ ἀσκητοῦ αὐτοῦ, ἔκαμε πολλοὺς νόμους ἐπεικειῖς καὶ προστα-
τευτικούς. Ὁ Συμεὼν ἔγραψε πολλοὺς ὕμνους κι ἐκκλησιαστικὰς εὐχές.

§ 26. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΑΝ ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

Οὔτε τὸ Εὐαγγέλιον προβλέπει καὶ μιλεῖ πούθενά γιὰ τὴν ἀνάγκη
τοῦ ἀσκητισμοῦ, οὔτε ἡ Ἐκκλησία τὸν ὥρισε ἢ τὸν ἐπίβαλε ποτέ· κι ἔτσι
ἀπόμεινε ἔργο κι ἐκδήλωση τῆς ἐλευθέρης ἐκλογῆς τοῦ Χριστιανοῦ.
Ὅμως, ἅμα πλήθυναν οἱ ἀσκητὲς καὶ καταρτίστηκαν σὲ μοναχικὰ τά-
γματα κι ἐγκατεστάθηκαν σὲ μοναστήρια, ἡ Ἐκκλησία ἀναγκάστηκε

νὰ ἐπιβάλλῃ ὁρισμένους κανόνες καὶ νὰ δώκῃ ρυθμὸ στη ζωὴ τῶν ἀσκητῶν.

Ἀλήθεια εἶναι, πὼς στὴν κοινωνία μέσα χρειάζεται δυνατώτερη

᾽Ωφέλειες ἀπ' τὸ
μοναχικὸ βίο.

προσπάθεια γιὰ νὰ ζήσῃ κανένας ἠθικὰ
κι ἐνάρετα, καθὼς θέλει ὁ Χριστιανι-

σμός. Ἐδῶ, μέσα στὴν κοινωνία — στὴν κίνησιν, στὸ θόρυβο, στὴν πολυ-
κοσμία, στὴ συναναστροφὴ — τὸ κακὸ εἶναι πιδ δελεαστικὸ καὶ γίνεται
πιδ εὐκολα· σὲ κάθε μιὰ γωνιά, σὲ κάθε βῆμα, εἶναι στημένες παγίδες
τοῦ πονηροῦ, ἔτοιμος ν' ἀρπάξουν τὸν ἄθωο. Ὅμως, καὶ γι' αὐτὸ ἔχει
ἀσύγκριτα ἀνώτερη ἀξία κάθε ἠθικὴ πράξις, ποὺ γίνεται μέσα στὴν
Κοινωνία, παρὰ στὴν ἐρημιά!

Μ' ὅλα αὐτὰ κανένας δὲ μπορεῖ νὰρνηθῇ τίς χρήσιμες ὑπηρεσίες,
ποὺ πρόσφεραν τὰ μοναστήρια καὶ οἱ σκῆτες τῶν ἀσκητῶν στὴν Κοι-
νωνία. Ἡ ἐποχὴ, ποὺ πρωτοφάνηκαν, ἦταν ἐποχὴ ἡμιδάρβαρη Σὲ
πολλὰ μέρη τὰ μοναστήρια ἦταν καὶ σχολεῖα τοῦ κλήρου καὶ τοῦ
λαοῦ. Ἀργότερα, ἅμα κλείστηκαν οἱ ρητορικὲς σχολές, οἱ μοναχοὶ
πῆραν στὰ χέρια τοὺς ἐλόκληρη τὴ λαϊκὴ καὶ τὴν ἀνώτερη μόρφωση.

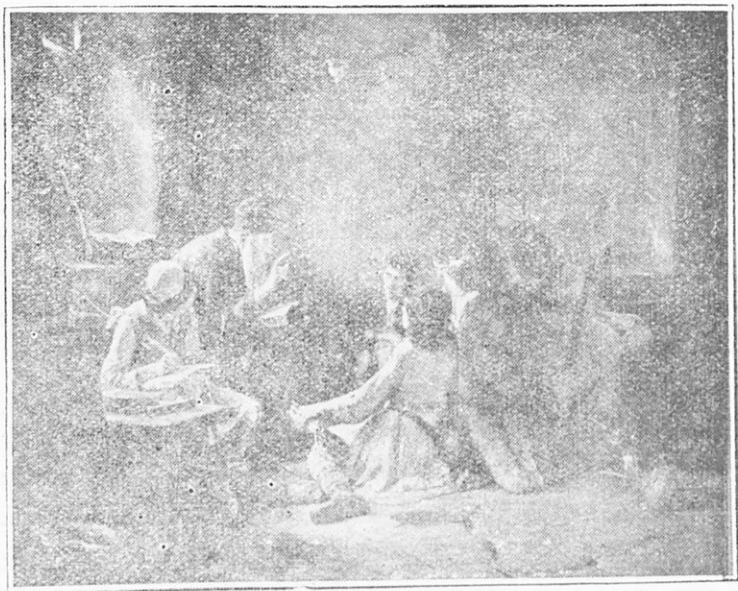
Μὲ τὴν ἀντιγραφὴ τῶν ἀρχαίων χειρογράφων, ποὺ ἦταν ἀναγκα-
σμένοι νὰ κάνουν, ἐπέτυχαν νὰ διασώσουν τὰ κειμήλια τῆς κλασσικῆς
καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχαιότητος.

Σὲ πολλὰς χώρες οἱ μοναχοὶ διδάξαν τὸ λαό, ἐξὸν ἀπ' τὰ γράμ-
ματα, καὶ τὴ γεωργία καὶ τίς τέχνες.

Οἱ μοναχοὶ κήρυξαν τὸ χριστιανισμό σὲ πολλὰς βαρβαρικὰς χώρες·
κι ἀμέτρητοι μοναχοὶ πῆραν γι ἀμοιβὴ τὸ μαρτυρικὸ θάνατο!..

Εἶναι λοιπὸν ὀλοφάνερο, πὼς τὰ μοναστήρια ἀποβῆκαν φάροι ἐλό-
Τι πρόσφεραν τὰ Μοναστήρια φωτοί, ποὺ σκόρπιζαν γύρω τοὺς γνώ-
στὴν Ἱστορίᾳ μας. ση καὶ μόρφωση. Γιὰ τὴν πατρίδα μας,
ἀργότερα πολὺ, στὰ χρόνια τῆς μαύρης σκλαβιάς, τὰ μοναστήρια ἦταν

ἐκεῖνα καὶ μόνον ἐκεῖνα, ποὺ γαλούχησαν ὁλόκληρες γενεές μὲ τὴν ἀφοσίωση στὴν πίστη, μὲ τὴν ἐλπίδα στὸ λυτρωμὸ μας !.

«...Τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ κανδηλιοῦ—τρεμάμενο τὰ δνεῖρατα ἀναδεύει—
καὶ γύρω τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει» (¹)

Οἱ κληρικοί, κρυφὰ στὶς ἐκκλησιές, ἔδιναν τὴν πρώτη μὀρφωση στὸ σκλαβωμένο μας λαό. Ἐκεῖ, στοὺς νάρθηκες τῶν ἐκκλησιῶν, κατὰ φευγαν νύχτα τὰ ἐλληνόπουλα σιγοτραγουδώντας τό :

Φεγγαράκι μου λαμπρὸ	νὰ μαθαίνω γράμματα,
φέγγε μου νὰ περπατῶ,	γράμματα σπουδάματα,
νὰ πηγαίνω στὸ σχολεῖό,	τοῦ Θεοῦ τὰ πράματα.

Κι ἔπαιρναν τὰ πρῶτα μαθήματα· κι ἐμάθαιναν τὰ στοιχεῖα τῆς λατρείας τους, τὰ στοιχεῖα τῆς ἱστορίας τους!

(¹) Βλ. «Τὸ κρυφὸ σχολεῖο», θαυμάσιο ποίημα τοῦ Ι. Πολέμη.

Οἱ πρὸ πολλοὶ νέοι κατάφευγαν στὰ Μοναστήρια. Ἐκεῖ ἦταν βιβλιοθήκες, ἦταν ἡσυχία, ἦταν κληρικοὶ μαρτυρούμενοι. Ἐκεῖ ἦταν ἀπομεριασμένη ἡ ἀνώτερη παιδεία! Ἐκεῖ, μὲ μύριους κινδύνους—καὶ τὸ μαρτυράει καθαρὰ ἡ εἰκόνα τοῦ ἐθνικοῦ ζωγράφου Γκούζη (¹)—κατάφευγαν καὶ ἐμφοφώθηκαν οἱ πρῶτοι μεγάλοι δάσκαλοι τοῦ δουλωμένου Γένους μας, ποὺ ἀργότερα, ἅμα χαλαρώθηκε τοῦ τύραννου ἡ πίεση, σκόρπισαν τὴ θερμὴ διδασκαλίαν τους καὶ ἐδυνάμωσαν τὴν πίστη στὴ θρησκεία, τὴν ἐλπίδα στὴν ἐλευθερίαν! Ἐκεῖ κατάφευγαν στίς δύσκολες περιστάσεις καὶ ἐφ' ἡδιάζονταν μὲ τροφὲς καὶ μὲ πολεμοφόδια οἱ Κλέφτες καὶ οἱ Ἀρματωτοί, οἱ ἀητοὶ τῆς ἐλευθερίας μας!

Ἀπὸ κεῖ μέσα, ἀπ' τὰ Μοναστήρια—ἀπ' τὴ Μονὴ τῆς Ἀγίας Λαύρας—ἐσαρκώθηκε καὶ ἐξεπήδησε ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας μας!

(¹) Ἡ εἰκόνα δείχνει καθαρὰ πῶς...κάτω ἀπ' τὴς εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας καὶ στὸ θαμπὸ φῶς τῶν καντηλιῶν τοῦ Μοναστηριοῦ ὁ σεβασμιος Γέροντας τῆς Μονῆς, ὁ Γέροντας μὲ τὰ δόξασπρα γένεια καὶ τὴν κατάχλωμην ὄψη, μιλοῦσε στὰ παιδιά, στίς ἐλπίδες τοῦ σκλαβωμένου Γένους, γιὰ τὰ περασμένα μεγαλεῖα τῆς Πατρίδας, γιὰ τὴ Μεγάλῃ δύναμιν τῆς Πίστεως! Κι ἀκόμα δείχνει φανερά μὲ πόσο τρόπο γινόταν ἡ θεία κείνη μυσταγωγία! τὸ δείχνει καθαρὰ ὁ κλέφτης, ποὺ στέκεται στὴ θύρα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔχει τῶνα αὐτὴ στὴ μυσταγωγία καὶ τᾶλλο στὴν ἀλλὴ μὴν τύχη καὶ ἔρθῃ τοῦ τύραννου ποδᾶρι νὰ ταραξῇ τὸ θεῖο κείνο πότισμα τοῦ δένδρου τῆς ἐλευθερίας!....

Τὸ Λάβρο τῆς Ἀγίας Λαύρας.

§ 27. ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΟΙ — ΕΙΚΟΝΟΛΑΤΡΕΣ

Ἀπ' τὰ πρὶ παλιὰ χρόνια τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας ἐστόλι-
 ζαν τις ἐκκλησίαις τῶν χριστιανῶν οἱ
 Παρεξηγήσεις στοὺς τύπους τῆς λατρείας. εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Πανα-
 γίας. Αὐτοὺς ὁ Εὐαγγελιστὴς-Ἀπόστολος Λουκᾶς ἦταν ὁ πρῶτος
 ζωγράφος τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς εἶδαμε (σὴ σελ. 35). Μὲ τὸν καιρὸ
 ὅμως, ἐξὸν ἂπ' τις εἰκόνες τῆς Παναγίας καὶ τις εἰκόνες, ποὺ παρί-
 σταναν τὸ βίον, τις διδασκαλίες, τὰ θαύματα, τὰ πάθη καὶ τὴν Ἀνά-
 σταση τοῦ Κυρίου, γύρην θέση μέσα στὶς ἐκκλησίαις καὶ πολλὰς ἄλλες
 εἰκόνες, ποὺ παρίσταναν ἁγίους καὶ μάρτυρες τῆς Θρησκείας· ἀκόμη
 καὶ κιβώτια μὲ λείψανα Ἀγίων ἦταν καύχημα πολλῶν ἐκκλησιῶν
 καὶ μοναστηριῶν.

Ὡς ἐδῶ τὸ πρᾶμα δὲν ἦταν καθόλου κακόν. Ὁ στολισμὸς τῶν ἐκ-
 κλησιῶν μὲ εἰκόνες τῶν Μαρτύρων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας
 ἦταν κατάλληλος νὰ γεννᾷ αἰσθημα τιμῆς καὶ σεβασμοῦ σ' Ἐκεί-
 νους! Ἦταν κατάλληλος νὰ προκαλῇ τὸ λαὸ γιὰ νὰ μιμηθῇ τὰ ἔργα
 καὶ τὴ ζωὴ Ἐκείνων!

Μὰ ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ, μὲ τὸν καιρὸ, πῆρε ἄλλο δρόμο. Ἐφτασε
 ἐποχὴ, ποὺ τὰ μοναστήρια γέμισαν ἀπὸ μοναχοὺς καὶ ἀέργους· ἡ γῆ
 ἔμενε ἀκαλλιέργητη· ὁ στρατὸς ἔφτασε νᾶναι δίχως δύναμη· τὰ δημό-
 ρια ταμεῖα δίχως χρήματα! Δὲ γινόταν καμμιά διάκρισις στὴν ἀπόλυτη
 λατρεία καὶ τιμὴ, ποὺ ὤφειλαν οἱ Χριστιανοὶ στὸ Θεόν, καὶ στὴ σχε-
 τικὴ τιμὴ καὶ στὸ σχετικὸ σεβασμό, ποὺ χρωστοῦμε στοὺς Ἀγίους,
 στοὺς Πατέρες καὶ στοὺς Μάρτυρες, ποὺ τοὺς θεωροῦμε ὄργανα τοῦ
 Θεοῦ ἐκλεχτά.

Πολλοὶ ἀναγνώριζαν καὶ ἀπόδιναν θαυματουργὰ ἰδιότητα σὲ εἰκόνες
 καὶ σὲ λείψανα ἁγίων· καὶ γενικά, ἡ λατρεία τοῦ λαοῦ στὰ λείψανα,
 καὶ μόνο σ' αὐτά, ἀποδινόταν! καὶ ἐπισκίαζε τὴ λατρεία τοῦ Πνευμα-
 τικοῦ Θεοῦ!

Πολλές φορές μάλιστα τύχαινε νά μὴν ὑπάρχη κι ἀπόλυτη βεβαιότητα γιὰ τὴ γνησιότητα αὐτῶν τῶν λειψάνων! ⁽¹⁾ λαὸς ἐλάτρευε τὶς εἰκόνες, σὰ θαυματοουργὲς καὶ τοὺς ἀπόδινε ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ἄμεσης λατρείας. Τόση ἦταν ἡ παρεξήγηση, ποὺ οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκαλοῦσαν τοὺς Χριστιανοὺς εἰδωλολάτρες.

Ὁ κίνδυνος τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τῆς δεισιδαιμονίας τοῦ λαοῦ ἦταν ὀλοφάνερος· καὶ οἱ πιὸ ἀναπτυγμένοι λαϊκοὶ καὶ κληρικοὶ ἀπ' τοὺς Χριστιανούς, ἐξεγέρθηκαν κι ἐζήτησαν μὲ κάθε τρόπο νά τὸν συγκρατήσουν.

Ἔτσι, δύο μερίδες πρόσβαλαν στὴ μέση:

Ἡ μιὰ μερίδα, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν οἱ πιὸ μορφωμένοι, οἱ λόγιοι καὶ οἱ πρακτικώτεροι λαϊκοὶ καὶ οἱ ἀνώτεροι κληρικοί, καὶ ἡ ἑποία ἐπιζητοῦσε μὲ κάθε τρόπο τὸ σταμάτημα στὴν παρεξήγηση τῆς λατρείας κι ἀπαιτοῦσε ν' ἀποβληθοῦν ἀπ' τὶς ἐκκλησίες λείψανα καὶ εἰκόνες.

Καὶ ἡ ἄλλη μερίδα, ποὺ ἀπαρτιζόταν ἀπ' τὸ λαὸ, τὸν κατώτερο στὴ μόρφωση καὶ στὴ σκέψη, ἀπ' τὰ τάγματα τῶν μοναχῶν, ἀπ' τὰ πλήθη τῶν γυναικῶν καὶ γενικὰ ἀπ' τὸν κατώτερο ὄχλο, ποὺ δὲν εἶχε τὴ δύναμη νά νοιώσῃ λατρεία κι εὐλάβεια μόνο μὲ τὸ πνεῦμα, μόνο μὲ τὸ νοῦ καὶ μὲ τὴν καρδιά!

Τὸ κακὸ στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι, πὼς δὲν καταβλήθηκε, καθὼς θᾶπρεπε, πολλὴ καὶ συστηματικὴ προσπάθεια γιὰ νὰ διαφωτιστῇ ἡ δεύτερη μερίδα· δὲ δείχτηκε σ' αὐτὴν ὀλοφάνερα καὶ πειστικὰ τὸ κακὸ, ποὺ κάνει, λατρεύοντας τὶς εἰκόνες καὶ τὰ λείψανα κι ἀποδίνοντας σ' αὐτὰ δύναμη θαυματοργικὴ. Ὅχι δυστυχῶς, δὲν καταβλήθηκε μεγάλῃ κι ἐπίμονῃ προσπάθειᾳ γι αὐτὸ τὸ πρᾶμα! Ἀντίθετα μάλιστα, ζητήθηκε ν' ἀποβληθοῦν βίαια οἱ εἰκόνες ἀπ' τὶς ἐκκλησίες!

Ἡ διαίρεση πῆρε δρόμο μακρὸ καὶ ξεχώρισε τὸ λαὸ σὲ δύο μερί-

θες μὲ θανάσιμο μίσος, ποὺ μὲ τὶς ἔριδες τοὺς ἐτάραξαν τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ ἐνάμιση αἰῶνα περίπου (710-842 μ. Χ.).

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς πρώτης μερίδας δὲν ἐδίσταζαν καθόλου νὰ βρίζουν φανερά τοὺς Χριστιανοὺς τῆς ἄλλης καὶ νὰ τοὺς ἀποκαλοῦν *Εἰκονολάτρεις*, *Ξυλολάτρεις*, *Εἰδωλολάτρεις*. Καὶ οἱ δεῦτεροι ἀπόδιναν τὰ ὅμοια καὶ τοὺς ἀποκαλοῦσαν *Εἰκονομάχους*, *Εἰκονοκαῦστες*, *Εἰκονοκλάστες*, *Χριστιανοκατήγορους*.

Στὸ μακρὸ διάστημα, ποὺ κράτησαν οἱ ἔριδες γιὰ τὶς εἰκόνες, ἀναμίχτηκε καὶ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος μὲ τοὺς Αὐτοκράτορες του. Οἱ σπουδαιότερες ἀναμίξεις εἶναι αὐτές:

Αὐτοκράτορες εἰκονομάχοι
καὶ εἰκονολάτρεις.

α' Ὁ Αὐτοκράτορας Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος, στὰ 725 ἔδωκε διαταγὴ νὰ μεταποπιστοῦν ὑψηλότερα οἱ εἰκόνες μέσα στὶς ἐκκλησίες, γιὰ νὰ μὴ «βεβηλώνονται, καθὼς ἔλεγε, μ' ἀσπασμοὺς καὶ χειραψίες». Καὶ στὰ 728 μὲ νέο διάταγμα ἀπαγόρευε νὰ κρεμοῦν στὶς ἐκκλησίες εἰκόνες ἀγγέλων, ἀγίων καὶ μαρτύρων, τὶς δὲ τοποθετημένες διάταξε νὰ τὶς καθαίρουν. Οἱ ἀρχὲς ἐφρόντιζαν νὰ ἐπιβάλουν τὴ διαταγὴ μὲ κάθε βία καὶ αὐστηρότητα καὶ προκάλεσαν μεγάλον ἐρεθισμό καὶ παρῶξιναν τὰ πάθη τῶν δυὸ μερίδων.

β' Ὁ Αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνος Ε' ὁ Κοπρώνυμος, γιὰ καὶ διάδοχος τοῦ Λέοντος Ε', ἐφρόντιζε συστηματικώτερα, ἐπιμονώτερα καὶ βικιότερα ἀπ' τὸν πατέρα του νὰ πάψῃ τὴ λατρεῖα τῶν εἰκόνων. Στὰ 754 ἐκάλεσε στὴν Κωνσταντινούπολιν μιὰ σύνοδο κληρικῶν. Ἡ σύνοδος αὕτῃ συνεδρίασε σ' ἕνα ἀνάκτορό του⁽¹⁾ καὶ ἀποφάσισε «τὴν καθαίρεση τῶν εἰκόνων καὶ τὸν ἀναθεματισμὸ κείνων, ποὺ τὶς λάτρευαν καὶ μόνο προσευχὲς στὴν Παναγία, στοὺς ἀγίους καὶ στοὺς ἀθλητὲς τῆς Πίστεως παραδέχτηκε».

(1) Στὰ Ἀνάκτορα τῆς Ἱερείας, —στὴν Ἀσιανὴ ἀκτὴ τοῦ Βοσπόρου.

Τὴν ἀπόφαση τῆς συνόδου αὐτῆς ποτὲ δὲν τὴν παραδέχτηκε ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία· ἀντίθετα μάλιστα, τὴν καταδίκασε ἡ Ἐβδόμη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐφρόντισε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφαση τῆς συνόδου, μὰ προκάλεσε τὴν ἀντίπραξη τῶν μοναχῶν· ἀντίπραξη γεμάτη πείσμα. Ἡ ἀντίπραξη παράσυρε τὸν ὄχλο καὶ τοὺς μοναχοὺς σ' ἀσέβεια καὶ ἀνυπακοή πρὸς τὶς Ἀρχεὺς καὶ σὲ βρισιὰς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα.

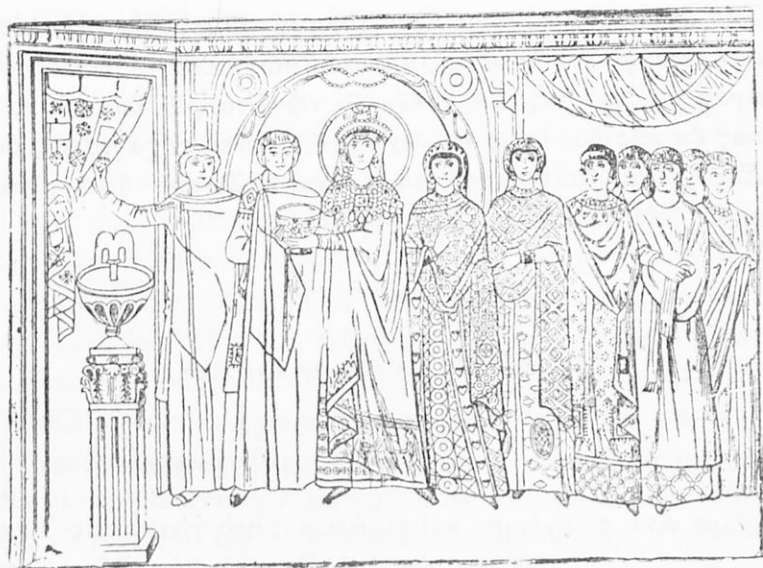
Αὐτὰ πάλι προκάλεσαν τὴν αὐστηρότερη ἐφαρμογὴ τῶν νόμων· καὶ ἔτσι τὰ πράγματα κατάντησαν σὲ σωστό διωγμὸ τῶν εἰκονολατρῶν, ἀπ' τοὺς ὁποίους πολλοί, καὶ μάλιστα πολλοὶ μοναχοί, σύρθηκαν στὴν ἐξορία, στὴ φυλακή, στὰ βασανιστήρια, στὸ θάνατο! Τὰ μοναστήρια κλείστηκαν, πολλοὶ μοναχοὶ διώχτηκαν καὶ τὰ κτίρια χρησιμοποιήθηκαν γιὰ στρατῶνες καὶ γι' ἄλλες δημόσιες ὑπηρεσίες.

γ' Ὁ Αὐτοκράτορας Λέων ὁ Δ', γιὸς καὶ διάδοχος τοῦ Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρώνιμου, ἄνθρωπος καλός, ἀλλὰ μὲ κράση ἀσθενικὴ καὶ χαραχτῆρα ἀδύνατο, ἦταν πιστὸς στὶς ἀρχεὺς τοῦ πατέρα του. Ἡ βασίλισσα καὶ σύζυγός του, Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία, ἦταν μὲ τὴ μερίδα τῶν εἰκονολατρῶν. Ὁ Λέων Δ' ἀπέθανε στὰ 780 καὶ ἡ Εἰρήνη ἀπομείνει ἐπίτροπος καὶ κηδεμόνας τοῦ νεαροῦ γιου τῆς Αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου τοῦ ΣΤ'. Ἡ Εἰρήνη συγκάλεσε στὰ 787 τὴν ἐβδόμη Οἰκουμενικὴ σύνοδο, στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας. Ἡ Σύνοδος αὕτὴ ἐπίτρεψε τὴν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων καὶ ὥρισε, πὼς «ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων εἶναι τιμητικὴ καὶ δὲν εἶναι λατρεία».

δ' Διάφοροι ἄλλοι αὐτοκράτορες στὸ μεταξύ, ἀπ' τὰ 800-842, ὁ Νικηφόρος, ὁ Μιχαὴλ Α', ὁ Λέων Ε', δὲν ἦταν ὁπαδοὶ τῶν Εἰκονολατρῶν καὶ μὲ διάφορους τρόπους ἀποπειράθηκαν νὰ καθαιρέσουν πάλι τὶς εἰκόνες. Μὰ σοβαρὰ ἀποτελέσματα δὲν ἔφεραν· μόνο, ποὺ κρατοῦσαν ἄσθεστη τὴ διχόνοια τῶν Χριστιανῶν καὶ διαιώνιζαν τὶς ἔριδες-

ε' Ὁ Αὐτοκράτορας Θεόφιλος, πού βασιλέψε στὰ 842, ἦταν ὁ τελευταῖος εἰκονομάχος Αὐτοκράτορας. Ὁ θρίαμβος τῆς Ὁρθοδοξίας. Μαζὶ μὲ τὸ θάνατό του ἔπαψε κι ὁ πόλεμος κατὰ τῶν εἰκόνων· ἄφηκε διάδοχό του τὸν τριετῆ γιό του Μιχαὴλ τὸν Γ' κι ἐπίτροπο καὶ κηδεμόνα του τὴν Αὐτοκράτειρα Θεοδώρα. Ἡ Θεοδώρα συγκάλεσε νέα σύνοδο, πού ὥρισε πῶς πρέπει νὰ

Ἡ Αὐτοκράτειρα Θεοδώρα.

γίνεται ἡ προσκύνηση τῶν εἰκόνων· ὁ σχετικὸς ὅρος τῆς Συνόδου εἶναι αὐτός: «Ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνας μεταβαίνει στὸ πρωτότυπο· ὅποιος προσκυνάει τὴν εἰκόνα, προσκυνάει τὴν ὑπόστασις τοῦ προσώπου, πού εἶναι γραμμένο σ' αὐτή· ἡ προσκύνηση αὐτὴ δὲν εἶναι λατρευτικὴ, παρὰ εἶναι τιμητικὴ· προσκύνηση καὶ λατρεία, ἀνήκει στὸ Θεό, καὶ μόνο στὸ Θεό».

Ἡ ἴδια Σύνοδος πανηγύρισε τὴν ὁριστικὴν ἀναστήλωση τῶν εἰκό-

νων, τὴν Κυριακὴν, πρὸ πλησίαζε τότε· καὶ ἦταν Πρώτη Κυριακὴ τῆς Μεγάλης Νηστείας—19 Φεβρουαρίου 842.

Ἀπὸ τότε, ταχτικὰ ὥς σήμερα πανηγυρίζεται ἡ μέρα αὕτη καὶ λέγεται «Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας» γιὰτὶ ἡ Συνοδικὴ ἀπόφασις, πρὸ πανηγυρίζουμε, εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς Ὁρθῆς πίστεως (ὁρθῆς δοξασίας) ἐνάντια σὲ κάθε αἵρεσι.

Τὴν ἡμέρα αὕτη ψάλλεται τὸ τροπάριο:

«Τὴν ἄχραντον εἰκόνα Σου προσκυνοῦμεν Ἀγαθέ, αἰτούμενοι συγχώρησιν τῶν πταισμάτων ἡμῶν, Χριστέ ὁ Θεός· βουλήσει γὰρ ἡνδόκησας ἀνελθεῖν ἐν τῷ Σταυρῷ, ἵνα ρύσῃ, οὐς ἐπλασας ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ. Ὁθεν εὐχαρίστως βοῶμέν Σοι· χαρᾶς ἐπλήρωσας τὰ πάντα, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, παραγενόμενος εἰς τὸ σῶσαι τὸν κόσμον». (¹)

§ 28. ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΦΩΤΙΟΣ

ΑΙΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ — ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΡΩΣΟΙ ΓΙΝΟΥΝΤΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Σχίσμα εἶναι τὸ σχίσιμο καὶ ξεχώρισμα, πρὸ γίνηκε στὶς Ἐκκλησίες τοῦ Χριστοῦ στὰ 867 καὶ κρατεῖ 1000 . . . χρόνια τώρα, χωρισμένους τοὺς Χριστιανοὺς σὲ δυὸ μεγάλες ἀντι-

¹ Ἀντίθετες ἀντιλήψεις στὴν Ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία.

μαχόμενες μερίδες.

Εἰπώθηκε στὴ σελ. 40-41 πῶς διαμορφώθηκε τὸ ἱεραρχικὸ—διοικητικὸ—σύστημα στὶς πρώτες χριστιανικὰς ἐκκλησίες καὶ πῶς ἀνα-

Δηλ. «Ἀγαθὲ Χριστέ, Θεέ μας, προσκυνοῦμε τὴν Ἁγία Εἰκόνα σου, ζητώντας συγχώρεση στὶς ἁμαρτίες μας· γιὰτὶ καταθέτηκες μὲ τὴ θέλησή σου νὰ ἀνεβῇς στὸ Σταυρὸ, γιὰ νὰ σώσῃς τὰ πλάσματά σου ἀπ'τὴ σκλαβιὰ τοῦ κακοῦ. Γι'αὐτὸ εὐχαρίστως Σοὺ φωνάζουμε: Σωτῆρα, πρὸ ἤρθες νὰ σώσῃς τὸν κόσμον, τὸν ἐγέμισες ὅλον ἀπὸ χαρὰ».

δείχτηκαν οι Πατριάρχες. Ήγράφτηκε και κάτι για τον τρόπο, που δινόταν λύση στα διάφορα εκκλησιαστικά ζητήματα. Και ήταν αληθινά τρόπος πέρα ως πέρα δημοκρατικός. Οι Ήπίσκοποι ήταν ἴσοι· ὁ Μητροπολίτης ήταν ὁ Πρόεδρος· στις συνεδριάσεις τους· ὁ Πατριάρχης ήταν ὁ ἀνώτερος Πνευματικὸς Ἀρχηγός· ὅλοι οἱ Πατριάρχες ήταν ἰσότιμοι καὶ κανένας δὲν ἀναμιγνύοταν σὲ ὑποθέσεις ξένης περιφέρειας. Τὶς ἀρχὲς αὐτὲς ἀκολουθοῦσαν προσεχτικὰ καὶ αὐστηρὰ οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Δὲ γινόταν ὅμως τὸ ἴδιο καὶ στὴ Δύση. Ἐκεῖ ὁ Πατριάρχης τῆς Ρώμης, πὺ εἶχε καὶ ἔχει ἀκόμη, τὸν τίτλο «Πάπας τῆς Ρώμης» ἔδειξε ἀπ' τὴν ἀρχὴ καθαρὰ τὴν πρῆξή του νὰ γίνῃ ὁ ἀπόλυτος δεσπότης τῶν ἐκκλησιῶν στὴ Δύση, ἀνάλογα, καθὼς ἔκανε καὶ ὁ Αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης στὶς πολιτικὲς ὑποθέσεις. Τὸ παράδειγμα, πὺ ἔδωκαν οἱ πρῶτοι Πάπαι, γίνηκε παράδοση γιὰ τοὺς κατοπινούς. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὺς οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης δὲν ἀπάντησαν οὔτε μεγάλες, οὔτ' ἀνυπερβλητὲς δυσκολίες· καὶ γρήγορα πραγματοποιοῦσαν τοὺς σκοποὺς τους. Κατὰ τὸν ἑνατο αἰῶνα, σχεδὸν ὅλες οἱ ἐκκλησίες τῆς Δύσεως ἀναγνώριζαν γιὰ κεφαλὴ καὶ ἀρχηγό τους τὸν Πάπα, ἐνῶ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἦταν αὐτοκέφαλες καὶ ἀνεξάρτητες!

Μὰ δὲ φάνηκε ἀρκετὴ ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ στὸν Πάπα τῆς Ρώμης καὶ στοὺς διαδόχους του· ἤθελαν νὰ ξαπλώσουν τὴν κυριαρχική τους ἐξουσία καὶ στὶς ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς. Ἐπιδίωκαν ὅπως-ὅπως νὰ κάμουν τοὺς Ἐπισκόπους καὶ τοὺς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς νάχουν ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἐξάρτησή τους. Καὶ δικαιολογοῦσαν μὲ κάθε τρόπο τὸ πρᾶμα· ἦταν, ἔλεγαν, οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.... ἦταν.... οἱ Πατριάρχες τῆς Πρωτεύουσας τοῦ Κράτους... καὶ ἄλλα!...

Οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς δὲ δέχονταν, οὔτε ν' ἀνοίξουν καν συζήτηση, γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό· πούθενά δὲ συναντιώνταν οἱ ἀντιλήψεις του, μὲ τίς ἀπαιτήσεις, πὺ εἶχαν οἱ Πάπαι. Ἐκεῖνοι πάλι, μὲ

πείσμα κι ἐπιμονή, ἦταν κολλημένοι στὴν Ἰδέα τους κι ἐζητοῦσαν ἀφορμὴ κατάλληλη νὰ ἀναμιχτοῦν σὲ ζητήματα, ποὺ θὰ γεννιόνταν στὶς Ἀνατολικὲς Ἐκκλησίες καὶ θάκαναν ὅπωςδὴποτε εὐλογητὴν ἐπέμβασή τους.

Ἔτσι μιὰ κρυμμένη ἀντίδραση, ἔχτρα καὶ ὑποψία, ρίζωσε στὶς δύο ἀδερφὲς ἐκκλησίες, ποὺ δὲ βράδυνε ν' ἀνοίξῃ φοβερὸ χάσμα, νὰ φέρῃ τὸ σχίσμα!...

Οἱ ἀφορμὲς δὲ βράδυναν νὰ βρεθοῦν:

Ἀφορμὲς, ποὺ ὀδηγοῦνε
στὸ σχίσμα.

α' Στὰ 857 ἡ Αὐτοκράτορας στὴν
Κωνσταντινούπολιν ἦταν ὁ ἀνήλικος

Μιχαὴλ ὁ Γ' ποὺ ἐπιτροπευόταν ἀπ' τὴ μητέρα του Εὐδοκία κι ἀπ' τὸ θεῖο του Βάρδα. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦταν ὁ Ἰγνάτιος, ἄνθρωπος μὲ μόρφωση μεγάλη καὶ μὲ ἥθη αὐστηρά, μὰ καὶ τραχὺς στοὺς τρόπους, ποὺ γρήγορα ἤρθε σὲ διάσταση πρὸς τὸ Βασιλικὸ Ἐπίτροπο Βάρδα καὶ ἔπαισε στὴ δυσμένεια τῆς Αὐλῆς. Καὶ γι αὐτὸ καθαιρέθηκε ἀπ' τὸν Πατριαρχικὸ Θρόνο! Ἡ πράξη αὐτὴ ἔκαμε τὴ χειρόστη ἐντύπωση στὴν Κοινωνία, ποὺ ἐκτιμοῦσε κι ἐζεβόταν ὑπερβολικὰ τὸν Ἰγνάτιο. Κι ὁ Βάρδας, ποὺ ὁ ἐγωῦσμός του δὲν τὸν ἄφηνε ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἄστοχη ἐνέργειά του, θέλοντας νὰ δώκῃ ἱκανοποίησιν στὴν κοινὴ γνώμη, πέτυχε, μὲ κόπο πολὺ, νὰ λυγίσῃ τίς ἀντιστάσεις του καὶ νὰ πείσῃ τὸ Φῶτιο, νὰ δεχτῇ τὸ Θρόνο τοῦ Πατριάρχου.

Ὁ Φώτιος ἦταν πρωτοσπαθάριος τῆς Αὐλῆς (ἀνώτατος ὑπάλληλος) κι ἄνθρωπος μ' ἐξαιρετικὴ μόρφωση, μὲ σπάνια ἱκανότητα, μ' ἀγνωρισμένη ἠθικότητα καὶ μὲ γενικὴ κι ἀδιαφιλονίκητη ὑπόληψη. Εἶχε ἀκόμη μεγάλη σοφία κι εὐγενικὴ καταγωγὴ.

Ὁ Φώτιος μέσα σὲ λίγες ἡμέρες ἐπέρασε ὅλους τοὺς ἐκκλησια-

στικούς βαθμούς⁽¹⁾ και χειροτονήθηκε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν πράξιν αὐτὴ τῆς Πολιτείας τὴ χειροκρότησε μὲ ἱκανοποίησιν ὁ Λαὸς καὶ τὴν ἀναγνώρισε ἐμόφωνα ὁ Κλήρως καὶ τὴν ἐπικύρωσε πολυάριθμη σύνοδος ἐπισκόπων, ποὺ συγκεντρώθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη.

Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἰγναντίου πρῶτα φάνηκαν, πὼς δὲν εἶχαν ἀντίρρηση, μὰ ἔπειτα ἄρχισαν τὴν ἀντίδραση κι ἔλεγαν, πὼς δὲν ἀναγνωρίζουν γιὰ κανονικὴ τὴ χειροτονία τοῦ Φωτίου.

Ὁ Φώτιος, θέλοντας νὰ ξεκαθαρίσῃ ὀριστικὰ αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ νὰ δώκῃ στὴν ἐκκλησίαν τὴν εὐκαιρία νὰ σκεφτῇ καὶ νὰ λάβῃ μέτρα γι' ἄλλα γενικώτερα ζητήματα, ποὺ εἶχαν ἀπομείνει ἅλута ἀπ' τὴς διαμάχες τῆς εἰκονομαχίας, προσκάλεσε στὴν Κων/πολη μεγάλη σύνοδο τῶν Ἐπισκόπων κι ἔστειλε πρόσκληση, ἐξὲν ἀπ' τοὺς ἄλλους Πατριάρχες καὶ στὸν Πάπα τῆς Ρώμης (καθὼς γινόταν πάντα, προκειμένου γιὰ Μεγάλῃ Σύνοδο).

Τὴν πρόσκληση στὸν Πάπα τὴ συνώδεψε ὁ Φώτιος, ἔτσι ἀπὸ

Ὁ Πατριάρχης Φώτιος

(1) Κι ἄλλοι ἐπίσημοι ἄντρες εἶχαν χειροτονηθῇ πρὶν ἐπίσκοποι καὶ Πατριάρχες ἀμέσως ἀπὸ λαϊκοί, ποὺ ἦταν—Ἀμέρσιος, Ταράσιος κ. ἄ.—καὶ κανένας ἐκκλησιαστικὸς κανόνας δὲν τὸ ἀπαγόρευε.

λεπτότητα κι ευγένεια, και μ' ἐπιστολή δική του και μ' ὅμοια τοῦ Αὐτοκράτορα, ποῦ τοῦ γνώριζαν τὴ μεταβολή, ποῦ γίνηκε στὸν Πατριαρχικὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τότε Πάπας ἦταν ὁ Νικόλαος ὁ Α', ἄνθρωπος μὲ μεγάλη φιλοδοξία, ποῦ νόμιζε, πὼς ἔφτασε ἡ στιγμή νὰ βάλῃ και τὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησίαν στὶς διαταγές του. Καί... χωρὶς χρονοτριβὴ στέλνει μιὰ ἀπάντηση στὸ Φῶτιο, ἀδικαιολόγητα αὐστηρή, κι ἄλλη στὸν Αὐτοκράτορα, γραμμένη μὲ μεγάλη ἀνευλάβεια ! κι ἐδήλωνε, πὼς ἀποδοκιμάζει, ὅσα γίνηκαν δίχως τὴ γνώμη του· και πρόσθετε... πὼς θὰ στείλῃ στὴ σύνοδο ἀντιπροσώπους του... γιὰ νὰ ἐξετάσουν τὴν ὑπόθεσιν !..

Φαίνεται καθαρὰ, πὼς ὁ Πάπας δὲ φέρθηκε καθόλου καθὼς ἔπρεπε κι ἐπῆρε δικαιώματα, δίχως νᾶναι ποτέ κι ἀπὸ πουθενὰ ἀναγνωρισμένα !

Μὰ ὁ Φῶτιος παραβλεψε τὴν προσβλητικὴ διαγωγὴ τοῦ Πάπα ! Ἡ σύνοδος συγκεντρώθηκε· κι ἐμπρὸς στοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Πάπα συζήτησε τὴν ἐκλογὴ τοῦ Φωτίου και τὴν ἐπικύρωσε, δίχως νὰ φέρῃ κανεὶς καμμιά ἀντίρρηση (οὔτε και οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα) μιά, ποῦ τίποτε δὲν ἦταν ἀντικανονικὸ (861).

Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ τῆς Συνόδου ἐρέθισε σὲ τόσο ἀνυπολόγιστο βαθμὸ τὸν Πάπα, ποῦ ἀμέσως προσκάλεσε ἄλλη σύνοδο στὴ Ρώμη, ἀπὸ λίγους δικούς του ἐπισκόπους. Αὐτὴ ἀφώρισε κι ἔπαψε τοὺς ἀποστελμένους ἀντιπροσώπους τοῦ Πάπα· ἐκήρυξε ἄκυρη τὴν ἐκλογὴ τοῦ Φωτίου κι ἀφώρισε και τὸν ἴδιο τὸ Φῶτιο !

Ἡ τέτοια συμπεριφορὰ τοῦ Πάπα ἦταν σχίσμα (σχίσισιμο) σωστὸ στὶς ἀδερφικὲς σχέσεις τῶν δυὸ ἐκκλησιῶν ! Στὴν Κωνσταντινούπολη προξένησε ἀληθινὴν κατὰπληξιν και προκάλεσε μεγάλον ἐρεθισμό. Μὰ ὁ Φῶτιος... και εἶχε ἀκόμη ὁ ἴδιος, και συνιστοῦσε παντοῦ ψυχραιμία και ὑπομονή· τόσο στοὺς κληρικούς, ὅσο και στοὺς λαϊκοὺς και στὴν Αὐλή !..

β' Τίς τόσο διαταραγμένες σχέσεις τῶν δύο ἐκκλησιῶν δὲν ἄργησε νὰ τίς παροξύνῃ νέο γεγονός, ποὺ ἦρθε στὴ μέση.

Οἱ Βούλγαροι πρὸ λίγου καιροῦ εἶχαν γίνει Χριστιανοὶ μ' ἐνέργειες, ποὺ ἔκαμαν δυὸ ἀδερφοί, "Ἕλληνες μοναχοί, ἀπ' τῇ Θεσσαλονίκῃ (ὁ Μεθόδιος κι ὁ Κύριλλος) κι ἀναγνώριζαν τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐξάρτησή τους ἀπ' τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖνο εἶχε στελεμένους ἱερεῖς κι ἄλλους ἀνώτερους κληρικούς, γιὰ νὰ ὀργανώσουν τὴν τάξη τῆς λατρείας στὴ Βουλγαρία.

Ἄλλο τότε βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Βόγορις (861), ἀπὸ φόβο καὶ ὑποψία, μὴν τάχα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐξάρτηση τῆς Βουλγαρίας ἀπ' τὸ Βυζάντιο καταλήξῃ καὶ σὲ πολιτικὴ ὑποδούλωση τῆς Βουλγαρίας, σκέφτεται κι ἀποφασίζει νὰ στρέψῃ πρὸς τὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Ρώμης, νὰ στηρίξῃ τίς ἐλπίδες του στὸν Πάπα καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ὑποστήριξή του. Ὁ Πάπας... εὐκαιρία ζητοῦσε ! Δίνει στὸ Βόγορι τὴν ὑπόσχεση νὰ ὑποστηρίξῃ, σ' ἐνδεχόμενον κίνδυνον, τὴν πολιτικὴ ἀνεξαρτησία τῆς Βουλγαρίας, καὶ παίρνει γι' ἀντάλλαγμα.... τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐξάρτηση τῆς Βουλγαρίας ἀπ' αὐτόν !.

Ὁ Πάπας, ἱκανοποιημένος ἀπ' τὴν ἀνέλπιστη αὐτὴ ἐπιτυχία, ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ δικούς του κληρικούς στὴ Βουλγαρία, γιὰ νὰ ταχτοποιήσουν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράματα τῆς Βουλγαρίας, σύμφωνα μὲ τίς δικές του ἀντιλήψεις. Οἱ κληρικοὶ τοῦ Πάπα, σὰν ἔφτασαν στὴ Βουλγαρία, ἔφεραν τέλεια ἀνατροπὴ στὴν τάξη, ποὺ κρατοῦσε ὡς τότε: Στους κληρικούς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας φέρνονταν μὲ κάθε πρόκληση καὶ χλευασμὸ τοποθετοῦσαν σὲ κάθε ἐκκλησία δικό τους κληρικὸ κι ἔλεγαν, πὼς δὲν ἔχει θέση ὁ πρῶτος τους κληρικός· ἔκαναν νέες διδασκαλίες, ξένες πρὸς τὴν Ἀγία Γραφὴ καὶ τὴν Ἱερὰ παράδοση· πρόθεταν στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως (ἄρθρ. 8^ο) τὴ λέξη «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» δηλ. τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ· καὶ γενικὰ ἔφεραν στὴ Βουλγαρία μεγάλη ἀναστά-

τωση κι ἐγέννησαν σύγχυση καὶ ταραχή στὶς συνειδήσεις τῶν Χριστιανῶν !...

Ὁ Πατριάρχης Φώτιος, ὡς ἐκείνη τῇ στιγμῇ κρατοῦσε ψυχραιμία.

Τὸ σχίσμα
γεγονὸς τετελεσμένο !

Μὰ τότε, βλέποντας τὸν Πάπα νὰ κάνῃ
τέτοια προκλητικὴ ἐπέμβαση στὶς ὑπο-

θέσεις τῆς δικῆς του δικαιοδοσίας καὶ νὰ περιφρονῇ τὴν τάξη, ποὺ κρατοῦσε ὡς τότε, βλέποντάς τον ἀκόμη νὰ παρερμηνεύῃ καὶ ν' ἀλλοιώνῃ τὴν καθωρισμένη πίστη, νόμιζε, πὼς τὸ ἀνώτερο συμφέρο τῆς Ἐκκλησίας τὸν ἀνάγκαζε νὰ κινηθῇ. Ἔστειλε λοιπὸν ἐγκύκλιο στοὺς Πατριάρχες κι Ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς, ποὺ τοὺς ἔκανε γνωστὲς τὶς καινοτομίες, τὶς ἀυθαρεσίες, καὶ τὶς παρεκτροπές τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης· κατάγγελλε τὴ δεσποτικὴ του συμπεριφορὰ καὶ παρακαλοῦσε τοὺς ἱεράρχες νὰ συγκεντρωθοῦν στὴν *Πρωτεύουσα*, γιὰ νὰ κανονίσουν μιὰ κοινὴ στάση.

Ἡ Σύνοδος γίνηκε τὸ θέρος τοῦ 867. Ὁ Φώτιος ἐκαυτηρίασε μπρὸς στὴ Σύνοδο τὶς ἀυθαίρετες ἐπεμβάσεις τοῦ Πάπα, τὶς καινοτομίες του στὴ λατρεία, τὶς κιβδηλείες του στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, τὶς ἀλλαγές στὴν Ἱερὰ Παράδοση καὶ στὴ λατρεία !

Ἡ Σύνοδος καθαίρεσε κι ἀναθεμάτισε τὸν Πάπα Νικόλαο καὶ τὸν ἀπόκοψε, — τὸν ἀφώρισε, καθὼς λένε στὴν ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα — σὰν σάπιο μέλος, ἀπ' τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Κοινωνία.

Ἔγινε τὸ σχίσμα !...

Οἱ παράλογες ἀπαιτήσεις τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης γίνηκαν ἀφορμὴ νὰ χωριστοῦν οἱ Χριστιανοὶ σὲ δυὸ μεγάλες μερίδες.

Μιὰ εἶναι ἡ μερίδα, ποὺ ἀκολουθεῖ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ Πάπα (*Καθολικοί*).

Καὶ δεύτερη ἡ μερίδα, ποὺ ἀκολουθεῖ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως (*Ὁριθόδοξοι*).

Ἀμέσως ἀπὸ τότε καταβλήθηκαν πολλὲς προσπάθειες καὶ γίνηκαν πολ-
 ῆς ἀπόπειρες γιὰ τὴν ἄρση τοῦ σχίσματος.
 γιὰ Ἐνωση τῶν Ἐκκλησιῶν. Μὰ ὅλες ἀπότυχαν· ἕνας λόγος ἦταν ὁ πολι-
 τικός. Τὸ αἶσθημα ἦταν δλότελα ξένο πρὸς τὶς ἐπιδιωκόμενες συνεννοή-
 σεις· γιὰ τὸ φοβόντουσαν τὴν πολιτικὴ ἐπικράτηση τῆς Ρώμης· φοβόν-
 τουσαν τὸν ξεπεσμό ἀπ' τὴν Ἐθνικὴ μας συνείδηση καὶ τὴν ἀποκοπὴ
 ἀπ' τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ πολιτισμό. Ὅλοι κεῖνοι, ποὺ ἐπιχείρησαν
 ἀπ' τὸ Βυζάντιο τὴν ἔνωση, ἔχασαν τὶς συμπάθειες τοῦ λαοῦ!..
 Κι' ἄλλος λόγος, ποὺ κρατεῖ ἀκόμη τὸ σχίσμα εἶναι, ποὺ οἱ Πάπαι
 δὲ θέλουν νὰ ἐννοήσουν τὸ ἀνώτερο ἐκκλησιαστικὸ συμφέρον· δὲν
 ὑποχωροῦν στὸ Πνεῦμα τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης· κι ἐπιμένουν
 στὶς παράλογες ἀξιώσεις τους.

Τόσο ἐπιμένουν, ποὺ στὰ 1870 μιὰ παπικὴ σύνοδος θέσπισε, πὼς
 «ὁ πάπας εἶναι στὸν κόσμο ἀνώτατος θεματοφύλακας κι ἔγκυρος
 ἑρμηνευτὴς τῆς Χριστιανικῆς ἀλήθειας· εἶναι ἀλάθης, ἅμα μιλάει
 γιὰ θερηκευτικὰ ζητήματα!»

Καὶ στὰ τελευταῖα τώρα χρόνια, στὰ δικά μας ἡ Ἐκκλησία τῆς
 Ρώμης ἀρνήθηκε νὰ λάβῃ μέρος σὲ μιὰ προκαταρκτικὴ προσπάθεια,
 γιὰ νὰ βρεθοῦν βάσεις γιὰ τὴν ἔνωση· ἀρνήθηκε, προβάλλοντας βάση
 γιὰ τὴν ἔνωση «νὰ παραδεχτοῦν οἱ ἄλλοι τὴ ρωμαϊκὴ (τὴν παπικὴ)
 διδασκαλία».

Οἱ δυὸ μοναχοὶ ἀδερφοὶ Μεθόδιος καὶ Κύριλλος στὴν ἐποχὴ αὐτῇ,
 Οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ρῶσοι ἀφοῦ ἔκαμαν Χριστιανούς τοὺς Βουλ-
 Χριστιανοί. γάρους, δὲ σταμάτησαν τὸ ἔργο τους·
 ἐπινόησαν τὴ σλαβικὴ γραφή, μετάφρασαν στὴ γλῶσσα αὐτῇ τὴν
 Ἀγία Γραφή καὶ ξάπλωσαν τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ στοὺς Σέρβους-
 Κροάτας - Δαλματοὺς, καὶ σ' ἄλλους σλαβικοὺς λαούς, Μοραβούς -
 Ἀβάρους - Βοεμούς. Γι' αὐτὸ λέγονται Ἀπόστολοι τῶν Σλαβῶν..

Στὴν ἐποχὴ αὐτῇ καὶ οἱ Ρῶσοι ἤρθαν στὸ Χριστιανισμὸ κι ἐμε-

λετοῦσαν τὸ Εὐαγγέλιο. Ἡ βασιλικὴ Αὐλὴ τῆς Ρωσίας ἔδωκε τὸ παράδειγμα. Ἡ μεγάλη δούκισσα "Ολγα γίνηκε χριστιανή! Ἀργότερα ἓνας ἑγγονός της, ὁ Βλαδίμηρος, ἅμα γίνηκε Αὐτοκράτορας, ἔστειλε πρεσβεῖα ἀπὸ Ρώσους εὐγενεῖς σὲ διάφορες χῶρες νὰ ἐξετάσουν καὶ νὰ τὸν πληροφωρήσουν ποῖο ἦταν τὸ καλύτερο θρησκευμα. Ἐκεῖνοι, περνώντας ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη, ἐθαύμασαν τὴ λαμπρότητα τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ κι ἅμα γύρισαν, ἐβεβαίωσαν τὸν Αὐτοκράτορα, πὼς ὁρθότερη καὶ λαμπρότερη εἶναι ἡ Θρησκεία, ποὺ ἔχουν οἱ Ἕλληνες! Αὐτὸς τὸ δέχτηκε· γίνηκε Χριστιανὸς καὶ παντρεύτηκε τῇ Βυζαντινῇ πριγκήπισσα "Αννα. Ἀπὸ τότε ὁ Χριστιανισμὸς ἀπλώθηκε σ' ὅλη τὴ Ρωσία.

Κι ἔτσι... σ' ἐποχή, ποὺ ὁ Χριστιανισμὸς ἦταν ἀπλωμένος στὴν Ἀσία, στὴν Ἀφρικὴ καὶ σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη, ἡ Ἐκκλησία, ἔφτασε νὰ χωριστῇ σὲ δυὸ !.

Καὶ τώρα ἂς ἰδοῦμε, μὲ κάθε συντομία, τὰ σπουδαιότερα σημεῖα στὴν Ἱστορία κάθε μιᾶς Ἐκκλησίας, ἀπ' τὸ σχίσμα, ὡς τὴ σημερινὴ ἐποχή.

"Ἄς παρακολουθήσουμε πρῶτα τὴ Δυτικὴ.

Α' Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

§ 29. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ.
ΛΟΥΘΗΡΟΣ - ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΟΙ - ΚΑΛΒΙΝΙΣΜΟΣ.

- ‘Απ’ τὸ σχίσμα κι ἔπειτα ἡ Δυτικὴ (Καθολικὴ) Ἐκκλησία ἔκαμε
‘Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀλλοιοῦναι τοὺς τύπους καὶ στήν οὐσία τῆς λα-
τρείας. τρεῖς πολλὰ μεταβολές κι ἀλλαγές.
- α') Τὶ τελετὲς τὶς ἔκαναν μὲ πολλὴ πομπὴ καὶ μὲ θεατρικὴ ἐπί-
δειξη.
- β') Τὸ βάπτισμα τὸ ἔκαναν μὲ ραντισμό.
- γ') Στὴ θεία μετάληψη, ἔδιναν μοναχὰ τὸν ἅγιον ἄρτο, ἀπὸ φόβο
μὴ χυθῇ τὸ τίμιον αἷμα! Καὶ σὰλλα μυστήρια ἔκαμαν μετα-
βολές.
- δ') Μετάβαλαν τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως.
- ε') Σπάνια ἐκήρυτταν τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ κι ἐρμήνευαν τὴν Πίστη
καὶ μόνο γιὰ τοὺς βίους τῶν Ἀγίων μιλοῦσαν.
- στ') Παραδέχτηκαν κι ἀγάλματα στὶς ἐκκλησίες.
- ζ') Ἔβαλαν ὀργανικὴ μουσικὴ στὶς τελετὲς καὶ στὶς λατρεῖες.
- η') Ἐπολλαπλασίασαν τὶς γιορτές.
- θ') Ἡ λατεία σὲ κάθε χώρα μόνο στὴ λατινικὴ γλῶσσα ἔπρεπε
νὰ γίνεται καὶ
- ι') Ἐθέοπισαν, πὼς ὁ πάπας εἶναι ἀλάθητος ἐρμηνευτὴς τῆς Θρη-
σκείας.

Ὁ λαὸς μηχανικὰ ἔκανε τοὺς τύπους τῆς λατρείας· ἡ ἀληθινὴ
εὐσέβεια ἔλειψε· καὶ τὸ παράδειγμα
Ἡθικὴ κατὰπτωση.

Πάπαι ἀσεβεῖς καὶ διεφθαρμένοι ἐκάθισαν στὸ Θρόνο.

Ὁ κλῆρος, μαθαίνοντας τὰ μυστικά τοῦ λαοῦ μὲ τὴν ἐξομολόγηση,
ἔπαιρνε στὰ χέρια του ἓνα ὅπλο σθεαρὸ γιὰ νὰ τὸν ἐκθιάζῃ.

Χ. Δημητρακοπούλου: Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.— Ἐκδ. Β'

Ὅποιοι ἔφερνε δυσκολίες στὰ συμφέροντα τοῦ κλήρου ἀφωριζόταν. Καὶ πολιτεῖες καὶ χῶρες ἐλόκληρες τιμωριοῦνταν μ' ἀπαγόρευση, καὶ δὲ γινόταν σ' αὐτὲς καμμιά θρησκευτικὴ πράξη!

Οἱ αἵρετικοὶ ἐκαίγονταν στὴ φωτιά! ἔπειτα ἀπὸ ἀπάνθρωπες ἀνακρίσεις, ποὺ τίς ἔλεγαν «*Ἰερὰ Ἐξέταση*».

Ὅποιοι ἀμάρτανε μποροῦσε νὰ ἐξαγοράζῃ τίς ἀμαρτίες του, ὅχι μὲ μακρὰ καὶ εἰλικρινῇ μετάνοια (καθὼς πιστεύει ἡ ἐκκλησία μας) ἀλλὰ μὲ τίς ἀφέσεις (συχωροχάρτια), ποὺ διασκορπιζαν δεξιὰ κι ἀριστερὰ οἱ πάπαι γιὰ χρήματα. Τέτοιες ἀφέσεις μποροῦσε νὰγοράζῃ καθέννας, ἀκόμα καὶ γιὰ πεθαμένους συγγενεῖς καὶ φίλους του, γιὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ τάχα ἀπ' τὴν κόλαση (ἀπ' τὴν καθαυτὴν φωτιά).

Γενικὴ ἄφεση ἀμαρτιῶν μποροῦσε νὰ πάρῃ, ὅποιος πῆγαινε στὴ Ρώμη κατὰ τὰ *Ἰωβιλιῶνα* (χρόνια ἀφέσεως, ποὺ γιορτιαζόνταν κάθε 100, ἀργότερα κάθε 50 κι ἀκόμη ἀργότερα κάθε 25 χρόνια).

Ἡ κατάχρησις αὐτὴ ἔφτασε σ' ἀνυπόφορη προκλητικότητα τὸ
 Ὁ Λούθηρος 16ο αἰῶνα, ποὺ ἦταν πάπας ὁ Λέων ὁ Γ'.
 καυτηριάζει τίς παρεκτροπές. Αὐτὸς ξαπόλυσε μοναχοὺς σ' ὅλη τὴ
 Δύση νὰ πωλήσουν ἀφέσεις καὶ νὰ φέρουν χρήματα! Πλοῦτος ἄφθονος
 ἐγέμιζε τὰ παπικὰ ταμεῖα!

Τότε στὴ Βιττεμβέργῃ τῆς Γερμανίας κατάφτασε ὁ μοναχὸς
Τζέτζελος, πού, γυρίζοντας πόλεις καὶ χωριά, πωλοῦσε ἀδιάντροπα ἀφέ-
 σεῖς!... Πολλοί, ὥς αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, εἶχαν σηκώσει φωνὴ καὶ γιὰ τίς
 ἄλλες καὶ μάλιστα γι' αὐτὴ τὴν παρεκτροπὴ τοῦ Πάπα! Μά, ἡ παντοδου-
 ναμία τῶν Παπῶν καὶ οἱ τιμωρίες ἔπνιγαν κάθε ἀντίθεση.

Ἀλλὰ τώρα, στὴ Βιττεμβέργῃ, ὁ μοναχὸς καὶ καθηγητὴς τῆς Θεο-
 λογίας *Μαρτίνος Λούθηρος* νοιώθει ἀληθινὴ φρίκη μπρὸς στ' ἄκοσμο
 κι ἀνῆθικο αὐτὸ θέαμα! Ἀρπάζει ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Τζέτζελου τὰ συ-
 χωροχάρτια καὶ τὰ ξεσκίζει! Μιλεῖ δημόσια γιὰ τὴν ἀνόσια ἐκμετάλ-
 λευσις τοῦ Πάπα καὶ δημοσιεύει ἔγγραφο σχετικὸ μὲ 95 ἄρθρα (θέσεις):

«Όχι, ἔλεγε, τὸν ἁμαρτωλὸ δὲν τὸν συμφιλιώνουν μὲ τὸ Θεὸ τὰ χρήματα! παρὰ μόνο ἡ ἀληθινὴ μετάνοια !».

Τὸ ἔγγραφο τοῦ Λουθήρου γρήγορα κυκλοφόρησε σ' ὅλη τὴν Εὐρώπῃ. Ὁ Πάπας προσπάθησε μὲ κάθε τρόπο νὰ τερματίσῃ τὴν ὑπόθεσιν· μὰ ὁ Λούθηρος δὲν ὑποχωροῦσε. Τότε ὁ Πάπας ἀπειλῆσε γραφτὰ (μὲ Βουῖλα=ἔγγραφο) τὸ Λούθηρο, πὼς θὰ τὸν ἀφορίσῃ, σὰν αἰρετικόν,

Ὁ Τζετζελος πωλοῦσε ἀφέσεις !...

ποὺ τὸ θεωροῦσε, ἂν σὲ 60 μέρες δὲν ἀνακαλοῦσε, ὅσα εἶπε. Ὁ Λούθηρος, ὅχι μόνο ν' ἀνακαλέσῃ δὲ σκέφτηκε, μὰ ἄναψε μεγάλη, φωτιά... κι ἐκεῖ .. μπρὸς σ' ἀμέτρητο πλῆθος, ἔρριξε κι ἔκαψε πανηγυρικὰ τὴ βουῖλα τοῦ Πάπα! (1520). Ὁ Λούθηρος ἔτσι ἀποκήρυξε τὶς ἐνέργειες τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἀφωρίστηκε ἀπ' τὸν Πάπα κι ἐχωρίστηκε ἀπ' αὐτόν !...

Πολὺς λαὸς στὴ Γερμανία ἀκολουθοῦσε τὴ μεταρρυθμιστικὴ διδασκαλίᾳ του. Ἀργότερα δυὸ συνέδρια ἀπὸ Γερμανοὺς Ἑγεμόνες καὶ ἀπ' ἀνώτερους κληρικοὺς, ποὺ γίνηκαν στὸ Βόρμς (1521) καὶ στὸ Σπάϊρ (1529) ἀποκήρυξαν τὶς ἐνέργειες τοῦ Λουθήρου καὶ ἔλαβαν μέτρα γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐξάπλωση τῆς διδασκαλίας του.

Ὁ Λουθερος καὶ οἱ ὁπαδοὶ του διαμαρτυρήθηκαν γιὰ τ' αὐστηρὰ μέτρα, ποὺ πάρθηκαν ἐναντίον τους καὶ ὠνομάστηκαν *Διαμαρτυρόμενοι* (Προτεστάντες) ⁽¹⁾. Ἐκαμαν μεταρρύθμιση στὰ θρησκευτικὰ δόγματα καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξη (Θρησκευτικὴ Μεταρρύθμιση), διαμόρφωσαν ἔπειτα δικό τους σύστημα Χριστιανικῆς λατρείας καὶ ἀπόχτησαν πολλοὺς ὁπαδοὺς.

Τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῆς διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου εἶναι :

α') Παραδέχεται μόνο τὴν Ἀγία Γραφὴ καὶ ἀπορρίπτει δόκλῃρη τὴν

Ἱερὰ Παράδοση.

β') Μόνο πίστη θέλει καὶ δὲν ἀναγνωρίζει ἀξία σὲ προσευχὰς - ἑλεημοσύνη - νηστεία.

γ') Μόνο δυὸ ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς παραδέχεται, *διάκονο* καὶ *πρεσβύτερο*.

δ') Δὲν παραδέχεται προσκύνηση τῶν εἰκόνων.

ε') Μόνο δυὸ μυστήρια ἀναγνωρίζει : «Βάπτισμα» καὶ «Θεία Εὐχαριστία».

στ') Ἡ λατρεία γίνεται πολὺ ἀπλᾶ καὶ στὴ σχετικὴ γλῶσσα τοῦ Λαοῦ.

(1) Διαμαρτύρηση — Protestantio.

Παράλληλα μὲ τὸ Λούθηρο ἐργαζόταν στὴν Ἑλβετία ὁ Ζβίγγλιος.

Καλβινισμός.

Χωρὶς καὶ οἱ δυὸ νὰ βρίσκονται
σὲ καμμιὰ σχέσηη μαζί τους, ἐκήρυτταν
παρόμοιες ἀρχές. Ὁ Ζβίγγλιος ἐφρονέυτηκε σὲ μιὰ συμπλοκὴ μὲ τοὺς
παπικοὺς καὶ τὸ ἔργο του τὸ συνέχισε ὁ Ἰωάννης Καλβῖνος.

Οἱ Καλβινιστὲς πιστεύουν, πὼς κατὰ τὴ Θεία Εὐχαριστία ὁ Χρι-
τιανός, εἰκονικὰ καὶ πνευματικὰ μεταλαβαίνει τὸ "Αἷμα τοῦ Κυρίου, καὶ ὅχι πραγματικά, ποὺ πιστεύουμε ὅλοι
οἱ ἄλλοι Χριστιανοί. Πιστεύουν ἀκόμη, πὼς ὁ Θεὸς ὥρισε πρὸ τῶν
αἰώνων ποιοὶ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους θὰ σωθοῦν καὶ ποιοὶ θὰ μένουν στὴν
ἀπώλεια. Κι ἔτσι δείχνουν τὸ Θεὸ ἄδικο καὶ ὅχι πατέρα Πανάγαθο·
καὶ τὸν ἄνθρωπο τὸ θεωροῦν ἀνίκανο νὰκολουθήσῃ τὸ δρόμο, ποὺ προ-
τιμάει. Ἔχουν καὶ ἄλλες μικρὲς διαφορὲς ἀπ' τοὺς Δικμαρτυρόμενους.

Τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς λατρείας ἐπικράτησε σ' ὅλη τὴν Ἑλβετία
καὶ εἶναι γνωστὸ μὲ τ' ὄνομα «Καλβινισμός» (1535).

Ἀργότερα (1600) ὁ Καλβινισμὸς μεταδόθηκε στὴν Ἀγγλία· γί-
νηκε καὶ δεχτὸς μὲ κάποιες τροπο-

Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία.

ποιήσεις· καὶ ἔτσι διαμορφώθηκε τρίτη
ἐκκλησία, ποὺ εἶναι γνωστὴ μὲ τ' ὄνομα «Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία».

Ἔτσι ἡ Λυτικὴ Ἐκκλησία διαμορφώθηκε σὲ :

α') Καθολικὴ Ἐκκλησία.

β') Ἐκκλησίαι Δικμαρτυρομένων (Λουθηριανὴ ἢ Προτεσταντικὴ).

γ') Καλβινισμός.

δ') Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία.

Καὶ μερικὲς ἄλλες πρὸ μικρὲς.

Οἱ Δικμαρτυρόμενοι, οἱ Καλβινιστὲς, οἱ Ἀγγλικανοὶ καὶ ἄλλοι,
εἶναι καὶ νῦν, ποὺ ἀκολουθοῦν τὴ Θεολογικὴ Μεταρρύθμιση.

Οί νέες αὐτὲς ἐκκλησίαι καταδιώχτηκαν ἀλύπητα ἀπ' τοὺς Πάπες. Κάποτε (στὰ 1555) τοὺς δόθηκε γιὰ λίγο διάστημα ἐλευθερία νὰ κάνουν τὴ λατρεία σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχὲς καὶ μὲ τὶς πεποιθήσεις τους· μὰ τὴν ἐλευθερία αὐτὴ τὴν ἀκολούθησαν διωγμοὶ πολὺ σφοδροί. Μοναχὰ στὴ Γαλλία, σ' ἓνα μῆνα μέσα, ἀπ' τὴ διαδέχτη ἐκείνη νύχτα, τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου, ἐξωλοθρεύτηκαν 60 χιλιάδες Διαμαρτυρόμενοι καὶ Καλθινιστὲς ⁽¹⁾.

---

1) Ἡ φοβερὴ ἐκείνη νύχτα (24 Αὐγούστου 1572), ποὺ ἄρχισαν οἱ σφαγὲς εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα: «*Νύχτα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου*». Μεταφέρουμε θῶ (σχεδὸν μὲ τὰ ἴδια λόγια) κομμάτια ἀπὸ μιὰ περιγραφὴ σχετικὴ, ποὺ κάνει ὁ διδάσκαλος τῆς *Μεγάλης τοῦ Γένους μας Σχολῆς*, ὁ πολὺς *Εὐγένιος Βούλγαρης*:

«Αὕτὴ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ φριχτὲς τραγωδίαις, ἀπ' ὅσες προκλήθηκαν ἀπ' ἀδιάκριτο ζῆλο μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνα προχώρησε στὴ Γαλλία καὶ πληθύνθηκε ὁ Καλθινισμὸς . . . κι' ἦταν ἀπὸ πᾶσα τάξῃ καὶ ἡλικία, ἄλλοι λάτρεις τοῦ Πάπα καὶ ἄλλοι ὁπαδοὶ τοῦ Καλθίνου· ἀγκαλιὰ ὁ παπισμὸς ὑπερίσχυε πάντοτε, σὰν παλιὰ τοῦ ἔθνους θρησκεία, ἐναντίον τῶν Νεωτεριστῶν. Στάσεις πολλὲς καὶ πόλεμοι ἐμφύλιοι καὶ αἱματοχυσίαι συχνές, ἄλλες φανερεῖς καὶ ἄλλες ἀφανεῖς, ἐγίνονταν· καὶ οἱ περισσότερες ἔπειτα ἀπὸ ἐπιβουλὴ καὶ ἐνέδρα.

. . . Ἡ καμπάνα δίνει τὸ σημεῖο πρὸς τὸ ξημέρωμα καὶ τὸ μακελλεῖν ἀρχίσει νὰ δουλεῖ . . . Ἡ φονικὴ μανία στὸ Παρίσι κράτησε ἑπτὰ ἡμέρες . . . θανατώθηκαν οἰκτρὰ γέροντες, νέοι, παιδιὰ, βρέφη καὶ γυναῖκες κυοφοροῦσες . . . Ἀπ' ἐκεῖ βγήκε τὸ παράδειγμα χωρὶς ἀναβολή· σ' ὅλες τὶς χώρες τῆς Γαλλίας καὶ στίς ἐπαρχίες· καὶ κατασφάγηκαν, ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὡς ἑξήντα χιλιάδες ἄνθρωποι· πολλοὶ κατὰφυγαν σὲ ξένα βασιλεία . . . πλῆθος ὑποκρίθηκε, πῶς δέχτηκε τάχα τὸν παπισμὸ· καὶ ὅσοι ἀπόμειναν παρωξύνθηκαν καὶ ἐξαγριώθηκαν. Αὕτὴ εἶναι ἡ ἐλβερινὴ τραγωδία τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου.

Οἱ Παπιστὲς σ' ὅλη τὴν Εὐρώπῃ γιόρτιασαν χαρμόσυνα τὰ τρόπαια τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Πάπας Γρηγόριος ΙΓ' ἔκαμε λιτανεῖα . . . καὶ ἀπόδωκε εὐχαστήρια στὸ Θεό! ἔκοψε καὶ ἓνα νόμισμα γιὰ νὰ διαιωνίσῃ τὴ μνήμῃ τῆς ἡμέρας! καὶ ἐχάραξε στὴ μιὰ πλευρὰ τὴν εἰκόνα τῆ δικῆς του καὶ στὴν ἄλλη ἐξολοθρευτὴ ἄγγελο μὲ σταυρὸ καὶ μὲ ρομφαία . . . Ὁλος ὁ ἐπίλοιπος κόσμος ἔφριξε . . . ὁ Χριστιανισμὸς ἐδάκρυσε καὶ ἡ Γαλλία ἔχε: μέχρι τῆς σήμερον τὸ ἔργο ἐκεῖνο, συγερὸ καὶ ἀποτρέπαιο, καὶ θὰ ἤθελε, ἂν ἦταν τρόπος, νὰ ἔσθηναι ἡ μέρα κείνη ἀπ' τὸν ἀριθμὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ αἰῶνα, κρᾶζοντας, σὰν τὸ σοφὸ τῆς Ὀπάλιο, «εἴθε νὰ ἦταν χαμένη κείνη ἡ μέρα!»

§ 30. Β' Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἐπειτα ἀπ' τὸ σχίσμα ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία πο-
 λυτεύτηκε μ' αὐστηρὴν προσήλωση στὴν
 Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Σχίσμα—1453. Ἀγία Γραφή, στὴν Ἱερὰ Παράδοση καὶ
 στοὺς Ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνες ὥς τὰ 1453, ποὺ ἀκο-
 λούθησε τὴ μαύρη μοῖρα ἐλόκληρου τοῦ Γένους!

Ἐπειτα ἀπ' τὴν ἄλωση τῆς Κων)πόλεως ἀπ' τοὺς Τούρκους, ἄρ-
 χισε γενικὴ ἔξοδο τῶν Ἑλλήνων ἀπ'
 Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας 1453-1821 τὰ σύνορα τῆς σκλαβωμένης χώρας μὲ
 κατεύθυνση πρὸς τὴ Δύση. Ὁ Πορθητὴς, Μωάμεθ ὁ Β', ἄνθρωπος
 ἔξυπνος, ἐφέρθηκε μὲ πολλὴ διπλωματικὴ τέχνη. Καὶ γιὰ νὰ εἶναι καὶ
 σύμφωνος μὲ τὴ Μωαμεθανικὴ θρησκεία, (ποὺ ὠριζε, ρητά, σεβασμὸ
 πρὸς τὴ Χριστιανικὴ) καὶ γιὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος (γιὰ
 ν' ἀποφύγῃ ἐξεγέρσεις κι ἄλλα) ἐκολάκεψε τοὺς Χριστιανούς.

Ἐγραψε λοιπὸν μὲ προκήρυξη ἐλληνικά, ποὺ ἔλεγε: «ἀπ' τὰ
 πράματά σας, κι ἀπ' τὰ παιδιὰ σας κι ἀπ' τὰ κεφάλια σας καὶ ἀπὸ
 πᾶσα σας πρᾶμα, τίποτις νὰ μὴ σᾶς ἐγγίσω, ἀλλ' νὰ σᾶς ἀναγκάσω
 νὰ εἶστε κάλλιο παρὰ πρὶν».

Κι ἀκόμη, ἔκαμε Πατριάρχη τῶν Χριστιανῶν (ἢ καλύτερα τῶν
 Ρωμαίων, καθὼς συνήθιζε νὰ λέγῃ ἡ Ὁσμανικὴ Κυβέρνηση), τὸ
 Γεώργιο Σχολάριο, ἕναν ἀπ' τοὺς πιὸ λογιώτερους ἄντρες τοῦ Γέ-
 νους, ποὺ εἶχε μάλιστα καμωμένους φοβεροὺς ἀγῶνες κατὰ τῆς ἐνώ-
 σεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἔτσι πέτυχε ὁ Μωάμεθ δυὸ πράματα: ἱκανοποίησε τοὺς νέους
 σκλάβους μὲ τὴν ἐκλογή, κι ἀσφαλίστηκε ἀπὸ ἐνδεχόμενη βοήθεια
 τῆς Ρώμης, μὲ ποὺ γιὰ ἔνωση δὲ μπορούσε νὰ γίνῃ λόγος!

Ἡ χειροτονία τοῦ Πατριάρχῃ γίνθηκε μὲ μεγάλες τιμές. Ὁ με-
 γάλος ἱστορικὸς τῆς Πατρὶδος μας Γ. Παπαρηγόπουλος γράφει σχετικὰ,
 μ' αὐτὰ τὰ λόγια πάνω-κάτω:

— «Ὁ Σουλτᾶνος προσκάλεσε στὸ Ναὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων τοὺς ἐπισκόπους τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν, τοὺς ἀξιωματούχους τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς καὶ τὸ λαό. Καὶ χειροτόνησαν Ὑπατο Ἀρχοντα τῆς Ἐκκλησίας τὸ Γεώργιο Σχολάριο, ποὺ μετωνομάστηκε Γεννάδιος Β'. Μετὰ τὴν χειροτονία ὁ Σουλτᾶνος προσκάλεσε τὸ νέο Πατριάρχη νὰ γευματίσουν μαζί καὶ νὰ συνομιλήσουν ἅμα πῆγε, τὸν ὑποδέχθηκε μὲ μεγάλες τιμὲς καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε νὰ τοῦ παραχωρήσῃ πολλὰ προνόμια. Ἀμα τέλειωσε τὸ γεῦμα κι ἐτοιμάστηκε νὰ φύγῃ ὁ Πατριάρχης, ὁ Σουλτᾶνος τοῦ πρόσφερε, μὲ τὸ ἴδιο του τὸ χέρι, δλόχρυσο δεκανίκι, καταστόλιστο μὲ πολύτιμες πέτρες καὶ μὲ σμαράγδια καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ τὸ δεχτῇ, γιὰ σύμβολο τῆς ἐξουσίας, ποὺ λάβαινε, σὰν ἀρχηγὸς τῆς πίστεως. Ἐπειτα κατέθηκε μαζί του ὡς τὴν αὐλὴ τοῦ ἀνακτόρου, μολοντί ὁ Γεννάδιος προσπάθησε ν' ἀποφύγῃ τὸ ἐντελῶς ἐκτακτο αὐτὸ δεῖγμα τῆς τιμῆς! Στὴν αὐλὴ ἦταν ἔτοιμο ἄλογο ὀλόλευκο κι ἐκλεκτό, σελωμένο βασιλικά. Ὁ Σουλτᾶνος ἐβόηθησε τὸν Πατριάρχη ν' ἀνεβῇ! κι ἔδωκε διαταγὴ νὰ τὸν συνοδέψουν μὲ παράταξη, μπρὸς καὶ πίσω, ὅλοι οἱ Ἀρχοντες τῆς Αὐλῆς ὡς τὰ Πατριαρχεῖα!

Οὕτε βράδυνε ὁ Σουλτᾶνος νὰ ἐπικυρώσῃ ἐπίσημα τὰ προνόμια, ποὺ ὑποσχέθηκε προφορικὰ στὸ νέο Πατριάρχη! Μὲ αὐτοκρατορικὸ βεράτιο (χρυσόβουλο, ἔλεγαν οἱ Βυζαντινοί, Διάταγμα λέμε σήμερὰ) κανονίστηκαν τὰ δικαιώματα καὶ τὰ προνόμια τοῦ Πατριαρχείου. Ἀργότερα ὅμοια βεράτια ἐπιδίδονταν σὲ κάθε νέο Πατριάρχη. Τὸ πρῶτο χάθηκε γρήγορα καὶ δὲ βρίσκεται σὲ κανένα ἀρχεῖο. Μὲ τὰ βεράτια αὐτὰ ὀρίζονταν:

α') Στὸν Πατριάρχη ἀρμύζει ἡ ὑπέρτατη Διοίκηση τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Μοναστηρίων.

β') Ὁ Πατριάρχης μπορούσε κατὰ τὴ δική του κρίση,

νὰ χειροτονῇ καὶ νὰ καθαιρῇ ἀρχιεπισκόπους καὶ ἐπισκόπους. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη (Τουρκικὴ Κυβέρνηση) ἔπειτα ἀπὸ πρόταση τοῦ Πατριάρχου ἔβγανε τὰ σχετικὰ *φιομάνια* (διατάγματα).

γ') Ὁ Πατριάρχης ἦταν ὁ ὑπάτος (ἀνώτατος) δικαστὴς ὅλου τοῦ κλήρου.

δ') Ἀμα κατηγοροῦσαν ἐπίσκοπο στὴν Ὑψηλὴ Πύλη, ἐκαίνη δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν συλλάβῃ, δίχως συναίνεση τοῦ Πατριάρχου.

ε') Ἐπιτρεπόταν στὴν Χριστιανικὴ Ἐκκλησία νάχη στὴν κατοχὴ τῆς ὅλας τῆς χιτίρια, ποὺ ἦταν ἀνέκαθε ἀφιερωμένα στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ. Μὰ νέες ἐκκλησίες δὲν ἦταν ἐπιτρεπόμεναι νὰ χτίσθουν.

στ') Κανένας δὲ μπορούσε νὰ ἀναγκαστῇ νὰ ἀσπαστῇ τὸν Ἰσλαμισμό (Μωαμεθανικὴ Θρησκεία).

ζ') Ὁ Πατριάρχης ἔκρινε κάθε ὑπόθεση σχετικὴ μὲ τοὺς γάμους τῶν Χριστιανῶν.

η') Ὁ Πατριάρχης ἐδίκαζε καὶ κάθε πολιτικὴ ὑπόθεση, ποὺ χριστιανοὶ ἀντίδικοι θὰ τοῦ ὑπέβαλαν.

θ') Εἶχε δικαίωμα νὰ θάνη καὶ νὰ εἰσπράττῃ φόρους ἀπὸ κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς Χριστιανούς, γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας.

ι') Τὸ Πατριαρχεῖο μπορούσε νάχη καὶ νὰ συντηρῇ δικούς του ἀστυνομικοὺς φύλακες.

ια') Ἡ Ἐκκλησία διατηροῦσε καὶ διαχειριζόταν, καθὼς ἤθελε τὰ χτήματά της.

ιβ') Ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ κλῆρος ἦταν τέλεια ἀφορολόγητοι.

ιγ') Κάθε χριστιανὸς ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ διαθέτῃ τὸ τρίτο τῆς περιουσίας του γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ Πύλη

Ήταν υποχρεωμένη νά βοηθήσῃ στήν ἀναγκαστική ἐκτέλεση κάθε τέτοιας διαθήκης.

ιδ') Κάθε ἐπίσκοπος εἶχε στήν περιφέρειά του καί ἰδιαίτερη δικαιοδοσία.

καί ιε') Κάθε ἐπίσκοπὸς φρόντιζε γιὰ τὴ λαϊκὴ ἐκπαίδευση στήν περιφέρειά της. —

Ὁ Πατριάρχης εἶχε δικαιοδοσία σ' ὅλο τὸ χριστιανικὸ πλήρωμα τῆς Ἀνατολῆς (Ἑλληνας, Ἀλβανούς, Βουλγάρους, Σέρβους, Σλαβούς, Ἀρμενίους). Σὺν Ἀρχηγὸς δουλωμένου ἔθνους ἦταν ἀντιπρόσωπος καί προστάτης τοῦ στήν Ὑψηλὴ Πύλη. Ἦταν ὁ Ἐθνάρχης του!...

Ὁ ὀργανισμὸς τῆς Συνόδου καί τοῦ Πατριαρχείου διατηρήθηκε καθὼς ἦταν καί πρὶν μὲ σχετικὲς τροποποιήσεις. Ὁ Πατριάρχης δηλ. διοικεῖ ὡς τώρα τὴν Ἐκκλησία καὶ ἀποφασίζει σύμφωνα μὲ σύνοδο, ἀπὸ 12 Μητροπολίτες. Οἱ Μητροπολίτες τῶν ἐπαρχιῶν γίνονται συνδικοὶ μὲ τὴ σειρά.

Παράλληλα λειτουργεῖ καὶ ἓνα Μικτὸ Συμβούλιο (ἀπὸ κληρικοῦς καὶ λαϊκοῦς καὶ ἀποφασίζει γιὰ ζητήματα, ποὺ εἶναι ἐκκλησιαστικά καὶ πολιτικά μαζί: γάμοι, διαζύγια, κληρονομίες, ἐκπαίδευση καὶ ἄλλα). Γενικά, στήν ἐξωτερικὴ τοῦλάχιστο ἐπιφάνεια, τὸ καθεστὼς τῶν Πατριαρχείων διατηρήθηκε καθὼς ἦταν στήν ἐποχὴ τῶν δικῶν μας Αὐτοκρατορῶν καὶ ἴσως καὶ κάτι ἀνώτερα.

Ἀργότερα ἡ τουρκικὴ αὐθαιρεσία ἐλάττωσε σιγά-σιγά ἢ καταπάτησε τὰ προνόμια αὐτά. Πολλὲς ἐκκλησίες μεταβλήθηκαν σὲ τζαμί· οἱ καμπάνες ἔπαψαν τὸ μελωδικό τους ἦχο· μυριάδες χριστιανῶν ἐξισλαμίστηκαν μὲ τὴ βία· τὰ διαβόητα τάγματα τῶν Γεννιτσάρων ἀπαρτίζονταν ἀποκλειστικά ἀπὸ χριστιανόπαιδα· οἱ χριστιανοὶ ἐξαγόραζαν

τῇ ζωῇ τους μὲ τὸ χαράττοι· οἱ περιουσίες τους σὲ κάθε στιγμή μπο-
ροῦσαν ν' ἄρπαχτοῦν ἀπ' τοὺς Τούρκους· ἡ τιμὴ τους δὲν εἶχε καμ-
μιὰ ἀσφάλεια· οἱ Σουλτᾶνοι ἀνέβαζαν στὸ Θρόνο καὶ κατέβαζαν αὐ-
θαίρετα τοὺς Πατριάρχες, ἀνάλογα μὲ τὰ δῶρα, ποὺ παίρνανε.

Καὶ γενικὰ οἱ Χριστιανοὶ ὑπόφεραν τὰ πάνδεινα καὶ οἱ πιέσεις ὅλο
καὶ δυνάμωναν.

Πιὸ ἀργά, καὶ μάλιστα ἀφ' ὅτου ἡ Ρωσία ἀνάλαβε στὴν Ἀνατολὴ
τὴν προστασία τῶν Χριστιανῶν, ἐκαλυτέρεψε ἡ τύχη τους. Περισσότερο
βελτιώθηκε ἀπὸ τότε, ποὺ Ἕλληνες γίνηκαν Μεγάλοι Διερχμηνεῖς ἢ
Ἡγεμόνες στὴ Βλαχία.

Τῇ σχετικῇ αὐτῇ βελτίωση τὴ διτάραξε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανά-
σταση τοῦ 1821. Οἱ Τούρκοι θυμήθηκαν τὴν πρώτη τους ἀγριότητα.
Οἱ κληρικοὶ πρῶτοι, καὶ πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος
ὁ Ε', ἐκόρεσαν μὲ τὸ αἷμα τους τὴ δίψα τῶν Τούρκων.

V. ΠΟΙΑ ΜΟΡΦΗ ΕΧΕΙ ΣΗΜΕΡΑ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ

§ 31. Α Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Εἶπαμε στη σελίδα 40, πὼς στὴν Ἀνατολὴ ἦταν τέσσερα Πατριαρχεῖα, τῆς Κων/πόλεως, τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. Καὶ τὰ τέσσερα αὐτὰ Πατριαρχεῖα μὲ κοινὸς ἀγῶνες, ἀπόκρουσαν τὴν ἐπέμβαση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης στὴ δικαιοδοσίᾳ τους καὶ ἄλλα σύμφωνα ἔφτασαν στὸ σχίσμα. Μετὰ τὸ σχίσμα οἱ σχέσεις μεταξύ τους ἦταν, καὶ εἶναι ὥς τὰ σήμερα, ἀδερφικές, μὲ διοίκηση ἐντελὼς ἀνεξάρτητη, δίχως νὰ πάψουν νὰ ἐνεργοῦν ὅμοια, ἔπειτα ἀπὸ συνεννόηση, σὲ σπουδαῖα θρησκευτικὰ ζητήματα. Καὶ τὰ τέσσερα Πατριαρχεῖα ἀποτελοῦν τὴν Ὁρθόδοξο Ἀνατολικὴ Ἐκκλησίᾳ.

Εἶδαμε, στίς ἀμέσως προηγούμενες σελίδες, ποῖα ἦταν ἡ σταδιο-
α' Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο δρομία τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντι-
Κων/πόλεως. νουπόλεως — ποὺ λέγεται καὶ Οἰκου-
μενικὸ — ὥς τὰ 1821.

Μετὰ τὸ 1821 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο πέρασε ἀπὸ πολλὰς δοκιμασίες. Μὰ ὅμως ἔμεινε σταθερὸ καὶ ἀκλόνητο στὴ θρησκευτικὴ καὶ στὴν Ἐθνικὴ ἀποστολὴ του. Ἀπ' αὐτὸ ἔχουν ἡθικὴ ἐξάρτηση πολλὰς Ἀυτοκέφαλες Ἐκκλησίες.

Οἱ Ἐκκλησίες τῆς Κυρίως Ἑλλάδος ὥς τὰ χρόνια τοῦ Μ. Κων-
1. Ἀυτοκέφαλος Ἐκκλησία σταντίνου ἦταν ἀνεξάρτητες ἢ αὐτοκέ-
τῆς Ἑλλάδος. φαλες, καθὼς λέγονται στὴν ἐκκλησια-
στικὴ γλῶσσα· ἔπειτα ὅμως ἀνῆκαν κατευθεῖα στὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ
Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ εἶχαν τὴ δική του τύχη καὶ χειρό-
τερη ὥς τὰ 1821. Ἐπειτα ἀπ' τὸ 1821 μέρος τῆς Πατρίδος μας ἀνα-
κηρύχτηκε Ἀνεξάρτητο Κράτος μὲ πρωτεύουσα τὸ Ναύπλιο. Ἀπὸ
τότε ἡ συνεννόηση τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀπευθεῖας μὲ τὸ Πατριαρχεῖο, συ-

ναντοῦσε δυσκολίες. Ἐπειτα ἡ Ἑλλάς, τὸν Κράτος ἀνεξάρτητο, εἶχε τὸ δικαίωμα νάποχτήτῃ καὶ ἐκκλησίᾳ διοικητικὰ ἀνεξάρτητῃ, Ἀυτοκέφαλῃ. Ὅμοια Ἀυτοκέφαλῃ Ἐκκλησίᾳ εἶχαν οἱ Ρῶσοι ἀπ' τὸ 1600. Τέτοια ἀρχὴ κρατοῦσε στὴν ἐκκλησίᾳ ἀπ' τὰ παλιὰ χρόνια: ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Διοίκησις νὰ συμμορφώνεται πρὸς τὴν πολιτικὴν τάξιν.

Συγκεντρώθηκαν λοιπὸν στὸ Ναύπλιο (τὸν Ἰούλιο τοῦ 1833) οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνακήρυξαν «τὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος *δογματικὰ μὲν ἐνωμένη μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ μὲ κάθε ἄλλῃ Ὁρθόδοξο Ἐκκλησίᾳ, διοικητικὰ ὅμως Ἀυτοκέφαλῃ*». Κατάρτισαν καὶ σύνοδο ἀπὸ ἑξὶ ἐπισκόπους γιὰ νὰ διοικῇ καὶ νὰ κανονίῃ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα: σ' αὐτὴ λάβαινε μέρος καὶ ἓνας ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ Πατριαρχεῖο ἀργότερα, στὰ 1850, ἀναγνώρισε καὶ ἀνακήρυξε Ἀυτοκέφαλῃ τὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξέδωκε σχετικὴ διαταγὴ, «*Συνοδικὸ Τόμο*», καθὼς λέγεται στὴν Ἐκκλησιαστικὴ φρασεολογία.

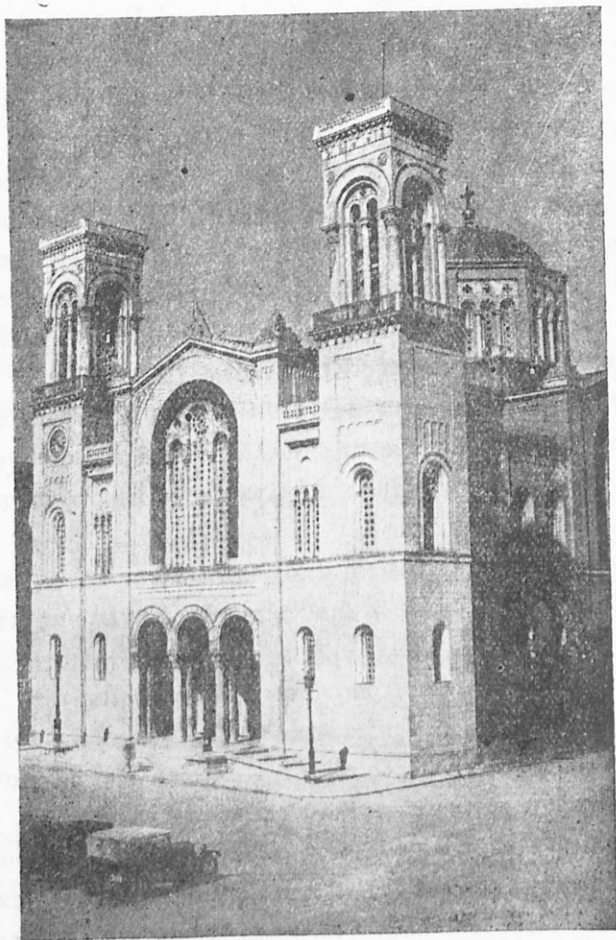
Σύμφωνα μ' αὐτὰ καὶ ἔπειτα ἀπὸ σχετικὰς τροπολογίας, ποὺ ἡ πεῖρα τίς ἔδειξε ἀπαραίτητες, ἡ Διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι αὕτῃ:

Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος: (εἶναι ἡ ἀνώτατῃ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀρχῇ συγκεντρώνεται κάθε χρόνῳ καὶ λαβαίνει μέρος σ' αὐτὴν ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι τῆς χώρας—Μητροπολίτες τιτλοφοροῦνται τώρα).

Λαϊκῆς Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος: (εἶναι ἀντιπρόσωπος τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 13 Μητροπολίτες, ποὺ ἐρίζονται κατὰ σειρὰ γιὰ ἓνα χρόνῳ. Στὶς συνεδριάσεις λαβαίνει μέρος καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Πολιτείας—Κυβερνητικὸς Ἐπίτροπος—μὲ συμβουλευτικὴ γνώμη καὶ δίχως ψῆφο).

Πρόεδρος τῆς Λαϊκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας:

(εἶναι ὁ Μαζαριώτατος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ Ἐξαρχος

Ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τῶν Ἀθηνῶν.

πάσης Ἑλλάδος. Προεδρεύει στὶς συνεδριάσεις καὶ ἀντιπροσωπεύει καὶ τὶς δύο Συνόδους, τὴν «Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τὴ «Λαϊκὴ Ἱερὰ Σύνοδο».

Ἔργα τῆς Διοικήσεως Ἱερᾶς Συνόδου εἶναι :

Ἐκλέγει τοὺς ἐπισκόπους καὶ κάνει πρότασις στὴν Κυβέρνηση γιὰ τὸ διορισμὸν τοὺς.

Ἐχει τὴν ἀνώτατην ἐπιβλεψὴν στὸν Κλῆρο καὶ στὰ Μοναστήρια.

Φροντίζει γιὰ τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν καὶ κανονίζει τίς θρησκευτικὰς διδασκαλίας, ποὺ πρέπει νὰ γίνονται.

Ἀπαρτίζει διάφορα διοικητικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια, ποὺ δικάζουν ἐπαγγελματικὰς παρεκτροπὰς τῶν ἱερωμένων κ. ἄ.

Κάθε νέα χώρα, ποὺ ἀπελευθερώθηκε καὶ προσαρτήθηκε στὸ Ἑλληνικὸ Κράτος μετὰ τὸ 1821 (Ἑπτάνησος 1866, Θεσσαλία 1881, Ἡπειρος — Μακεδονία — Κρήτη — Χίος — Σάμος Μυτιλήνη 1912, Θράκη 1922) ἐνώθηκε ἐκκλησιαστικὰ μὲ τὴν Αὐτοκέφαλη Ὁρθόδοξο Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι καὶ ἄλλες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίαι, ποὺ πρὶν ἀνῆκαν ἀπ' εὐ-

2. Ἄλλες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίαι τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου. θείας τοῦ Οἴκου μενικὸ Πατριαρχεῖο : τῆς Κύπρου, τῆς Ρουμανίας, τῆς Σερβίας,

τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Αὐστρουγγαρίας καὶ τῆς Κάτω Ἰβηρίας.

Τῆς Βουλγαρίας εἶναι *σχισματική*· γιὰτὶ ἡ Βουλγαρία ἀποκηρύχθηκε ἀπ' τὸ Πατριαρχεῖο στὰ 1870, ἐπειδὴ δὲ θεώρησε ἀρκετὸ νάχη ἐπισκόπους μόνον στὴ χώρα της, παρὰ ἤθελε νάχη καὶ σ' ὅλες τίς ἐπαρχίες τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους, ἂν καὶ δὲν ἦταν πούθενά Βούγαροι. Ἐχει ἀνώτατο Ἀρχηγό, Ἐξάρχον, ποὺ ἐδρεύει στὴν Κωνσταντινούπολη.

Τὸ Πατριαρχεῖο τῶν Ἱεροσολύμων εἶναι τὸ ἀρχαιότερο καὶ ὀνομα-

β' Τὸ Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων. στότερο, γιὰ τὸ λόγο, πὼς εἶναι ἄριστα ἐνωμένο μὲ τὰ θεοβάδια μέρη τῆς

Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ἐπάλαιψε ἀνέκαθεν καὶ παλεῦει ἐνάντια σὲ διάφορες ἐπιβουλὰς καὶ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καὶ αἵρετικῶν, ποὺ συγκρούονται, γιὰ τὴν ἐπικράτησιν στὰ ἅγια προσκυνήματα. Οἱ συγκρού-

σεις αὐτὲς πολλὰς φρεὲς γίνηκιν μ' αἱματοχυσίας καὶ μὲ βιαιότητες. Ἡ περιοχή του ἀπλώνεται σ' ὅλη τὴν Παλαιστίνη, μὰ δὲν ἔχει ἀκμὴ καὶ δύναμιν νὰ ἐπιβληθῇ. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον τὴν πολιτικὴν Διοίκησιν τῆς Παλαιστίνης καὶ τὴν ρύθμισιν τῆς ζωῆς τοῦ Πατριαρχείου τὴν ἔχουν οἱ Ἀγγλοὶ, ποὺ φέρονται στὸ Πατριαρχεῖο μὲ δικαιοσύνη καὶ εὐλάβειαν.

Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων διοικεῖ μὲ σύνοδο ἀπ' Ἀρχιερεῖς καὶ Ἀρχιμανδριτῆς καὶ φέρει τὸν τίτλον «*Πατριάρχης Συρίας, Ἀραβίας, Πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Κανὰ τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἀγίας Σιών*».

Τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Ἀντιοχείας ἦταν τὸ κέντρο τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν Ἀσία. Ὑπόφε-
 γ' Τὸ Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας. ρε καὶ αὐτὸ πολλὰ, ἀγωνιζόμενον ἐναντίαν σὲ προσηλυτιστικὰς ἐνέργειαις *Καθολικῶν, Διαμαρτυρομένων καὶ Ἀράβων*. Σιγὰ-σιγὰ περιορίστηκε ἡ ἑκτασὴ του. Σήμερα ἡ δικαιοδοσία του φτάνει ὡς τὰ γύρω τῆς *Βηρυτοῦ, Λαμασκού, Χαλεπίου, Ἀδάνων*. Πιστοὺς ἔχει μόλις 300 χιλιάδες ἀραβοφώνους. Ἡ διοίκησις γίνεται ἀπ' τὸν Πατριάρχην μὲ δύο Ἐπισκόπους βοηθοὺς του.

Τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας στοὺς πρώτους αἰῶνες τοῦ Χρι-
 δ' Τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξαν- στιανισμοῦ ἦταν σὲ μεγάλη ἀκμὴ, ἀλλὰ
 δρείας. μὲ τὸν καιρὸ καὶ ἅμα ἡ Αἴγυπτος κατα- κτήθηκε ἀπ' τοὺς Ἀραβες ἐδοκίμασε πολλὰς καταδιώξεις. Ἐπὶ ἐξὶ ὀλόκληρους αἰῶνες μὲ τοὺς Ἀραβες καὶ τρεῖς μὲ τοὺς Τούρκους δὲν ἤθραν ἡσυχίαν καὶ δὲν ἐγνώρισαν ἀσφάλειαν οἱ Χριστιανοὶ τῆς Αἰγύπτου. Μυριάδες ἐθανατώθηκαν καὶ ἐγέναν μὲ τὴν βίαν Μωαμεθανοί. Σήμερα δὲν ἔχει μεγάλη δικαιοδοσία καὶ οἱ ἐπίσκοποι του μόνο ὀνομαστικά, οἱ περισσότεροι, εἶναι τοποθετημένοι. Διοικεῖ ἀπ' εὐθείας τὸ Πατριαρχεῖο μὲ σύνοδο ἀπ' ὀκτὼ ἐπισκόπους. Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας προσφωνεῖται *Μακαριώτατος* καὶ φέρει τιμητικὰ τὸ τίτλον τοῦ *Πάπα καὶ Τρισκαυδεκάτου Ἀποστόλου*.

Αὕτῃ εἶναι μὲ λίγα λόγια ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ σημερινή κατάστασις τῶν τεσσάρων Πατριαρχείων τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Τὰ Πατριαρχεῖα, αὐτὰ τὰ ἴδια, καὶ οἱ Αὐτοκέφαλοι ἐκκλησίες, δύνουν τὴν ὁρθὴ ἐρμηνεία στὴν Ἀγία Θρησκεία τοῦ Χριστοῦ.

Στὴν Ὀρθόδοξο Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀνήκουν, ἐξόν ἀπὸ λίγες ἐξαιρέσεις, οἱ Ἕλληνες, οἱ Ρῶσοι, οἱ Ρουμῶνοι, οἱ Σέρβοι, καὶ οἱ Μανροβούνιοι, 150 ἑκατομμύρια, περίπου.

Στὴν Ἀνατολὴ ὑπάρχουν Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες χωρισμένες ἀπ' τὴν Ὀρθοδοξίαν διοικητικὰ, καθὼς εἶναι τῆς Βουλγαρίας, ἢ ἀποσχισμένες δογματικὰ, καθὼς εἶναι οἱ Ἐκκλησίες τῶν Νεστοριανῶν, Ἰακωβιτῶν, Ἀρμενίων, Κοπτῶν, Ἀβησσυνίων καὶ Μαρωνιτῶν. Αὐτοὶ μὲ τίς διαφορὰς αἰρέσεις τοῦ τίποτε σπουδαῖο δὲν ἐπέτυχαν ὥς τώρα· μόνο, ποὺ γίνηκαν ἀντικείμενα προσηλυτισμοῦ ἀπ' τὴς πολυώνυμης προπαδάνδης καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων.

§ 32. Β' Ἡ ΔΥΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὁ Παπισμὸς μένει ἀκλόνητος στὴ διαμόρφωσιν τῆς θρησκείας, ποὺ ἔδωκε ὁ ἴδιος· ποτὲ δὲ μπόρεσε νὰ πάρῃ στὴ διεύθυνσίν του ὅλες τὴς ἐκκλησίες τοῦ Κόσμου, καθὼς ἤθελε καὶ θέλει. Ὁ Παπισμὸς ἔχει περίπου 200 ἑκατομμύρια πιστοῦς· ἐπικρατεῖ στὴ Γαλλία, Ἰταλία, Ἰσπανία, Μέση καὶ Νότιο Ἀμερικὴ καὶ ἐδρεύει στὴ Ρώμη, σὲ ἰδιαίτερη μικρὴ περιοχὴ, ποὺ πρὸς ἑνὸς χρόνου ἀναγνωρίστηκε ἀπ' τὴν Ἰταλίαν ἀνεξάρτητο οὐδέτερο Κράτος μὲ τὸν τίτλο «Πόλις τοῦ Βατικανοῦ». Τὸ Παπικὸ αὐτὸ Κράτος ἔχει δικό του στρατό, δική του ἀστυνομία, δικούς του δικαστὰς, πρεσβευτὰς στὰ ξένα Κράτη, νομίσματα καὶ γραμματόσημα.

Χ. Δημητρακοπούλου: Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία.—Ἐκδ. Β'

Μὲ καμμιὰ ἀπ' τὶς ἄλλες χριστιανικὲς ἐκκλησίας δὲν ἔρχεται σὲ συνεννόησιν, ἂν δὲν παραδεχτοῦν, δίχως συζήτησιν, τὶς ἀρχές του !

Οἱ σχέσεις τοῦ παπισμοῦ μὲ τοὺς λαοὺς τῆς δικαιοδοσίας του εἶναι μόνο πνευματικῆς. Ἡ παιδεία πάθῃκε ἀπ' τὰ χέρια τοῦ ἄλλοτε παντοδύναμου κλήρου καὶ ἀνήκει στοὺς λαοὺς. Ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀποτίναξαν τὸ δεσποτισμὸν τοῦ Παπισμοῦ, καὶ τοῦ ἀφαίρεσαν κάθε κοσμικὴν δικαιοδοσίαν. Ἐτσι κλονίστηκε ἡ ἐξουσία του καὶ ἡ ἐπιρροή του.

Κυριώτερον στήριγμα τοῦ παπισμοῦ εἶναι τὰ μοναχικὰ του τάγματα (Ἰησουΐται-Φραγκισκανοὶ-Δομινικανοὶ-Ἀδελφαὶ τοῦ Ἑλέους).

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἢ Προτεστάντες καταπολέμησαν στὴν ἀρχὴν καὶ ἐξακολούθησαν ἀδιάκοπα νὰ καταπολεμοῦν τὶς καταχρήσεις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισή τους ἄλλαξε δολόκληρον τὸ ἐκκλησιαστικὸ σύστημα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔφθασε στὴν ἄλλη ἄκρην· ἐνῷ ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ μένει στὴ μέση Καθολικισμοῦ καὶ Προτεστантиσμοῦ καὶ ἀποφεύγει μ' ἐπιμέλεια τὶς ἀντίθετες μεταβολὰς καὶ τῶν δύο.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι μένουν πιστοὶ στοὺς δογματισμοὺς, ποὺ ἔκαμαν οἱ ἴδιοι (σελ. 113) καὶ ἐπικρατοῦν στὴ Γερμανία, Γαλλία, Ἡνωμένους Πολιτεῖς.

Καὶ οἱ Καλθινισταὶ μένουν πιστοὶ στὰ δόγματα, ποὺ ὥρισαν οἱ ἴδιοι (σελ. 113—114). Ἐπικρατοῦν καὶ σήμερον ἀκόμη σ' ὅλη τὴν Ἑλβετία, στὶς Κάτω Χώρες (Βέλγιο Ὀλλανδία), στὴ Γερμανία καὶ στὴ Βόρειο Ἀμερική.

Αὐτὸ τὸν τίτλο ἔχει ἡ ἐπίσημη Ἀγγλικὴ Ἐκκλησία. Τὸ Θρησκευμὰ της εἶναι μικρὴ παραλλαγή τοῦ Καλθινισμοῦ. Τὰ σχετικὰ μὲ τὴν πίστη εἶναι κανονισμένα μὲ Νόμον τοῦ Κράτους. Ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία

δ' Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία.

ἔχει διάφορες μορφές (Χαμηλὴ-Υψηλὴ Εὐρεία) ποὺ τὶς χαρακτηρίζουν ἐλαφρὲς παραλλαγές μεταξύ τους στὰ δόγματα καὶ στὸ πνεῦμα.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι, οἱ Καλθινιστὲς καὶ οἱ Ἀγγλικανοὶ ὑπολογίζονται συνολικά σὲ 180 ἑκατομμύρια. Τὰ $\frac{2}{3}$ σχεδὸν εἶναι οἱ Διαμαρτυρόμενοι καὶ τὸ ἄλλο $\frac{1}{3}$ Καλθινιστὲς καὶ Ἀγγλικανοί.

Υπάρχουν καὶ στὴ Δυτικὴ Ἐκκλησίᾳ, ἐκκλησίες αἰρετικές μ' ἐλάχιστους ὁπαδοὺς (Ὀρνῖται ἢ Γραικοκαθολικοὶ· 5 ἑκατομμύρια· καὶ ἄλλοι).

§ 33. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Ὁ Χριστιανισμὸς δυστυχῶς διαιρέθηκε ἀπ' ἀμοιβαῖες παραξηγήσεις, ἀπὸ παρερμηνεῖες, ἀπὸ ἀνθρώπινους ἐγωῖσμοὺς καὶ πείσματα. Μὰ ὅσο κι ἂν εἶναι χωρισμένος, οἱ κύριες γραμμὲς τοῦ μένει *Θρησκεία Πνευματικὴ, Θρησκεία τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας, Θρησκεία εὐγενική.*

Τώρα στὰ τελευταῖα ἐξήντα χρόνια καταβλήθηκαν ἐπανειλημμένες προσπάθειες, γιὰ πλατύτερη, βαθύτερη καὶ γενικώτερη συνεννόηση, ἀπ' τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησίᾳ καὶ ἀπ' τὴν Ὑψηλὴ Ἀγγλικανικὴ. Στὰ 1922 γίνηκαν ἀρκετὲς ὑποχωρήσεις καὶ συμβιβασμοὶ μὲ τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ μὲ τὴν Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ Ἀγγλικανοὶ ἱεράρχες, ἔπειτα ἀπὸ συνεννόηση, παραδέχονται τὰ ἐπὶ μυστήρια καὶ ἀναγνωρίζουν τὶς ἐπὶ Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Καὶ σ' ἄλλα ζητήματα ἔχει γίνῃ συνεννόηση καὶ ἔφτασαν σὲ κοινὲς συμφωνίες μὲ τὸν ἀπώτερο σκοπὸ, νὰ γίνῃ ἡ ἔνωση αὐτὴ βάσει τῆς ἐνώσεως ὁλοκλήρου τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἄς ἐλπίσουμε, πὼς ὁ Θεὸς τῆς Ἀγάπης θὰ κατενθύνῃ σὲ αἴσω τέρμα τὶς προσπάθειες αὐτές.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εἶδαμε μιὰ μικρὴ περίληψη μιᾶς Μεγάλης Ἱστορίας : τῆς Ἱστορίας τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ζῇ τώρα καὶ δυὸ χιλιάδες χρόνια, καὶ εἶναι προωρισμένη νὰ ζήσῃ αἰώνια.

Καὶ μόνο τὸ πὼς ζῇ τόσες χιλιάδες χρόνια, πρέπει νὰ μᾶς κάμῃ νάχουμε πίστιν ἀκλόνητην.

Συστήματα φιλοσοφικὰ καὶ νόμοι ἀληθινὰ σοφοί, μὰ ὅμως ἀνθρώπινοι, δὲν κράτησαν ποτὲ πρὸς πολὺ ἀπὸ λίγες γενεές ! Μὰ Θρησκεία, ποὺ δίδαξε τό : « Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ πνευματικὴ λατρεία τοῦ ἀρμόζει » καὶ τό : « ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσης » πὼς νὰ μὴ ζήσῃ, πὼς νὰ μὴ προσελκύσῃ ὅλο τὸν κόσμον ;

Οἱ ἀρχεὶς αὐτές, ποὺ κηρύττονται τώρα καὶ τόσες χιλιάδες χρόνια, δὲ μᾶς φαίνονται πάντοτε νέες, πάντοτε συγχρονισμένες, πάντοτε ἐπικαίρες, πάντοτε φρέσκες, ἐπιβλητικὲς καὶ ὡραῖες, πειστικὲς καὶ οὐράνιες ; Νὰ γιὰτὶ ζοῦνε εἴκοσι αἰῶνες τώρα ! νὰ γιὰτὶ θὰ ζοῦνε αἰώνια !

Βγαίνοντας ἀπ' τὸ "Ἄγιο τοῦ Θεανθρώπου Στόμα, κυκλοφόρησαν, διαδόθηκαν, ἐπιβλήθηκαν οἱ ιδέες αὐτές, οἱ ἀπλές, οἱ λιγόλογες· καὶ ἔφτασαν ὥς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου ἀπ' ἀνθρώπους φτωχοὺς, ταπεινοὺς, ἄσημους, ὅμως γεμάτους πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν !

Ἐξορίες, περιπλανήσεις στὶς ἐρημιές, δεσμά, διωγμοί, θλίψεις, κακουχίες, στερήσεις, μαρτύρια, βασανισμοί, φυλακίσεις, θηριοτροφεία, φραγγέλματα, λιθοβολισμοί, ἀνασκολοπίσματα, φωτιές, σταυρικοὶ θάνατοι καὶ τόσα ἄλλα, δὲν ἐσταμάτησαν τὴν διάδοσιν, δὲν ἐκρούσαν τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἀπόκλεισαν τὸ Φῶς !

Ὁχι! Κι ἅπ' τὰ σπήλαια, κι ἅπ' τὲς ἐρημιές, κι ἅπ' τὲς κατακόμβες, καὶ μέσα στὲς πολιτείες, κι ἐμπρὸς τοὺς διώκτες, *φανερά* κι *ἐλευθερόστομα*, ἄπλωναν διάπλατα τὸ φῶς τῆς Πίστεως οἱ Πατέρες καὶ οἱ Μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας! Ποιὰ δύναμη ἀνθρώπινη, ὅσοδῆποτε κακὴ καὶ μοχθηρὴ, ἀπόκρουσε ποτέ, γιὰ πολὺ ἢ γιὰ πάντα, τὸ Φῶς;

Θεῖκός ἦταν οἱ ιδέες, Θεὸς τὲς μετᾶφερε στὴ Γῆ καὶ τὲς ἐκήρυξε! Καὶ ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ τὲς ξαπλώνει, μὴ γνωρίζοντας τὶ θὰ εἴπῃ ἀντίσταση!

Εἶναι νὰ θαυμάζῃ κανένας τὴν πίστη καὶ τὴν ἀφοσίωση τῶν πρώτων Χριστιανῶν, τῶν Πατέρων καὶ τῶν Μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἀγωνίστηκαν γιὰ τὴ διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ! Καὶ θὰ τοὺς θαυμάσῃ πὶο πολὺ, ἅμα συλλογιστῇ, πὼς ἐκεῖνοι ἐπὶ τέλους δὲν εἶχαν ἐμπρὸς τοὺς μὲ ζωτανὴ ἱστορία 2000 χρόνων, ποὺ ἔχουμε μεῖς! *Ἡ πίστη τους, καὶ μοναχὰ ἡ πίστη τους, τοὺς ὥπλιζε* στοὺς ἀγῶνες, τοὺς ἔδινε ὑπομονὴ κι ἐπιμονή! Κι ἐπικρατήσανε. Τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ φωτίζει σήμερα 600 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων.

Ἄς φροντίσουμε, ὅσο μᾶς εἶναι ἀνθρώπινα δυνατό, νὰ στηριχθοῦμε κι ἐμεῖς στὴν Πίστη τοῦ Χριστοῦ· στὴν πίστη τὴν ἀληθινή, κι ὄχι στὴ θεωρητικὴ καὶ τυπικὴ· γιὰ νὰ ἐλπίζουμε στὴν ἐπικράτηση τῆς Ἀλήθειας καὶ τῆς Ἀρετῆς· γιὰ νὰ ἀναλαβαίνομε μὲ θάρρος τοὺς ἀγῶνες τῆς ζωῆς! . . .

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Εἰσαγωγή	Σελ. 3
§ 1.	Ποιὰ ἦταν ἡ κατάστασις τοῦ κόσμου στὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ	» 5
I. Πῶς ιδρύθηκε ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία		
§ 2.	Ἡ ἐορτὴ τῆς πεντηκοστῆς καὶ ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἀγίου Πνεύματος	» 7
§ 3.	Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ ἐκκλησία.— Ἡ ζωὴ τῶν πρώτων Χριστιανῶν.— Ἐκλογὴ διακόνων.— Ὁ Πρωτομάρτυρας Στέφανος.— Ὁ Φίλιππος	» 10
II. Πῶς διαδόθηκε ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία		
§ 4.	Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος	» 14
	Πρώτη ἀποστολικὴ πορεία τοῦ Παύλου	» 17
	Δεύτερη ἀποστολικὴ πορεία τοῦ Παύλου	» 18
	Τρίτη ἀποστολικὴ πορεία τοῦ Παύλου	» 25
	Τετάρτη ἀποστολικὴ πορεία τοῦ Παύλου	» 29
§ 5.	Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος	» 30
§ 6.	Ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας	» 32
§ 7.	Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς	» 34
§ 8.	Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι	» 35
III. Πῶς ἐξαπλώθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία		
§ 9.	Ὁργανισμὸς τῶν πρώτων Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Διοίκησις - Ἐπίσκοποι - Πρεσβύτεροι - Διάκονοι - Ἐπαρχιακὲς σύνοδοι	» 39

§ 10.	Ἀποστολικὴς Ἐκκλησίαις - σχέσεις τῶν	Σελ. 41
§ 11.	Ἀγῶνες τοῦ Χριστιανισμοῦ γιὰ τὴν ἐπιζωότησιν . . . »	42
§ 12.	Οἱ Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν . . . . . »	45
	Α' Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ ἰδιῶτες καὶ Ὁργανώσεις. »	45
	Β' Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ἀπ' τὸ ἐπίσημο Ρωμαϊκὸ Κράτος . . . . . »	46
§ 13.	Μάρτυρες τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας . . . . . »	48
	Α' Ὁ Ἅγιος Γεώργιος . . . . . »	48
	Β' Ὁ Ἅγιος Δημήτριος. . . . . »	51
§ 14.	Μέγας Κωνσταντῖνος - ὁ Ἰσαπόστολος . . . . . »	53

IV. Πῶς ἔζησε γενικὰ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

§ 15.	Αἰρέσεις, ποὺ ταράζουν τὴν γαλήνην τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας . . . . . »	59
§ 16.	Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης . . . . . »	65
§ 17.	Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας . . . . . »	67
§ 18.	Ἀθανάσιος ὁ Μέγας . . . . . »	68
	Οἱ τρεῖς ἱεράρχαι . . . . . »	70
§ 19.	Ὁ μέγας Βασίλειος . . . . . »	70
§ 20.	Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς . . . . . »	73
§ 21.	Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος . . . . . »	76
§ 22.	Ὁ Θεοδοσίος ὁ Α' κατὰ τῶν ἐθνικῶν . . . . . »	81
§ 23.	Ὁ Ἰουστινιανὸς . . . . . »	83
§ 24.	Ὁ Ἡράκλειος καὶ ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος. Ἡ ὕψωση τοῦ τιμίου Σταυροῦ . . . . . »	88

Οἱ ἀσκηταί.

§ 25.	Ἀσκητισμὸς καὶ μοναχικὸς βίος . . . . . »	92
§ 26.	Ὑπηρεσίαι, ποὺ πρόσφεραν τὰ μοναστήρια . . . »	94
§ 27.	Εἰκονομάχοι - Εἰκονολάτρεις . . . . . »	99

- § 28. Τὸ σχῆμα τῶν Ἐκκλησιῶν . . . . . Σελ. 104
 Ὁ Πατριάρχης Φώτιος. - Ἀξιώσεις τῶν Παπῶν. - Οἱ
 Βούλγαροι καὶ οἱ Ρῶσοι γίνονται Χριστιανοὶ . . . » 104
 Α' Ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία
- § 29. Θρησκευτικὴ μεταρρύθμιση. - Λούθηρος
 Διαμαρτυρόμενοι - Καλθινισμὸς . . . . . » 113
- § 30. Β' Ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία . . . . . » 119

V. Ποιὰ μορφή ἔχει σήμερα ἡ Ἐκκλησία.

- § 31. Α' Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία . . . . . » 124
- § 32 Β' Ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία . . . . . » 129
- § 33. Σύγχρονοι προσπάθειες γιὰ τὴν ἑνωσὴ τῶν Χριστιανῶν » 131
 Ἐπίλογος . . . . . » 132

